

XII. századi spirituális írások [munkacím]

Németh Csaba fordításában

Guillelmus de Sancto Theoderico

¶ Könyv Isten szemléléséről

¶ III. elmélkedés

¶ VII. elmélkedés

Clairvaux-i Szent Bernát

Öt beszéd az Énekek énekéhez

¶ 31. beszéd

¶ 32. beszéd

¶ 41. beszéd

¶ 45. beszéd

¶ 52. beszéd

Richardus de Sancto Victore

¶ A Szövetség sátrának néhány allegóriája

¶ Magyarázat a 113. zsoltárhoz

¶ A szeretet négy fokáról

2016. VII. 29.

A fordítás az OTKA 101503 projekt keretében készült el.

A szövegek lektorálásáért Tóth Anna Juditnak és Hamvas Endrének

mond köszönetet a fordító.

Guillelmus de Sancto Theoderico

¶ Könyv Isten szemléléséről

¶ III. elmélkedés

¶ VII. elmélkedés

¶ Könyv Isten szemléléséről

Kezdődik Willelmusnak, Szent Theoderik apáturnak értekezése Isten szemléléséről.

Első fejezet. Az Istent szerető, a földi dolgoktól és vétkektől megtisztult lélek felemeltetéséért könyörög.

1. |58| *Gyertek, menjünk fel az Úr hegyéhez és Jákob Istenének házához, és tanítson minket az ő útjaira!* (Iz 2:3) Szándékok (*intentiones*), erőfeszítések (*intensiones*), akaratok, gondolatok, érzelmek, és egész belsőm: jöjjetek, és menjünk fel a hegyre, vagy arra a helyre, ahol az Úr lát, vagy ahol látható. Ti pedig, a szolgálattal együtt járó gondok, aggodalmak, fáradozások, büntetések: várjatok rám itt, a számmal, ezzel a testtel együtt, amíg én a gyermekkel, az ész az értelemmel (*intelligentia*) együtt felsietünk oda, és miután bemutattuk imádásunkat, vissza nem térünk hozzátok! Visszatérünk ugyanis, és jaj milyen gyorsan! Mert minket töletek elvezet az igazság szeretete: de a testvérek miatt nem tűri a szeretet igazsága, hogy elveszünk és megtagadjunk titeket. Bár kényszeretek visszahúz, mégsem kell teljesen mellőzni miattatok azt a kellemességet.

2. |60| Erények Ura-Istene, téríts meg minket és mutasd meg arcodat, és megmenekülünk! (Zsolt 80/79:20Vulg) De jaj, jaj, Uram! mennyire elszietett dolog, mennyire vakmerő, mennyire rendezetlen, mennyire elbizakodott, az igazság igéjének és a te bölcsességednek a szabályától mennyire idegen dolog az, ha valaki tisztátalan szívvel akarja látni az Istent! De te, legfőbb jó --legfőbb jó, szívek élete, belső szemek fénye--, jóságod miatt könyörülj meg, Uram! Mert ez az én megtisztulásom, ez az én bizodalom: ez az igazságosság, a te jóságodnak a szemlélése, jóságos Uram. Tehát én Uram Istenem, aki ezt mondod az én lelkemnek, úgy, ahogyan te tudod: „Üdvösséged vagyok neked” (Zsolt 35/34:3); rabbi, legfőbb mester, te egyetlen tanító, aki megtaníthatja azon dolgok meglátását, amiket látni vágyakozom, mondd a te vak koldusodnak: „Mit akarsz, hogy megcselekedjek neked?” (Mk 10:51) És te, aki ezt már megadod, tudod, hogy miután minden rejtekeiből ki lett űzve, távol evilág minden magasságától, szépségétől, kellemességétől, és a test vagy a szemek mindenféle

vágyakozásától vagy nagyravágyásától, amire a szellem törekedni képes, vagy törekedni szokott: tudod, hogy neked mondja az én szívem: „téged keresett az én arcom, a te arcodat kerestem, Uram! Ne fordítsd el arcodat tőlem, és haragodban ne fordulj el szolgálótól!” (Zsolt 27/26:8-9) Hiszen arcátlan és szemtelen vagyok, én régi segítóm [62] és fáradhatatlan védelmezőm; de lásd meg, hogy a szereteted iránti szeretetből tettem ezt -- ahogyan látsz engem, aki téged nem látlak, és ahogyan az az irántad való vágyakozást adtad nekem, és azt is, ha valami bennem tetszik neked -- és gyorsan megbocsátasz a te vakodnak, aki hozzád fut, és kezet nyújtansz neki, amikor futásában beleütközik valamibe.

3. Feleljen nekem belül, lelkemben és elmémben, tanúságtétele hangja, bennem zúgva és egész bensőmet megrendítve: és elhomályosodnak belső szemeim a te igazságod ragyogásától, amely tudomásomra adja, hogy nem láthat téged ember úgy, hogy életben maradjon. (Kiv 33:20) Mert én, aki egészen idáig teljes mivoltommal igazán a bűnökbe merültem, még nem voltam képes magamnak meghalni, hogy neked éljek. De mégis, parancsod és ajándékod jóvoltából a te hited szikláján állok: a keresztény hit szikláján, azon a helyen, ami igazán a közeledben van; ezen a sziklán időközben, amint tudok, tűrök türelmesen, magamhoz ölelem és csókolom az engem eltakaró és védelmező jobbot: és néhányszor, szemlélődve és arra törekedve, hogy lássam a hátát annak, aki engem lát -- megsejtem ugyanis az emberekről való gondoskodásnak (*dispensatio*), Krisztusnak, [64] a te Fiadnak, áthaladó alázatosságát. Viszont amikor szeretnék odalépni hozzá, akár úgy, mint az a vérfolyásos asszony, hogy erőtlenség és nyomorult lelkemnek mintegy gyógyulást lopjak, mégha csak az ő ruhájának a gyógyító érintésétől (Mt 9:20), vagy ahogyan az a Tamás, a vágyak férjje, teljes egészében szeretném látni és tapintani őt (Jn 20) -- és nem csak ezt szeretném, hanem oda is lépnék oldalának szentséges-szent sebéhez, a bárka oldalára vágott ajtóhoz, hogy ne csupán ujjamat bocsássam belé vagy kezemet, hanem egész mivoltomban belépjek Krisztus szívéhez, be a Szentek Szentjébe, be a szövetség ládájába, az aranyedényhez, a mi emberi természetű lelkünkhöz, amely magába foglalja az isteni természet mannáját --- jaj! ekkor ezt mondják nekem: „Ne érints meg engem!” (Jn 20:17) meg ezt az Apokalipszisből: „Kifelé a kutyákkal!” (Jel 22:15) Így, lelkiismeretemhez illő ütésektől kiüzetve és elüzetve, arra kényszerülök, hogy meglakoljak szemtelenségem és

elbizakodottságom vétkeiért.

Újra a sziklámra húzódok vissza, ami a bűnök tüskéivel borított „sündisznók menedéke” (Zsolt 104/103:18Vulg); újra meg újra magamhoz ölelem és csókolom az engem eltakaró és védelmező jobbodat, és az általam akár csak finoman megérezett, vagy a látott dolgok által még jobban felszított vágytól már csak alig tudom türelmesen kivárni, [66] hogy majd valamikor elveszed takaró kezedet, és belém árasztod megvilágosító kegyelmedet, hogy valamikor mégiscsak --a te igazságod válasza szerint, magamnak meghalva és neked élve-- fedetlen arccal látni kezdjem a te arcodat, és arcod látásától hozzád kezdjek alakulni (*affici tibi*).

Te arc, te arc! Mily boldog az az arc, aki kiérdemli, hogy téged látva hozzád alakuljon (*affici tibi*), szívében sátort emelve Jákob Istenének, és mindent aszerint a minta alapján készítve, ami a hegyen lett neki megmutatva (vö. Zsolt 132/131:5, Zsid 8:5, Kiv 25)! Itt pedig igaz módon és a dologban járatosan éneklí: „Neked monda szívem: téged keresett arcom, Uram, a te arcodat keresem.” (Zsolt 27/26:8) Tehát, amint mondtam, kegyelmed ajándékából lelkiismeretem minden sarkát vagy határát megszemlélve egyedül és kizárólagosan arra vágyok, hogy lássalak téged: hogy országom minden határa lássa az ő Ura-Istene üdvösségét, hogy szeressem, amikor látni fogom azt, akit szeretni az igazi élet. Mert ezt mondom magamban, elgyengülve a vágytól: „Ki szereti azt, amit nem lát? Miképpen lehetne szeretni azt, ami egyáltalán nem is látható?”

4. [68] Viszont a rád vágyakozó ember találkozik bizonyos szerethető dolgaiddal: ezek az égből és a földről, és az egész teremtésből önmaguktól jönnek elém és tolakodnak elém. Mindenben imádni való és szeretetreméltó Uram! Minél nyilvánvalóbb és igazabb módon hirdetnek ezek téged és igazolják szeretetreméltóságodat, előttem annál inkább vágyottá tesznek téged -- de jaj! nem avégett, hogy a te élvezésed tökéletes édességében és örömében legyen részem, hanem a szándékom, erőfeszitésem és hiányos voltom okozta kínban – ami mégsem nélkülözi teljesen az élvezetet. Mert ahogyan az általam felajánlott dolgok csak akkor nyerik el tetszésedet, ha magamat is felajánlom velük, ugyanúgy a te javaidnak a szemlélése ugyan kellelmesen felüdít minket, de tökéletesen csak veled együtt elégít ki.

II. fejezet. Az Isten után vágyakozó lélek panaszolja, hogy terhére van a test súlya.

Lelkem számára állandó gyakorlat ez. Ahhoz, hogy szellemem innen felkaparjam vagy összesöpörjem, javaiddal és szerethető dolgaiddal együtt, megfeszítve minden erőmet, mintegy kézzel-lábbal törekszem felfelé hozzád és feléd, legfőbb szeretet, legfőbb jó; de minél erősebben törekszem, annál nyersebben löködöm vissza (*retrudor*) önmagamba, önmagam alá. Így tehát önmagamra tekintve, magamat megvizsgálva és megítélve súlyos és bosszantó kérdéssé váltam önmagam számára. Mégis, Uram, kegyelmed által bizonyosan biztos vagyok arról, hogy megvan bennem a vágyakozás [70] az utánad való vágyakozásra, teljes szívemben és teljes lelkemben. Úgy értem el idáig, hogy te juttattál el ide -- hogy vágyakozzak arra, hogy rád vágyakozom, és szeressem azt, hogy szeretlek. De amikor ezt szeretem, nem tudom, hogy mit szeretek. Mert mit jelent a szeretetet (*amor*) szeretni, a vágyra vágyakozni? Ha valamit szeretünk, a szeretet által szeretjük; amire vágyunk, azt a vágy által vágyjuk.

De amikor a szeretetet szeretem, talán nem a szeretetet szeretem (ami által azt szeretem, amit szeretni akarok, és ami által szeretem, amit szeretek), hanem azt az önmagamot, aki szeret, amikor lelkemet az Úrban dicsérem és szeretem. Kétségtelenül irtóznék ettől a lélektől és gyűlölném, ha máshol találnám, nem az Úrban és az ő szeretetében. Viszont akkor mit mondjunk a vágyról? Ha azt mondom, hogy „arra vágyok, hogy vágyakozzak,” akkor máris vágyakozom. De vajon úgy vágyakozom az utánad való vágyra, mintha nem volna meg bennem? Vagy nagyobb vágyra vágyok, mint ami bennem van?

5. Amikor tehát majd belső szemeim ezen a módon meggyengülnek és elhomályosodnak és vakká válnak, könyörgök, nagyon gyorsan nyisd meg őket: ne úgy, ahogyan Ádám testi szemei megnyíltak, hogy meglássa [72] saját zavarodottságát (Ter 3:7), hanem azért, hogy lássam, Uram, a te dicsőségedet: hogy elfeledkezve kicsinységemről és szegénységemről, teljes mivoltomban felemelkedjek és fussak szerelmed ölelésébe, látva azt, akit majd szeretni fogok, és szeretve azt, akit majd látni fogok; és meghalva magamban élni kezdjek benned, és jó legyen benned nekem, akinek igen rossz önmagában lenni. De siess, Uram, ne késlekedj. Mert bölcsességed kegyelmének, vagy kegyelmed bölcsességének, Uram, megvan a maga rövidített útjai:

és ahová az ész vagy az okoskodás semmilyen érvelésmenetével, semmilyen megfontolásával nem jutunk fel, azokat mintegy lépcső gyanánt használva -- tudniillik gyönyörűség forrásához (Zsolt 35/34:9), a te szerelmed teljes öröméhez, ott gyakran váratlanul ott találja magát az a hűségesen kereső, hűségesen zörgető, akinek ez megadatik. De Uram: ha valaha magamat ennek az boldogságnak valamely részében találom (ami igen ritka dolog), akkor ezt kiáltom, és ezt mondom fennhangon: „Uram, jó nekünk itt lenni! Csináljunk három sátrat: egyet a hitnek, egyet a reménynek, egyet a szeretetnek.” Ne tudnám, mit mondok, amikor azt mondom: „Jó nekünk itt lenni!”?

De hirtelen a földre zuhanok, mintha meghaltam volna, és körültekintve semmit sem látok, és ugyanott találom magam, mint korábban: a szív fájdalma és [az emberi] szellemet sújtó csapások közepette. Meddig még, Uram, meddig? Meddig hordozzak tanácsokat lelkemben, fájdalmat szívemben, nap mint nap? (Zsolt 12:2/13:3) |74| Meddig, hogy lelked (*spiritus*) nem marad meg az emberekben, mert azok testek, hanem jár-kel, és ott fűj, ahol akar? (Jn 3:8) De amikor az Úr megfordítja Sion fogságát, olyanokká leszünk, mint akiket megvigasztaltak: akkor majd örömmel telik meg a szánk, nyelvünk ujjongással. (vö. Zsolt 126/125:1-2) De mindaddig jaj nekem! Mert idegenben lakozásom elhúzódott; együtt laktam Kedár lakóival, sokáig idegen volt itt az én lelkem. (Zsolt 120/119:6Vulg)

De belül, szívemben válaszol nekem a te vigasztalásod igazsága és a te igazságod vigasztalása.

III. fejezet. Vajon van-e egyenlőtlenség a szeretetben a boldogok közt, és ha igen, miképpen?

„Van az a szeretet, amelyik vágyakozik, és van az a szeretet, amelyik élvez. A vágyakozó szerelem valamikor kiérdemli a látást, a látás az élvezetet, az élvezet a szeretet teljességét.” Hálát adok a te kegyelmednek, aki beszélni méltóztat szolgád szívéhez, és valamennyire megválaszolod szorongó kérdéseit. Elfogadom és magamhoz szorítom Lelkednek ezt az foglalóját, és boldogan várom ígéretedet a foglalóban. Így arra vágyakozom tehát, hogy szeresselek, és szeretek utánad vágyakozni: és eképpen futok, hogy megfogjam azt, akiben meg vagyok fogva --- vagyis hogy valaha tökéletesen szeresselek téged, aki előbb szerettél minket, szeretni

való és szeretetre méltó Uram.

6. [76] De vajon létezik-e valamikor, vagy valahol, Uram, az irántad való szerelemnek az a tökéletessége, szerelmedben a boldogságnak az a beteljesedése, hogy az Isten után, az eleven forrás után szomjazó lélek úgy elteljen, úgy beteljen, hogy azt mondja: „Elég!”? Csodálkoznék, ha bárki, bárhol is volna, nem vallana hiányt, ha azt mondaná: „Elég!” De amikor ez az elégség is hiányt vall, milyen lehet akkor a tökéletesség? Tehát akkor sehol és soha sincs tökéletesség? De vajon az igaztalanok (*injusti*) is elnyerik majd a te országodat, Uram? Mert igaztalan az, aki nem abban a mértékben vágyakozik, érzi magát adósnak és érti meg, hogy szereted őt, mint amekkora mértékben egy értelmes élőlénynek téged szeretnie lehet. Azok a boldog szeráfok is, akiknek a nevét ‘izzónak’ fordítjuk (és olyanok is jelenléted közelségétől, látványod fényességétől) --- ők jobban szeretnek téged, mint bárki, aki kisebb a mennyek országában. Ha ez a valaki (akiről nem is mondanám, hogy ‘a legkisebb,’ hanem azt, hogy ‘éppen hogy csak nem semmi’) végül annyira vágyakozna arra, hogy szeressen téged, amennyire más téged szeretni képes vagy köteles --- talán ez a dolog az, aminek a szemlélésére vágnak az angyalok. (1Pét 1:12) Az a boldog ‘kisebb’ [78] (akárki is ő) tehát olyan mértékben vágyik téged szeretni, amekkora mértékben bárki [más] nála jobban szeret; nem üldöző versengéssel, hanem kegyes és áhítatos utánzással. Amennyiben pedig a szeretetben is előrehalad, megvilágított szemeivel minél boldogabban jut közelebb a belsőbb dolgok felé, annál kellemesebben érzi és érti meg (amennyiben nem hálátlan és igaztalan), hogy téged jobban lehet szeretni, és hogy ő maga, adósként, jobban szeret -- és azt is, hogy a kerúbok és a szeráfok mennyire szeretnek téged.

Ellenben az, aki olyanra vágyakozik, amit nem képes elérni, nyomorult; a nyomorúság pedig teljesen idegen a boldogság birodalmától. Itt tehát mindenki, aki valamire vágyik, eléri azt, amire vágyik.

Mit mondjunk ezekre? Hát mit mondjunk? Könyörgök, Uram, beszélj, mert hallja a te szolgád. Hát nem úgy van, hogy Isten országában minden nagy és minden kicsiny a maga saját rendjében szeret is és vágyik is arra, hogy szeressen? És a szeretet egysége nem szűnik meg, hogy sokaság támadjon, amikor az olyan szeret, akinek ez erősebben adatik meg, amikor szeret? Aki pedig ‘kisebb,’ az a ‘nagyobban,’ akárhol látja is meg, irigység nélkül szereti azt a jót, amit magának szeretne; és ugyanakkor

megvan benne --akármekkora is legyen-- az a szeretet, amit a szeretőben szeret?

Nyilván a szeretet az, amit szeretnek: ami jóságának hatalmas áradásából és természetéből fakadóan a szeretőket és az együtt-szeretőket egyaránt betölti kegyelemmel, |80| bár eltérő mértékben; és mennél bővebben árad bele a szeretők érzékeibe, annál fogékonyabbá teszi őket. Eltelíti őket, de csömör nélkül; az elteltséggel nem csökkenti a vágyat, hanem növeli, de az aggodalom minden nyomorúságát eltávoztatva. Mert, amint mondtuk, a szeretet az, amit szeretnek: ami gyönyörűsége patakjával (Zsolt 36/35:9) az ő szeretőjétől minden nyomorúságot elűz: akár a csömört a megelégedésből, akár az aggodalmat a vágyakozásból, akár az irigységet buzgóságból, megvilágosítva őket, ahogyan az Apostol mondta, „fényességről fényességre” (2Kor 3:18), hogy világosság által lássák a világosságot (Zsolt 36/35:10) és szeretetben foganják meg a szeretetet. Ez ugyanis az élet forrása, amely mindig árad és sosem merül ki. Ez a dicsőség, ez a gazdagság gazdag szerelmesed házában: mert kéznél van a vágyakozónak, amire vágyakozik, és a szeretőnek, amit szeret. És ezért a vágyakozó is mindig szeret vágyakozni, és a szerető is mindig vágyakozik szeretni; és a vágyakozónak és a szeretőnek úgy teszed bőségessé, Uram, amire vágyik és amit szeret, hogy se aggodalom ne sújtsa a vágyakozót, se csömör a bővelkedőt. És könyörgök, Uram: nem ez az az örök út, amiről a Zsoltár énekel: „lásd, vajon bennem van-e a gonoszságnak útja, és vezess engem az örök úton”? (Zsolt 139/138:24) |82| Ez a lelkiállapot (*affectio*): ez a tökéletesség. Mindig így járni: célba jutni. Ezért a te Apostolod, aki kevéssel előbb ezt mondta: „nem mintha megkaptam volna, vagy tökéletes volnék, de törekszem rá, hogy megragadjam [azt], amiben engem megragadott Krisztus Jézus; felejttem, ami mögöttem van, és nekifeszülök annak, ami előttem van; így haladok a cél felé, a felsőbb, istentől [kapott] hivatás jutalma felé, Krisztus Jézusban,” most ezt mondja: „Akik tehát tökéletesek vagyunk, gondoljuk így.” (Filippi 3: 12-15)

IV. fejezet. Istent önmagáért, minden mást csakis Isten miatt kell szeretni.

7. És ez a te szereteted, amivel a téged szeretőket szeretted, amit teremtményednek [szánsz] jóságod édességéből, jóságos teremtő: hogy sugallod nekik azt a vágyat, hogy szeressenek téged, és azt a szeretetet is, amivel azt szeretik, hogy vágyakoznak rád, és

hogy szeretnek téged. Ugyanis amikor minket szeretsz, akkor nem változol el hozzánk, vagy miattunk (*afficeris ad nos vel a nobis*), hanem az vagy, ami vagy: aki mindig ugyanaz vagy, aki számára a létezés jóként való létezés -- ez a jó viszont számodra tebenned önmagadban van, és benned van minden teremtményed számára is. Mi ellenben, amikor téged szeretünk, általad hozzád vagy beléd változunk el (*afficimur a te, ad te vel in te*) --- mi képesek vagyunk arra, hogy valamiféle nyomorult módon létezzünk, és ne szeressünk téged, vagyis hogy létezzünk és egyben rosszul létezzünk. Hozzád viszont, aki mindig ugyanaz vagy, semmit sem ad az, ha szeretve [84] közelítünk hozzád; semmit sem vesz el tőled, ha eltávolodunk tőled. Amikor pedig minket szeretsz, csakis magad miatt teszed; ugyanakkor a legfőbb igazságosság legigazabb szabálya sem engedi meg nekünk, hogy rajtad kívül bármi mást szeressünk.

És bizonyára lehetséges az Istent szerető szeretet számára (amennyiben nagy kegyelemmel találkozik), hogy egészen odáig eljusson, hogy ne önmaga miatt szeressen téged és önmagát, hanem csakis miattad szeresse téged és önmagát: ezáltal pedig átalakul a te képmásodra, amelyre őt teremtetted; a te jó természeted igazsága és igazságod természete miatt ő téged csak temiattad, és az angyalt és az embert csak miattad képes szeretni -- és a boldog, igen boldog lelket is, aki kiérdemli Istentől, hogy Isten úgy hasson rá (*affici*), hogy a szellemi egység (*unitas spiritus*) által Istenben egyedül csakis Istent szeresse, és semmi olyasmit, ami a sajátja, és csakis Istenben szeresse saját magát; és benne Isten azt szeresse vagy fogadja tetszéssel, amit Istennek szeretnie vagy tetszéssel fogadnia kell, vagyis saját magát --- illetve azt, amit egyedül kell szeretnie mind a teremtő Istennek, mind Isten teremtményének.

A 'szeretet' név (illetve ez az érzélem) ugyanis semmi másra nem illik rá, és semmi másnak nem jár ki, csak neked egyedül, te igazi szeretet és szeretetreméltó Úr [86], és ez bennünk a te Fiad akarata; ez az ő értünk mondott imádsága hozzád, az ő Atyjához. „Azt akarom, hogy amiképpen én és te egy vagyunk, úgy ők is legyenek egy mibennünk.” (Jn 17:21-22) Ez a végcél; ez a beteljesedés; ez a tökéletesség; ez a béke. Az Úrnak ez az öröme, ez az öröm a Szentlélekben; ez a csend a mennyben. (Jel 8:1) Mindaddig ugyanis, amíg ebben az életben vagyunk, az érzélem olykor élvezzi a mennyben (vagyis az igaz ember lelkében, ami a bölcsesség trónja) a legboldogabb békének ez a csendességét, de csak egy félórán át, vagy *mintegy* félórán át: a szándék (*intentio*) pedig a gondolkodás maradékaiból állandó ünnepnapot ül neked. (vö. Zsolt

76/75:11 Vulg) Abban a boldog és örök életben viszont, amiről ez szól: „menj be urad örömébe” (Mt 25:21), csupán tökéletes és állandó élvezet lesz: és annál boldogabb, minél inkább messze került már mindattól, ami ezt késleltetni vagy akadályozni látszott. Szerelmének örökkévalósága feloldhatatlan lesz, tökéletessége ellenállhatatlan, boldogsága romolhatatlan.

V. fejezet. Isten felett nincs mit szeretni, rajta túl semmire nem lehet vágyakozni.

8. Szeretet! jöjj közénk, vegyél minket birtokodba: tűnjön el bennünk, színed előtt, mindazon gyalázatos név, amelyek a test és a szemek vágyakozásából, meg az élet göggyéből támadnak ezen az érzelmen (*affectui*) [88], valamiféle fattyúhajtásokként: azon az érzelmen, amelyet ‘szeretetnek’ (*amor*) neveznek bennünk, és amely az igazságos mértéknél gyakrabban romlik meg az általad és a feléd-irányulónak (*ad te*) teremtett lélekben. Ezt a szeretetet --amely egyedül feléd-irányulónak lett teremtve [a lélekkel] együtt és benne, és amely ellenszegül a természet törvényének-- ‘torkosságnak,’ ‘bujaságnak,’ ‘fösvénységnek’ és hasonlóknak kell nevezni; ez romlatlan állapotában és saját természetét megtartva egyedül feléd irányul, Uram, akinek kizárólagosan tartozunk minden szeretettel. Az értelemmel bíró lélek szeretete ugyanis, amint egy szolgád mondta, mozgás, vagy nyugodt állapot, vagy olyan végcél, amin túl az akarat vágyakozása már semmit sem kíván, vagy talál kívánnivalónak. Aki rajta túl vagy felett keres valamit, ami jobb nálad, az a semmit keresi, mert semmi sem jobb vagy édesebb nálad. Ezért semmivé válik eltávolodva tőled, akit egyedül és igazán kell szeretni: és paráználkodik és bujálkodik idegen érzelmekben, amik, mint mondtam, idegen nevet viselnek. A szeretet ugyanis, amint mondtuk (és amint gyakran is kell mondanunk), egyedül rád irányul, Uram, akiben egyedül létezik mindaz, ami igazán létezik: ahol a nyugodt és biztos állapot van, mert Istent félni a szeretet tiszta félelmével és parancsait megtartani: ez az egész ember. (Préd 12:13) [90]

VI. fejezet. Isten előbb szeretett minket, és szeretésére Fia által hívott minket.

9. Távozzon el tehát lelkektől minden igazságtalanság, hogy téged szeresselek, én Uramat-Istenemet, teljes szívemből és teljes lelkemből és minden erőmből (ld. Lk

10:27); távozzon el teljesen az a féltékenység (*zelotipia*), hogy veled együtt ne hogy szeressek valami olyat is, amit miattad nem szeretnék, te igazán egyedülálló szeretet és igazán én Uram! Amikor pedig valamit miattad szeretek, nem azt szeretem, hanem téged, aki miatt szeretem, amit szeretek. Mert te igazán egyedüli Úr vagy, akinek felettünk való uralkodásod a mi üdvösségünk, a mi irántad való szolgálatunk pedig nem más, mint hogy üdvözülünk általad.

10. Mert mi más, Uram, a te üdvösséged, akié az üdvösség és néped áldása (Zsolt 3:9), mint az, hogy megkapjuk tőled azt, hogy szeressünk téged, vagy hogy szeretve legyünk általad?

Ezért azt akartad, Uram, hogy jobbod fiát, azt az embert, akit a magad számára megerősítettél, 'Jézusnak,' vagyis 'üdvözítőnek' hívják: mert ő fogja megváltani népét a vétkeiktől --- és nincs más, akiben üdvösség volna; aki megtanított minket arra, hogy szeressük, amikor kereszthaláláig előbb szeretett minket (1Jn 4:10); szerelmével [92] és szeretetével felébresztve minket, hogy szeressük őt, aki minket előbb szeretett minket, mindvégig. Ez az emberek fiainak az igazságossága: „szeress engem, mert szeretlek téged.” Ritka viszont az olyan, aki ezt tudja mondani: „szeretlek téged, hogy szeress engem.” Ezt te megtetted, aki --mint ahogyan szerelmed szolgája kikiáltja és hirdeti-- előbb szeretted minket. (1Jn 4:10) És igen, így van, bizony így van: előbb szeretted minket, hogy szeressünk téged --- nem mintha szükséged volna arra, hogy szeressünk téged, hanem azért, mert ha nem szeretnénk téged, nem lennénk képesek arra, amire minket alkottál. Ezért sokszor és sokféle módon szóltál hajdan az atyákhoz próféták által; ezekben a végső napokban Fiad által szóltál hozzánk (Zsid 1:1-2): Igéd által, aki megerősítette az egeket és szájának lélegzetében van azok minden ereje. Beszéded a te fiad által nem más volt, mint hogy napfényre hoztad, vagyis nyilvánvalóvá tetted: mennyire és miképpen szeretted minket te, aki saját fiadat nem kímélted, hanem értünk mindannyiunkért átadtad őt, aki szintén szeretett minket és értünk átadta magát. Ez a te igéd hozzánk, Uram: ez a mindenható beszéd, amely a királyi székekből jött elő, miközben mindenek mély csendben --tudniillik a tévedés csendjében-- voltak: kíméletlen legyőzője a tévedéseknek, kedves ajánlója a szerelemnek. És minden, amit a földön mondott [94], egészen a szidalmazásáig, a leköpdöséséig, megpofozásáig, egészen a keresztségig és a sírig: mindaz a te beszéded volt hozzánk a Fiú által, ami felkelti

és felindítja irántad való szerelmünket.

Mert tudtad, lelkek teremtője, Isten, hogy az emberek fiainak lelkében nem lehetséges kényszert alkalmazni, hanem fel kell indítani ezt az érzelmet --- azért is, mert ahol kényszer van, ott már nincs szabadság; ahol nincs szabadság, nincs igazságosság sem. Te pedig, Uram, igazságosan akartál megváltani minket. Igazságosan: te, aki igazságosan váltasz meg vagy kárhoztatsz el mindenkit; te, aki trónon ülve végbe viszed ítéletünket és ügyünket, és a trónon ülve igazságot ítélsz (Zsolt 9:5), de olyat, amelyet te alkottál: hogy minden száj némuljon el, és az egész világ Istennek legyen alávetve (Rm 3:19), hiszen irgalmazol, akinek irgalmazol, és irgalmasságot mutatsz annak, akinek irgalmaztál. (ld. Rm 9:15)

Azt akartad tehát, hogy szeressünk téged --- mi, akik igazságosan nem is üdvözülhetnénk, ha nem szeretnénk téged, és nem is lennénk képesek szeretni téged, ha az nem eredne tőled. Tehát, Uram, amint szerelmed apostola mondja, és már mi magunk is mondtuk: előbb szerettél minket, és előbb szereted mindazokat, akik szeretnek téged.

VII. fejezet. Milyen szeretettel szeret Isten minket?

11. Mi azonban téged az általad belénk ültetett szeretet érzelmével (*affectus*) szeretünk. Te viszont, mindeneknek teremtője --a jó érzelmeknek is és azoknak a lelkeknek is, akikre hatnod kell--, vajon a szeretet járulékos vagy esetleges érzelmével [96] szereted azokat, akiket szeretsz? És valamilyen módon, valamiben elváltoznál (*in aliquo afficeris*) --- te, aki mindenkit és mindeneket teremtesz? Távol legyen! Képtelenség; távol esik a hittől, idegen mindenek teremtőjétől. Miképpen szeretsz tehát minket, ha minket szeretettel nem szeretsz? Viszont a te szereteted a te jóságod, a legjobb módon, a legfőbb jó: az Atyától és a Fiútól kilépő Szentlélek, aki a teremtés kezdetétől a vizek felett lebeg (ld. Ter 1:2), vagyis az emberek fiainak háborgó elméje felett, aki mindenkinek felajánlja magát, mindeneket magához vonz, sugalmazva, beljük lehelve, az ártó dolgokat elhárítva, a segítőköt megadva egyesíti Istent velünk és minket Istennel. Mert eképpen maga a te Szent Lelked, akit az 'Atya és a Fiú szeretetének,' 'egységének' és 'akaratanak' neveznek (aki kegyelme által bennünk lakozik és Isten irántunk való szeretetére emlékeztet, és azáltal a szeretet által Istent velünk összeköti) egyesít minket Istennel, a nekünk sugalmazott jó akarat révén. Ennek a jó akaratnak

hevességét nevezik bennünk ‘szeretetnek,’ amivel azt szeretjük, amit szeretni tartozunk -- mármint téged. A szeretet ugyanis semmi egyéb mint heves és helyesen elrendezett akarat. |98|

Tehát önmagadat szereted önmagadban, szeretetre méltó Úr, amikor az Atyától és a Fiútól kilép a Szentlélek, az Atyának a Fiú iránti és a Fiúnak az Atya iránti szeretete, és olyan nagy a szeretet, hogy egység jön létre; olyan nagy egység, hogy *homousion* jön létre, vagyis az Atyának és a Fiúnak azonos szubsztanciája. Bennünk is szereted önmagadat, azzal, hogy Fiad lelkét (*spiritus*) a mi szívünkbe küldöd, amely a szeretet édességétől és az általad belénk sugalmazott jó akarat hevességétől így kiált fel: „Abba, atya!” (ld. Gal 6:6, Rm 8:15) Eképpen téged szeretőkké teszel minket (sőt: eképpen szerezted bennünk önmagadat), hogy mi, akik korábban azért reménykedtünk, mert ismertük nevedet, Uram, és benned dicsekedtünk; mi, akik benned szerettük az Úr nevét, Uram: [most] a belénk lehelt kegyelem által, a gyermekeddé fogadás lelke által (Rm 8:15) (biztosak lévén abban, hogy mindaz, ami az Atyáé, a mienké) már ugyanazon a néven szólítsunk téged, a gyermekké fogadás kegyelme révén, amelyiken egyszülött Fiad, a természet révén.

De mivel mindez teljes egészében tőled van, akinek a szeretet a jó cselekvése, akitől minden jó adomány és minden tökéletes ajándék származik, fények legfőbb Atyja (Jak 1:17) és te magadat szereted bennünk, és minket tebenned, amikor téged teáltalad szeretünk, és annyira egyesülünk veled, amennyire kiérdemeljük, hogy szeressünk; részesekké is válunk, amint Krisztusnak, a te Fiadnak ama imádsága szól: „azt akarom, hogy |100| amiképpen én és te egyek vagyunk, úgy ők is egyek legyenek bennünk.” (Jn 17:21-22) A te ‘fajtád’ vagyunk ugyanis, Uram: „Isten fajtája,” ahogyan Apostolod mondta, átvíve a pogány mondását a rossz edényről a jó edényre, hogy azt a jó edény is megértse. (ApCsel 17:28-29) Isten fajtája vagyunk, mondom, istenek és a Magasságbeli fiai mindannyian, egyfajta szellemi (*spiritualis*) leszármazás révén, akik veled igen jeles rokonságot vallunk magunkénak, amikor a te Fiad nem érezte méltatlannak , hogy fogadott fiúság lelke révén közös neve legyen velünk, és amikor vele együtt, és az üdvözítő tanokra általa tanítva és isteni elrendezés által alakítva merészeljük mondani: „Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy.” Annyira szeretsz tehát minket, amennyire minket téged szeretőkké teszel; és mi annyira szeretünk téged, amennyire tőled megkapjuk a te Lelkedet, aki a te szereteted: ő érzelmeink minden zugát elfoglalja és birtokába veszi, és

azokat tökéletesen átfordítja a te igazságod tisztaságára, a te tisztaságod igazságára, a szeretetteddel való teljes egyetértésre. És olyan erős kapcsolat jön létre, olyan erős összetapadás, olyan nagy élvezete a te édességednek, hogy maga a mi Urunk, a te Fiad nevezi egységnek, mondván hogy „legyenek ők egyek bennünk, ahogyan én és te egy vagyunk.” (Jn 17:21) Öröm, dicsőség; gazdagság, gőg --- mert a bölcsességnek is megvan a sajátos gőgje, ami ezt mondja: „velem van a gazdagság és a dicsőség, a büszke művek és az igazság.” (Péld 8:18) |102|

VIII. fejezet. Szeretet által válunk Istennel egyé.

De mi képtelenebb annál, hogy Istennel a szeretet, és nem a boldogság révén egyesülnénk? Ugyanis igazán, egyedülállóan és különlegesen, és tökéletesen boldogok, akik igazán és tökéletesen szeretnek téged: aki pedig téged nem szeret, az semmi és semmiképpen nem boldog. Boldognak mondták ugyanis azt a népet, amelynél ezek megvannak (Zsolt 144/143:15), de hazudnak: mert egyedül az boldog, akinek az ura az ő Istene. Mert mi más boldognak lenni, minthogy csak a jót akarni, és mindazzal rendelkezni, amit csak akar? Tehát téged akarni, és hevesen akarni (ami azt jelenti: szeretni), és kizárólagosan szeretni -- téged, aki nem tartod méltónak, hogy téged bármiféle más dologgal együtt szeressünk (legyen az testi vagy szellemi, földi vagy mennyei, amit nem teérted szeretünk) -- ez azt jelenti továbbá, hogy nem akarni semmi mást, csak a jót; vagyis mindennel rendelkezni, amit csak akar: mert amennyiben szeret téged valaki, rendelkezik veled.

Tehát a szeretet és a boldogság által is Istennel egyesülve megértjük, hogy „igazán az Úr az üdvösség, és áldásod néped felett.” (Zsolt 3:9) És ezért imáinkat, áldozatainkat és mindenünket állandóan felajánljuk neked, Atyám, a mi Urunk, Jézus Krisztus által, a te Fiad által. Hisszük és megértjük, hogy minden, ami jó bennünk az belőled, tőled, és rád irányulva létezik, akitől a létet kaptuk. Mindezekről hisszük és megértjük (amennyire megérthetjük), hogy te bennünk lakozó Szentleked szolgálattétele révén mennek végbe, |104| aki (mint mondtuk) a mi szellemünket önmagához alakítva és egyesítve akkor fúj bennünk amikor akar, amiképpen akar, amennyire akar (vö Jn 3:8); az ő műve vagyunk, jótettekre teremtve (Ef 2:10); ő a mi megszentelődésünk, megigazulásunk, szeretetünk. Ő ugyanis a mi szeretetünk, amely

által elérünk hozzád, amely által téged átölelünk. Máskülönben, Felfoghatatlan Felség, felfoghatónak tünnél a téged szerető lélek számára. Mert bár egyetlen lélek vagy szellemnek érzéke sem foghat fel téged, a szerető szeretete --aki téged egész mivoltodban szeret, amekkora vagy-- mégis egészében felfogja, hogy mekkora vagy --- ha ugyan létezik annyiság (*totitas*) ott, ahol nincs részlegesség, ha létezik mennyiség (*quantitas*) ott, ahol nincs ennyiség (*tantitas*), ha létezik ott felfoghatóság, ahol mindezek nem léteznek. Viszont amikor téged szeretünk, szellemünkre (*spiritus*) a te Szentlelked hat, aki által Isten szeretete lakozik bennünk, szétáradva szívünkben. És amikor a te szereteted --az Atyának a Fiú iránti szeretete, a Fiúnak az Atya iránti szeretete, a Szentlélek-- bennünk lakozva rád irányulva az, ami --vagyis szeretet, amely Sion minden fogságát, vagyis lelkünk minden érzelmét önmagába fordítja és megszenteli (vö. Zsolt 126/125:1-2)--, akkor téged szeretünk, vagy te szereted magadat bennünk: mi érzelemmel, te tettel; egyé téve minket magadban, a te egy-voltod által, vagyis Szentlelked által, akit [106] nekünk adtál, hogy amiképpen az Atya számára 'a Fiút ismerni' ugyanaz, mint 'annak lenni, ami a Fiú,' a Fiú számára 'az Atyát ismerni' ugyanaz, mint 'annak lenni, ami az Atya' (ezért áll az Evangéliumban: „senki sem ismeri az Atyát, csak a Fiú, és senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya” [Mt 11:27]); és amiképpen a Szentlélek számára 'az Atyát és a Fiút ismerni' vagy 'felfogni' ugyanaz, mint 'annak lenni, ami az Atya és a Fiú,' aképpen számunkra --akik a te képmásodra teremtettünk, és attól Ádám által leromlottunk, arra Krisztus által megújulunk napról napra--, Istent szeretők számára Istent szeretni és félni, valamint parancsolatait megtartani azt jelenti, hogy létezni és Istennel egy szellemnek (*spiritus*) lenni. (vö. 1Kor 6:17) Mert Istent félni és parancsait megtartani: ez az egész ember. (Préd 12:13)

Add nekünk őt, te imádnivaló, te rettenetes, te áldani való! Bocsásd ki lelkedet, és megteremtődnek, és megújítod a föld színét. (Zsolt 104/103:30) Mert nem a sok víz özönében --a sok és különböző érzelem összekeveredésében és összezavarodásában-- fognak közelíteni Istenhez. (Zsolt 32/31:6) Már sok ideje tart, Uram, ez az özönvíz, Ádám fiainak büntetése. Vezesd lelkedet (*spiritum*) a föld fölé: húzódjon vissza a tenger, [108] húzódjon vissza a régi kárhozat sós mocsara, és bukkanjon elő az élet forrására szomjazó szárazföld. Jöjjön a Szentlélek galambja, miután az iszonytató madarat, amely a hullákra telepedett, elűzte; jöjjön hát a galamb az olajággal --a megkönnyebbülést és fényt jelentő ággal-- hírül adva a békét; szenteljen meg minket a

te szent mivoltod és a te megszentelésed, egyesítsen minket a te egységed -- és társuljunk Istenhez, aki a szeretet, a szeretet nevében, mintegy rokoni kapcsolat által; ennek a szónak a hatalma által egyesüljünk vele.

12. De különbség van abban, Uram, hogy ki-ki miképpen szeret téged. Ugyanis sokan, amint egy általad megvilágosított ember mondta, szeretik az igazságot, amikor fénylik, ugyanakkor nem szeretik, amikor megcáfol; és érzületükben sokan tisztelik azt az igazságosságot, amitől távol vannak tetteikben. Egyetértenek vele és önmagában szeretik, de maguk nem gyakorolják. Vajon ezek igazán szeretnek téged, Isten, igazi Igazságosság? Vajon ezek igazán szeretnek téged? Evilág filozófusai hajdan olyannyira tisztelték az igazságosságot, a szeretet érzületével is és a hathatós cselekvéssel is, hogy saját magukról elmondhatták: [110] „az erény iránti szeretetből gyűlölnék vétkezni a jók.” De bebizonyosodott, hogy nem szerették az igazságosságot azok, akik nem szerettek téged, akitől a forrása és eredete, és akiben a végcélja és a visszatérése van az igaz igazságosságnak, és aki nélkül az emberek összes igazságossága olyan, mint a havibajos asszony rongydarabja. Nem volt ugyanis szeretet által cselekvő hitük, bár volt nekik valamiféle tettett szeretetük, és voltak becsületes cselekedeteik. Mivel ezek nem az igaz igazságosság forrásából léptek ki, és nem is az igaz igazságosság végcélja felé tartottak, annál reménytelenebbül tévedtek el, mennél gyorsabban futottak kívül az úton. Az út ugyanis, Atyám, a te Krisztusod, aki megmondta: „én vagyok az út, az igazság és az élet.” (Jn 14:6)

IX. fejezet. A szeretet a parancsolatok megtartásában áll.

A te Igazságod, avagy az Élet, aki felé haladunk és aki által haladunk, leírta számunkra az isteni és igazi filozófia józan, igaz és egyszerű formáját, amikor ezt mondta a tanítványoknak: „Ahogyan engem szeretett az Atya, úgy szerettelek én is titeket. Maradjatok meg szeretetemben. Ha parancsaimat megtartjátok, megmaradtok szeretetemben, mint ahogyan én is megtartottam Atyám parancsait és megmaradok az ő szeretetében.” (Jn 15:9-10) Íme a ‘kedvelt kedveltje,’ amint a zsoltárban olvassuk (vö. Zsolt 68/67:13): ugyanis az Atya szereti a Fiút, és a Fiú megmarad az Atya szeretetében, egészen parancsolatainak teljes megtartásáig. Viszont a kedvelt kedveltje, amikor a

kedvelt tanítvány szerette Krisztust, nem vesztette el ezt az akaratot egészen minden parancsolatainak megtartásáig, [112] és a kényszerű halálig: az ő igazságának és szeretetének megvilágító fényében (*illuminatio*) helyes módon a jóra használt minden dolgot: a jóra vezetőket, a rosszra hajlókat, meg a kettő közt állókat --- ami a keresztény erény sajátossága. Az erény ugyanis, amint már előttünk megmondták, „a szabad akarat helyes használata;” az erény műve pedig „azoknak a dolgoknak a helyes használata, amelyeket helytelenül is használhatunk.” Azután pedig, nehogy hiányos legyen a szeretet, megtanuljuk, hogy a szeretet tiszta törvénye szerint szeretnünk kell a felebarátot: hogy amiként Isten csak önmagát szereti bennünk, valamint amiként megtanultuk, hogy egyedül Istent szeressük önmagunkban, akként a felebarátot is kezdjük el szeretni, ahogyan önmagunkat. Benne egyedül Istent szeretjük, amint önmagunkban is. De mi végett, Uram, ennyi sok szó?

Viszont nyomorult lelkem meztelen, Uram, és át van fagyva, és fázik, és arra vágyik, hogy a te szereteted melegénél melegedjen. Ezért ruha híján innen-onnan összeszedett rongydarabokat hordok egybe és varrok össze, hogy meztelenségem befedezzem; és nem két ágat, mint az a bölcs sareptai asszony (3Kir 17), hanem csak ilyen apró gallyacskákat gyűjtök sivatagom végtelenjéből, szívem tágas ürességéből, hogy valamikor majd belépjek [114] házam hajlékába, hogy ételt készítsek magamnak a lisztes vékával és az olajoskorsóval, hogy egyek és meghaljak -- vagy mégse haljak meg olyan gyorsan. Sőt, Uram, ne haljak meg, hanem éljek, és beszéljem el az Úr műveit. (Zsolt 118/117:17)

Tehát a magányos házban állva mint a magányos vadszamar, és a sós sivatagban lakozva, szeretetem szelét belélegezve megnyitom feléd a számat, Uram, és lélegzetet veszek. (vö. Zsolt 119/118:131) És olykor, Uram, nekem, aki mintegy csukott szemekkel számat rád tátom, elküldöd a szív szájába azt, amiről nem szabad tudnom, micsoda. Édes ízt érzek ugyanis: olyannyira kellemeset, olyannyira vigasztalót, hogy ha kiteljesedne bennem, azontúl már semmit sem keresnék. De amikor megkapom, semmiféle testi látással, semmiféle lelki érzéssel, semmiféle szellemi felfogással sem hagyod, hogy megértsem, micsoda az -- bár amikor megkapom, azt akarom, hogy megtarthassam, rágódhassak rajt és megítélhessem ízét, az azonnal elmúlik. Lenyelem hát mindenképpen, akármilyen is az, az örök élet reményében, és működése hatalmának hosszas fontolgatásával azt szeretném, ha az éltető nedvként lelkem minden erecskéjébe

és tagjába beáramlana, hogy minden más érzelem ízét elvegye és egyedül csak ezt érezzem – de az sietve eltűnik. És amikor az emlékezetre szeretném bízni azt, ami határozottabban körvonalazódott annak vizsgálata, megkapása vagy használata kapcsán, vagy amikor még írással [116] is szeretném megsegíteni az ingatag emlékezetet, akkor kénytelen vagyok a maga valóságában, és tapasztalatból megismerni, hogy mit jelent az, amit az Evangéliumban mondasz a Lélekről: „és nem tudod, honnan jön és hová megy.” (Jn 3:8)

Mert bármit igyekeztem emlékezetemben megőrizni abból, ami belőle körvonalazódott, hogy mint valami tárolóból, onnan újra egybegyűjtsem, amikor akarnám (és ezáltal azt szeretném, hogy azok hatalmában lehessenek, ahányszor csak akarom): meghallva az Úrtól azt, hogy „a lélek ott fű, ahol akar” (Jn 3:8), magamban érzem, hogy nem akkor fű, amikor én akarom, hanem amikor ő akarja --- akkor mindazokat halott és ízetlen dolgoknak találom; és úgy találom, hogy szemeimet egyedül hozzád kell emelnem, élet forrása, hogy egyedül a te világosságodnál lássuk a világosságot. (Zsolt 36/35:10) Feléd fordulnak tehát szemeim, Uram, és forduljanak is feléd: feléd, benned, belőled lép ki lelkem minden előrehaladása; és amikor elfogy majd az én erőm --ami semmi--, minden hiányossága utánad sóhajtozik. De időközben meddig késleltetsz még, meddig vonszolod még magad után nyomorult, aggodalmas, fulladozó lelkem? Rejts el, könyörgök, arcod rejtekébe engem az emberek háborgatása elől; védelmezz sátredban a nyelvek ellenkezésétől! (Zsolt 31/30:21) De szólít már a szamár és a gyermekek zajonganak.

X. fejezet. Az Isten iránti tisztelet és szeretet megvallása.

13. [118] Most tehát, Uram, téged teljes hittel Istenként tisztellek: téged mindenek egyetlen eredetét; és a Bölcsességet, ami által bölcs minden bölcs lélek, és az Ajándékot, ami által boldog minden boldog. Téged, egyetlen Istent, tisztellek, imádlak; áldalak téged, és teljes szívemből és teljes lelkemből és teljes értelmemből és minden erőmből (ld. Lk 10:27) szeretlek, vagy szeretnék szeretni, és vágyok rád. Bárki is szeret téged az angyalok vagy a jó szellemek közül, tudom, hogy engem is szeret, aki magamat is benned szeretem. Bárki is az, aki megmarad benned, és képes felfogni az imádságokat vagy az emberi érzelmeket: tudom, hogy engem benned meghallgat ---

benned, akiben én is örveudezek az ő dicsőségüknek. Bárki, akinek te vagy a java, benned megsegít engem, és nem is lehet irigye a benned való részesedésemnek.

Mert egyedül az elpártolt szellemre jellemző, hogy a mi nyomorúságunkat fordítja örömére, a mi javunkat az ő kárhozatára. Nem is csoda, mert elesvén a mindenek közös javától és az igazi boldogságtól, ő nincs alávetve az igazságnak, amikor a saját javának örül és gyűlöli azt a jót, ami mindenkinek közös. Téged tehát, Atyaisten, aki által mint teremtőként élünk; téged, Atya Bölcsessége, akitől újraformálva bölcsen élünk; téged, Szentlélek, akit és akiben szeretve boldogan élünk és a legboldogabb módon fogunk élni: egylényegű Háromságot, az egyetlen Istent, akitől léteünk, aki által léteünk, akiben léteünk: |120| akitől vétkeinkkel távolodtunk el, akitől elhasonultunk; aki nem engedte, hogy elpusztuljunk; Kezdet, akihez futásunk visszatér; Alak, akit követünk; Kegyelem, aki által imádunk és áldunk téged, akinek dicsőség mindörökké. Ámen.

Véget ér Willelmusnak, Szent Theodericus apáturának könyve Isten szemléléséről.

¶ III. elmélkedés

[PL: A lélek kifejezi vágyát az Istenlátásra, és az élvezet tárgya körül csapong

1. |62| |211B| Már nem merek halálomig vágyott arcod felé fordulni, Uram, mert azt mondtad Mózesnek: „nem láthat engem |64| ember úgy, hogy életben maradjon” (Kiv 33:20). Bár szeretnék meghalni, hogy lássam, vagy szeretném látni, hogy meghaljak; mégis eltakarom arcomat, ahogyan ugyanez a Mózes, nem mervén rád tekinteni ellenedben. Ugyanis eképpen olvassuk ott: „Mózes erre eltakarta az arcát, mert nem mert Istenre tekinteni.” (Kiv 3:6).

2. Talán mert az Úr ellenében tekintene rá, ha azt szeretné látni Istenben, *ami* ő, nem pedig azt, *aki* ő. Mert hogy ki ő, azt hallotta: „Én vagyok Ábrahám Istene, Izsák Istene, Jákob Istene,” mondja. (Kiv 3:6). Mégis: ugyanennek a Mózesnek, akit még azután is, hogy haláláról hallott, ugyanez a vágy hevített, és kérte, hogy mutasd meg neki dicsőségedet, ezt felelted: „Én minden jót meg fogok mutatni neked.” (Kiv 33:19) De hát Uram, hol van minden jó, ha nem a te arcodban? Ezért mondja Dávid is, ugyanezen vágytól lángolva: „arcoddal örömmel fogsz engem betölteni.” (Zsolt 16/15:11 Vulg)

3. Bocsáss meg, |211D| bocsáss meg: türelmetlen a szívem hozzád, ábrázatodat (*vultus*) keresem; tőled magadtól követelem arcodat, nehogy végül elfordítsd tőlem. (Zsolt 27/26:8-9) Tudom ugyanis, és biztos vagyok benne, hogy akik a te arcod fényében járnak, el nem botlanak, hanem biztonságban járnak: nekik minden ítéletük a te arcodtól jó ki. (ld. Zsolt 17/16:2Vulg) Ők azok, akik élnek: mert úgy élnek, amint azt arcod példájából olvassák és megértik. Uram, nem merek rád nézni ellenedben, nehogy még jobban elrémüljek. Színed elé állok mint szegény, vak koldus – úgy ahogy te látsz engem, aki nem látlak – szívem tele |66| az utánad való vágyakozással, és felajánlom neked mindazt, ami csak vagyok, amire csak képes vagyok, amit csak tudok, és még azt is, hogy beteged vagyok és utánad sorvadozok – mégsem találom, hol találhatnálak meg.

4. |212A| Hol vagy, Uram, hol vagy? És hol *nem* vagy, Uram? Bizonyosan tudom, és bizonyosan biztos vagyok benne, hogy itt és most is velem vagy te, akiben mozgunk és élünk, és akinek az üdvözítő jelenlététől lángol és eleped a lelkem te üdvösséged után. (Zsolt 119/118:81Vulg) Biztosan, igaz módon tudom, üdvös módon érzem, hogy velem vagy: tudom és érzem, imádlak téged és hálát adok neked. De miközben te velem vagy,

miért nem vagyok én is veled? Mi áll közénk? Mi akadályoz? Mi választ el? Ha te velem vagy, jót cselekedve velem: miért nem vagyok én is veled, élvezve téged, minden javaim javát? Vétkeim miatt? És hol van az, aki azokat középről elvette és keresztjére szögezte? Tán mert nem szeretem őt? De hát nem akarnék százszor és ezerszer meghalni érted, Uram Jézus?! Ha ez neked nem elég, nekem sem elég: mert lelkemnek semmi nem elég [212B]: és úgy látja, egyáltalán nem is szeret téged, csak ha élvez téged. De csak akkor lesz képes élvezni téged, ha a te adományodból és a maga mértéke szerint látni és érteni fog téged. De miért nem lát téged? Én, aki most téged egészen a halálig szeretlek, akkor egészen az örök életig szeretnék.

5. Már most hozza felém ezt [az örök életet] a tőled áradó, nem-is-tudom-milyen illat: ha legalább ez beteljesedne bennem, akkor időközben nem is keresnék tovább. Hiszen olykor mintegy apró falatkákat küldesz nekem vígaszodból: de mit használnak ezek az én vágyam éhségének? Kérlek, lelkem üdvössége, mondd el lelkemnek: miért sugalltad neki, hogy utánad vágyakozzon? Talán azért, hogy ennyire kínozzon engem, darabokra szaggasson és megöljön? És bárcsak megölt volna! Kérlek, Uram: ez az én gyehennám? Igen, ez az. És sohasem szűnik meg [68] engem kínozni, és sohasem szűnök meg benne [212C] lángolni, és nem lélegezhetek fel se egy napra, se egy órára, se egy pillanatra, amíg csak meg nem jelenek színed előtt, és meg nem jelenik nekem a te dicsőséged, és arcod örök ünnepe meg nem világítja lelkem.

6. Az a régi Mózes befedezte ábrázatát előtted, Uram, és elleplezte arcát (Kiv 34:33), előképét hordozva az általa vezetett népnek, amelyik állandóan menekült az Úr arcától. A te Pálod (aki teljesen a mienk is, mert teljesen a tied), az Újszövetség harsonája, önmagáért és tanítványaiért szót emelve, az irántad érzett vágyban és szerelemben mondta: „Mi mindannyian fedetlen arccal szemlélve Isten dicsőségét ugyanarra a képmásra változunk át fényességről fényességre.” (2Kor 3:18) Ez az embered nem arcodtól menekült, hanem arcodhoz.

7. Bocsásd meg, Uram, bocsásd meg szemtelenségemet [212D] és tolokodásomat; még mindig merészek vagyunk, mert lángolunk. A te tüzed hevít minket: azért jöttél, hogy ezt a földre bocsásd, és azt akartad, hogy hevesen lobbanjon fel. (ld. Lk 12:49). Mindenható jóságodra könyörgök hozzád, és irántunk mindig elnéző türelmedre, hogy viseld el még valamicskét kérésemet, és mondd meg lelkemnek: mi az, amire vágyakozik, amikor a te arcod után vágyakozik? Mert olyannyira vak, és olyannyira

össze van zavarodva bennem, hogy bár sorvadozik a vágyakozástól, de maga sem tudja, mire vágyakozik. De hát nem téged akar látni, amint vagy? És micsoda az, hogy ‘amint vagy’? [70] Talán az, hogy ‘amilyen,’ vagy hogy ‘amekkora’? De te sem ‘milyen,’ sem ‘mekkora’ nem vagy: mivel benned, aki az vagy, ami vagy, se milyenség, se mennyiség nincsen. Mít jelent tehát az, hogy ‘amint vagy’? Ezt meglátni meghaladja képességünket: mert látni azt, *ami* te vagy, azt jelenti, hogy annak lenni, ami te vagy.

8. „Senki nem látja ugyanis az Atyát, csak a Fiú, [213A] és a Fiút sem, csak az Atya,” mert ‘az Atyának lenni’ azt jelenti, hogy a Fiút látni; ‘a Fiúnak lenni’ pedig azt jelenti, hogy az Atyát látni. A folytatásban pedig ezt mondja: „és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni.” (Mt 11:27) Viszont nem más az Atya akarata és a Fiú akarata, hanem egy és ugyanazon akarat, amely a Szentlélek. Tehát a Szentháromság Isten a Szentlélek közreműködésével nyilvánítja ki magát Isten azon barátjának, akit rendkívül megszeretne jutalmazni. De vajon az ember úgy látja-e Istent, ahogyan az Atya a Fiút, vagy a Fiú az Atyát -- akik számára, mint mondtuk, egymást látni nem azt jelenti, hogy különbözőek, hanem hogy ők egy Isten? Igen, így van: de nem minden tekintetben.

9. Ahhoz, hogy ez egy kicsit világosabbá váljon számunkra, azt kell megvizsgálunk, hogy mit tud a látásról és annak természetes képességéről a természetismeret. Ahhoz, hogy [213B] érzékelés menjen végbe és érzékeljen, szükséges, hogy minden testi érzék, valami érzékelhető hatás révén, valamiképpen hozzáalakuljon ahhoz, amit érzékel: tudniillik a látás ahhoz, ami látható lesz számára, a hallás a hallhatóhoz, és ugyanígy a többiek is. Máskülönben nem érzékel, és érzékelés sincs. Mert ha az érzékelt dolgot (miután az érzékelés hírt adott az észnek) az érzékelő lelke valamiféle saját átalakulása révén nem változtatja át a dologgá vagy a dolognak azon tulajdonságává, amelyet érzékel, akkor sem érzékelés nincs, sem érzékelni nem képes. És ezért ha a szeretet (*amor*) által --ami a saját érzéke-- érzékeli a jó Istent, és szereti őt, mert jó: ez csak úgy történhet, hogy magával a jóval az érzelem (*affectu*) által kapcsolatba lépve a lélek maga is jóvá válik

10. Visszatérve a lélek érzékelésére: hát nem ez az, amiről Pál beszél: „Isten dicsőségét szemlélve ugyanarra a képmásra változunk át”? (2Kor 3:18) [72][213C] Mert valahogyan így van a lélek érzékelésével kapcsolatban. A lélek érzéke ugyanis a szeretet: általa érzékel mindent, amit csak érzékel, például amikor kedvesek vele vagy megbántják. Amikor ezáltal [az érzék által] valami felé kitér a lélek, átalakulása révén ahhoz

formálódik hozzá, amit szeret: nem mintha természetében azzal azonosná válna, de a szeretett dolog hatására (*affectu*) hozzáalakul. Ugyanis nem képes valamely jó személyt azért szeretni, mert az jó, csakis akkor, ha maga a lélek is jóvá válik magában a jóban. Hát nem ezt jelenti, hogy „Gondoljatok az Úrra jóságban,?” (Bölcs 1:1Vulg) és amit a Bölcsesség mond: „Téged ismerni a tökéletes értelem,” (Bölcs 6:16Vulg) és amit az Apostol mond: „ugyanazt érezték magatokban, ami Krisztus Jézusban is megvolt.?” (Filippi 2:5) Ez az a szeretet, amivel ha valaki szeret, az Istenben marad, és Isten is őbenne.

11. Ó szeretet, szeretet! Egészen idáig vezettél minket, hogy Istent és Isten Fiát szeretve [213D] ‘isteneknek’ és ‘Isten fiainak’ nevezzenek minket (Zsolt 82/81:6 és 1Jn 3:1), és azok is legyünk! Bár még nem nyilvánvaló, hogy mivé leszünk, amikor meg fog jelenni, hasonlóak leszünk hozzá, mert látni fogjuk őt, amint van. (1Jn 3:2) Uram, jó nekünk itt lenni: tetszik az itt időzés, és bárcsak szabad lenne itt meghalnunk! Azoknak viszont, akik rólad elmélkednek, beszélnek és írnak, adj, kérlek, józan értelmet, pontos és fegyelmezett szavakat, irántad lángoló szívet, Jézus, a rólad szóló írások feltárásához.

12. Bocsáss meg, Uram, bocsáss meg: a szereteted iránti szerelem hajt engem -- te tudod, te látod. Nem felségedet kutatom (Péld 25:27Vulg), hanem kegyelmedre [74] szorulok. A te igen édes jóságod édességére könyörögve kérlek, felséged ne zúzzon össze engem, hanem kegyelmed emeljen fel. Bocsáss meg, mondom, mert a hit sajátossága a vágyakozás Isten látására: itt rejtvényben, ott pedig színről színre. [214A] Mert ne bízd el magad, és ne is nyugtasd meg magad, ember; és ne is állj meg itt, akármennyire is vagy Dánielként a vágyak embere, és azt se mondd, hogy ‘elég.’ Akármit is érzeksz itt Istenből, akármit látsz belőle, akármit tanít neked róla itt a hit, rejtvény az, bár egyszer homályosabb, másszor pedig határozottabban kirajzolódó. És mégis: mennyire örömteli dolog, amikor ez [a rejtvény] itt van! Mennyire vágyott, ha úgy tűnik, nincs jelen! Tudják ezt, akik érzékelik. Ez ugyanis a számológó a ráírt névvel, amit senki nem ismer, csak az, aki kapja. (ld. Jel 2:17)

13. Másrészt: arról, ami színről színre fog történni, elmondatott: „Mert nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon.” (Kiv 33:20) Mert az is, aki lát, ne éljen, hanem mondja azt: „Én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg engem a halál e testétől?” (Rm 7:24) Azt reméli, hogy akkor fog majd végül igazán győzedelmeskedni, [214B] amikor tökéletesen fog látni. Mire képes itt az érzékelés, a képzelőerő, mit tud tenni az

ész, az észen alapuló értelem? Mert bár az ész (*ratio*) küld minket hozzád, Istenem, önmagától mégsem ér el hozzád --- sem az az értelem (*intelligentia*) nem lépi túl az ész határait, amely az alacsonyabbrendű dolgokból, az észből származik, és nincs is meg a mértéke ahhoz, hogy elérjen oda hozzád. Amelyik [értelem] viszont fentről való, az a fent lévőnek (ami egyáltalán nem emberi, hanem teljesen isteni) az illatát hordozza (vö. Jak 3:17): és ahová beárad, oda magával viszi sajátos elveit, amelyek nem közösködnek az alacsonyabbrendű ésszel, csak amennyire az [ész] a hit engedelmessége miatt aláveti magát nekik.

14. Ez [a felsőbb értelem] a Szentháromságban semmit nem választ szét, semmit nem kapcsol össze, hanem érzékennyé teszi a hívő érzékelést: aszerint, amikor, amennyire és ahogyan a Szentlélek akarja, hogy --miközben hozzád imádkoznak vagy szemlélődnek, olykor túllépve mindenben |76| |214C|, ami te nem vagy-- valamennyire megláthassanak téged, hogy *ki* vagy, bár nem láthatnak téged úgy, *amint* vagy; de valami köztes dolog (*medium quid*) mégis gyönyörködtesse az áhítatos elme tekintetét, ami se nem azokból származik, ami te nem vagy, de nem is idegen attól, ami vagy -- bár nem is teljesen az, ami vagy.

15. Ilyen módon tölti el ugyanis, hirtelen, az Úr Lelke az ő csendes és alázatos [szolgáját], aki felett nyugszik (vö. 1Pt 4:14), és más emberré változtatja, hogy a szemlélő felfogását ne ossza meg a háromság, ne zavarja össze az egység; a személyek háromsága ne sértse az egy Istent kereső istenfélelmét, ne szomorítsa el a lényeg egysége azt, aki az Atya és a Fiú egymás iránti szeretetében örül a szeretetnek; egyikben se zavarja meg se az egyedüliség, se a többség |214D|, hogy istenfélő és józan értelemmel fogja fel, [Istent] fel nem fogva, az isteni felfoghatatlanság fenségességét.

16. És így, megízlelvén és látván, hogy milyen édes az Úr (Zsolt 34/33:9), annak édességének megízlelésétől hirtelen egész mivolta úgy válik édessé; az ő igazsága világosságának a meglátásától úgy kezd hirtelen fényleni; a Szentlélek-adta örömben a legfőbb jó hirtelen támadt teljességétől úgy derül fel, hogy ha ez [az állapot] benne beteljesedik, megnyugodhat: elnyerte az örök életet. „Mert ez az örök élet,” mondja „hogy megismerjenek téged, az egyedül igaz |78| Istent, és akit küldtél, Jézus Krisztust.” (Jn 17:3) Közeledjetelek hozzá, és megvilágosodtok, és arcotok össze nem zavarodik. (Zsolt 34/33:6Vulg)

¶ VII. elmélkedés

A lélek vágyát fejezi ki Isten látására.

1. |126| |227B] *Neked mondta az én szívem: téged keresett az én arcom, a te arcodat kerestem, Uram! Ne fordítsd el tőlem a te arcodat, ne fordulj el haragodban szolgálótól.* (Zsolt 27/26:8-9)

2. Az én arcomat a te arcodhoz hasonlítani, Uram Isten, szívek vizsgálója és bírója, túlságosan merész és szemtelen dolognak tűnik, hiszen ha perbe szállsz szolgálóddal (Zsolt 143/142:2), az én igazságtalanságom arca nem tehet mást, minthogy megfutamodik a te igazságod arcától. De ha a te ajándékokból felmentene engem az égető szeretet, és megsegítené szegénységemet az istenfélő alázatosság, akkor fussanak azok, aki gyűlölnék (vö. Szám 10:35): én nem futnék színed elől. Az egyik ugyanis feltételezi, a másik táplálja a bizalmat. Nem tudom, hogy megvan-e bármelyik bennem, de megvallom, hogy barát vagyok. Mert ha megkérdezel engem, ahogyan Pétert kérdezted: „Szeretsz engem?,” egyszerűen és magabiztosan ezt fogom mondani: „Uram, te mindent tudsz: te tudod, hogy szeretni akarlak.” (Jn 21:15-17) Ha ezerszer kérdezel, ezerszer fogok válaszolni, de ugyanezt: „te tudod, hogy szeretni akarlak.” Ezt még úgy is akarja szívem, hogy semmi mást nem akarna, mint hogy téged szeressen.

3. Az alázatosságot is felkarolom, amit a definíciók kedvelői „a saját kiválóság megvetéseként” határoznak meg: de amikor tudtomon kívül olykor beleszaladok egy-egy apróbb kiválóságba, vagy amikor azok kerülnek eléem, magamat nem rántom el onnan elég gyorsan, akkor nagyon is jól tudom, hogy nem vagyok alázatos. |128|

4. Az alázatosságnak van egy másik fajtája: az önismeret. Ha ebben ítélnének rólam, azoknak a dolgoknak az alapján, amelyekről tudom, hogy megvannak bennem, akkor már vége is a tárgyalásnak és, ahogy mondani szokás, rossz előjeltől kísérvé járulok ítéleted igazságossága elé. Ha pedig nálad erénynek számít, hogy vétkeim mindig szemem előtt van (Zsolt 51/50:5), akkor úgy vélem, hogy nem vagyok teljesen mentes ettől az erénytől: ugyanis bűneim fertelmes arca még akaratom ellenére is, amikor jobb dolgokra törekszem, gyakran lelki szemeim elé tolakszik, hogy azok miatt gyűlöljem önmagamot.

5. Uram, mi többet mondjak még lelkiismeretem gyalázatos arcáról? Akármilyen is legyen, akármilyen állapotban is legyen, egész arca úgy vágyakozik a te arcod után, hogy az iránta érzett szerelemből utál és megvet mindent, ami ehhez az élethez tartozik,

magát az életet is --- és egyáltalán nem törődik azzal, hogy én milyennek látszom, amíg téged lát. Időközben eképpen keres téged az én arcom, te vágyott látvány, a te arcodat keresem (vö. Zsolt 27/26:8); könyörgöm, ne fordítsd el azt tőlem. Hanem taníts engem időközben arra, Örök Bölcsesség, a te arcod megvilágító fényével (*illustratio*), hogy mi ez az 'arc és arc,' mert bár az egyik [arcnak] a másik utáni vágyától elsorvadok, mégsem ismerem egyiket sem eléggé. [228A] Tudom ugyanis, hogy ha nem adatott meg Pál apostolnak, hogy ebben az életben lásson téged 'színről színre,' sem kedvelt tanítványodnak, hogy úgy lásson, 'amint vagy' (vö. 1Jn 3:2), akkor nem egészséges az a fej, amelyik azt reméli vagy kéri, ami nem adatik meg annak, aki *úgy* szeret és aki *úgy* van szeretve.

6. Mégis: amikor Dávidnál hallom, hogy 'arc és arc,' nem vesztetem el reményemet, mert hallom azt, hogy valaki reménykedik benned (nem mintha elfeledném, ki vagyok, de reménykedek irgalmasságod engedékenységében), és azért, mert nem akarnálak kevésbé szeretni téged azoknál, akik szeretnek téged -- még akkor is, ha ezzel nyomorúságosan haladok. Mert bár úgy tűnik, Mózesről meg lett tagadva az, aminek ami Dávid számára nem volt reménytelen, mégis [130] ugyanerről a Mózesről és a többi atyáról éneklés és zsoltározza ez a Dávid: „mert nem kardjával szereztek földet, és karjuk nem mentette meg őket, [228B] hanem a te jobbod, a te karod, és a te arcod megvilágító fénye (*illuminatio*).” (Zsolt 44/43:4) Önmagáról is így beszél: „Uram, akaratod szerint erőt adtál az én ékességemnek. Elfordítottad arcodat tőlem, és megzavarodtam.” (Zsolt 30/29:8)

7. Tehát azt az arcot, te legédesebb, amit hajdan elfordítottál a szent Dávidtól, és ettől ő megzavarodott: fordítsd azt felém, és meg fogok vigasztalódni; mielőtt elfordítottad tőle, akaratod szerint, erőt adtál az ő ékességének. És szerezzé meg az én földemet a te jobbod, és a te karod, és arcod megvilágító fénye, ami az atyák földjét megszerezte, akikben tetszésedet lelted. Ugyanis a te ábrázatodról és arcodról nem hallok senki mászt olyan gyakran és olyan meghitten értekezni és beszélni mint Dávidot; és azt se higgyük, hogy ne tapasztalta volna meg a te ábrázatodat, ahonnan kéri, hogy minden rá vonatkozó ítélet onnan jöjjön, [228C] és abban bizik, hogy arcodtól örömmel fog eltelni (ld. Zsolt 17/16:2 és 16/15:11). Ugyanő nevezi boldognak az örvendezést ismerő boldog népet, mondván: „Uram, arcod világoosságánál járnak.” (Zsolt 89/88:16)

8. Amennyire figyelmesen csak képes vagyok rá, szívem Istene, a te ábrázatodhoz

fordulok, hogy mindig tőle jöjjön ki az én ítéletem; e tekintetben, lelkiismeretem egyetértő felkiáltásával, úgy találom, hogy ez a te 'ábrázatod' és a te 'arcod' a te igazságodnak ismerete. Boldog néped felé fordítja jóakarátú arcát, miközben a Szentlélekben üli örömét és a nagy jubileumi év ünnepét, a te igazságodnak szemlélésében és élvezetében: annak a fényében is jár, lépteit és minden [tettét] |228D| igazságod ítéletei szerint irányozva. |132|

9. Van ugyanis egy másik arc is, és a te ismeretenednek egy másik ábrázata, amiről Mózesnek ez mondatott: „arcomat nem fogod látni: mert nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon” (Kiv 33:20): a te isteni felségednek meglátása vagy megismerése. Ezt ebben az életben inkább csak nem-ismeréssel ismerjük meg, és róla az a legfőbb tudás ebben az életben, ha valaki tudja, hogy miképpen nem ismeri. De Uram: bár tudatlanságunknak és az emberi vakságnak a sötétjét tetted ennek az arcnak a rejtekhelyévé: mégis, körülötted van a te hajlékod (vö. Zsolt 18/17:12): mindazok, akik a te fénylő szentjeid voltak, akik a veled lakozástól, fényedtől és tüzedtől ragyogva és izzva, szavukkal és példájukkal világosították meg és izzították fel a többieket, és hírt adtak arról az ünnepi örömről, amit a te effajta, mindeneket felülmúló ismeretened jelent majd a |229A| számunkra eljövendő életben. Ezáltal úgy fogsz majd látszani, amint vagy, avagy színről színre: addig is pedig általuk igazságod villámai bevilágították a föld kerekességét (Zsolt 97/96:4) és fényei beragyogták azt (Zsolt 77/76:19). Ezek mindenkit felvidítanak, akinek egészséges a szeme, azok viszont összerezzennek és megzavarodnak, akik jobban szeretik a sötétséget a fénynél. Mert itt a te igazságod megmutatkozása, menjen végbe az bárki által is, olyan, mint a te Napod, amit felkeltesz igazakra és gonoszakra (Mt 5:45): ez, a maga természetének tisztaságában megmaradva, úgy használja fel a dolgok anyagát, ahogyan azokat találja: a sarat megkeményíti, a viaszt megolvasztja, minden szemet megvilágít minden, látót is és vakot is: a látót, hogy megvilágítva jobban lásson, miközben a vak megmarad vakságában. Így te is, Isten Bölcsessége és igazság fénye, |134| aki által a világ lett, amikor a világba jöttél, |229B| megvilágosítottál minden embert, aki e világba jön, de a sötétség nem fogadott be téged. Akik pedig befogadtak téged és a te igazságod fényét, azoknak megadtad a hatalmat arra, hogy Isten fiai legyenek. (vö. Jn 1:9-12)

Clairvaux-i Szent Bernát

Beszédek az Énekek énekéhez

¶ 31. beszéd: az istenlátás kiválóságáról, valamint arról, hogy a szent emberek számára a jelenben miképpen sokféle az isteni jelenlét megízlelése, a lélek különböző vágyainak megfelelően.

¶ 32. beszéd: Miképpen fogadja Krisztust a szent lélek vőlegényként, a beteg lélek orvosként? Valamint a gondolatok közti különbségről; honnan erednek?

¶ 41. beszéd: miképpen lel egyelőre a Menyasszony nagy vigasztalást az isteni fényesség szemlélésében, mielőtt még eljutna annak tiszta látásáig?

¶ 45. beszéd: a lélek kettős szépségéről, és arról, hogy miképpen beszél a lélek Isten Igéjéhez, és az Ige a lélekhez, és mik az ő nyelveik

¶ 52. beszéd: a szemlélődésnek nevezett kilépésről, amiben a Vőlegény elnyugtatja a nyugalom után vágyakozó szent lelket

¶ 31. beszéd: az istenlátás kiválóságáról, valamint arról, hogy a szent emberek számára a jelenben miképpen sokféle az isteni jelenlét megízlelése, a lélek különböző vágyainak megfelelően.

[I. Az Ige eljövendő meglátásáról, a Nap hasonlatossága alatt]

1. *Mutasd meg nekem te, akit lelkem szeret, hol legeltetsz, hol dőlsz le delelni.* (Én 1:6/7) |940C| A Völegény-Ige gyakorta megjelenik a vizsgálódó elmék számára, és nem egyetlen alakban. Vajon miért van így? Bizonytalán azért, mert még nem látható úgy, amint van. (1Jn 3:2) Az a látvány ugyanis [változatlanul] áll (*stat*), mert az akkor látható alak változatlan: ugyanis valóban létezik és semmi változást sem vesz magába abból, ami van, volt, vagy lesz. Vedd csak el a 'volt'-ot és a 'lesz'-t: honnan származna ekkor az átalakulás, vagy a változandóság (*vicissitudo*) árnyéka? (Jak 1:17) Ellenben mindaz, ami a 'volt'-ból jön, szüntelenül affelé tart, ami a 'lesz,' és bizony át kell haladnia a 'van'-on: de egyáltalán nem létezik. Mert miképpen létezik az, ami soha sem marad meg ugyanazon állapotában? (Jób 14:2) Ennélfogva csak az létezik igazán, amit sem a 'volt' nem csonkít meg, sem a 'lesz' nem töröl el, hanem aminek egyedül és elvitathatatlanul a 'van' marad meg, és ami megmarad annak, ami. A 'volt' sem veszi el örökkévalóságtól való létét, sem a 'lesz' az örökkévalóságig tartó létét: és ezzel |428| magának követeli az igazi létezés --- azaz teremthetetlen, végeérhetetlen, változhatatlan. Amikor tehát Ő, aki így létezik (illetve, aki nem 'így' vagy 'úgy' létezik), úgy látható, amint van: [változatlanul] áll, amint mondtam, az a látvány, mert semmilyen változás nem változtatja meg. És akkor lesz az, hogy mindenki, aki ezen a módon lát, megkapja azt az egy dénárt, abban az egy alakban, amelyben felkínálják. Mert az is, ami megjelenik, amiképpen önmagában változhatatlan, aképpen változhatatlan módon van jelen a szemlélők számára: és azok, akiknek megjelenik, nála jobban semmit nem akarnak látni, és nem is láthatnak semmi kedvesebbet. Tehát mikor is utasítaná vissza a vágyakozás; mikor múlna el ez az édesség; mikor csalna meg az igazság, vagy mikor fogyatkozna meg az örökkévalóság? Mert ha az örökkévalóságba terjed ki |941A| a látnivalók bősége és a látásra való akarat is: hogyan is ne volna ez teljes boldogság? Hiszen már semmi sem hiányzik azoknak, akik már mindörökké látnak, semmi sem marad hátra azoknak, akik mindörökké akarnak.

2. Ez a látvány azonban nem a jelen élethez tartozik, hanem a legvégső időkre van tartogatva: de csakis azoknak, akik elmondhatják: „tudjuk, hogy amikor meg fog jelenni, hasonlóak leszünk hozzá, mert látni fogjuk őt, amint van.” (1Jn 3:2) Ugyan most is megjelenik azoknak, akiknek akar: de úgy, amint akar, nem pedig úgy, amint van. Se bölcs, se szent, se próféta nem láthatja, vagy láthatta őt, amint van, e halandó testben: láthatja majd viszont a halhatatlan testben az, aki méltó lesz rá. Tehát itt is látható (videtur), de úgy, ahogyan ő jónak látja, nem pedig amint van. Hiszen ezt a nagy világító testet --a Napról beszélek, amit minden nap látsz-- sem láttad soha úgy, amint van, hanem csak úgy, ahogyan megvilágítja például a levegőt, a hegyet, a falat. Egyáltalán nem is lehetnél rá képes, ha tested világossága (Mt 6:22) valamennyire, veleszületett tisztasága (serenitas) és átlátszósága miatt, nem volna hasonló a mennyei világossághoz. Elvégre a test más tagjai, az igen nagy nem-hasonlatosság (*dissimilitudo*) miatt, nem is fogékonyak a fényre. De amíg maga zavarodott, a szem sem közelítheti meg a fényt, mert elvesztette a vele való hasonlatosságot. Aki tehát zavarodott, semmiképpen nem láthatja tisztán Napot, a nem-hasonlatosság miatt; aki maga tiszta, az valamiképp láthatja, a részleges hasonlatosság miatt. Ha viszont ugyanolyan tiszta volna, szeme sértetlen világával teljesen láthatná azt, amint van, a teljes hasonlatosság miatt. Eképpen az Igazságosság Napját, ami megvilágít minden embert, aki e világba jön (Jn 1:9), ebben a világban megvilágított [emberként], aki már valamennyire hasonló hozzá, úgy láthatod meg, amint megvilágít; de egyáltalán nem láthatod úgy, amint van, hiszen még nem vagy tökéletesen hasonlatos hozzá. Ezért mondja: „közeledjtek hozzá és megvilágosultok, és arcotok össze nem zavarodik.” (Zsolt 34/33:6Vulg) Ezen a módon, de csak az elégséges mértékben világosodunk meg ahhoz, hogy fedetlen arccal szemlélve Isten dicsőségét ugyanarra a képmásra változzunk át fényességről fényességre, mintegy az Úr lelke által. (2Kor 3:18)

3. Tehát közelednünk kell hozzá, nem megrohannunk, nehogy a felség tiszteletlen kutatóját összezúzza a dicsőség. (Péld 25:27Vulg) És nem is helyek módjára kell megközelíteni, hanem fényességek módján; azok közül sem a testiekhez, hanem szellemiek módján, mintegy az Úr lelke által (*spiritu*). (2Kor 3:18) Bizony az Úr lelke által, nem a mi szellemünk által (*spiritu*), mégha a mi szellemünkben is. Aki tehát

fényesebb, az közelebb van hozzá; aki pedig a legragyogóbb, az elért hozzá. A már ottlétők számára látni őt amint van nem más jelent, mint hogy úgy léteznek, amint ő van, és nem zavarodnak meg semmiféle nem-hasonlatosságtól. De, mint mondtam, mindez majd akkor lesz. [432]

[II. Isten háromféle megpillantásáról, amely ebben az életben lehetséges, valamint az angyal lélekről való gondoskodásáról]

Egyelőre pedig mi más a formáknak ez a nagy változatossága és a fajták számossága a teremtett dolgokban, ha nem az Istenség valamiféle fénysugarai, amelyek ugyan megmutatják, hogy valóságosan létezik az, akitől származnak, de mégsem határozzák meg [teljesen], hogy az micsoda? Látsz tehát tőle valamit, de nem őt magát. Amikor pedig minden mászt látsz tőle, csak őt magát nem, akkor kétségtelenül tudod, hogy létezik az, akit keresned kell; hogy [942A] a keresőt meg ne csalja a kegyelem, a közömböst ne mentse fel a tudatlanság. Valójában mindenki számára közös a látásnak ez a fajtája. Kézenfekvő dolog ugyanis, az Apostol szerint, annak számára, aki az értelmét használja, hogy a teremtmények megértése révén meglássa azt, ami Istenben láthatatlan. (ld. Rm 1:20)

4. Kétségtelenül más az a mód, amely az Atyáknak az isteni jelenlét gyakori és különleges közelségét egykor kegyelmesen megengedte, jóllehet nekik sem úgy, amint van, hanem amint azt méltónak találta. És nem is mindenkinek egyféle módon, hanem sokszor és sokféle módon, amint az Apostol mondja (Zsid 1:1), jóllehet ő önmagában egy, amint maga mondta Izráelnek: „a te Urad Istened egyetlen Isten.” (cf. MTv 2:4) Ez a megmutatkozás (*demonstratio*), bár nem mindenki számára adatik meg, de mégis csak kívül ment végbe -- mármint külsőleg megjelenő képek vagy elhangzó hangok által. Van viszont egy olyan Isten meglátásának egy, az előzőektől annyiban eltérő módja, amennyiben az bensőbb: amikor Isten arra méltatja az őt kereső lelket (Siralm 3:25), hogy maga látogassa meg; legalábbis az olyan lelket, aki minden vágyakozásával és szerelmével elszánta magát az ő keresésére. És a következő a jele az ő efféle eljövételének, amint megtanuljuk attól, aki megtapasztalta: tűz halad előtte, és köröskörül felperzseli ellenségeit. (Zsolt 97/96:3) Szükséges ugyanis, hogy a szent

vágyakozás tüze, amely a vétkek minden rozsdáját megemészti, az ő arcát megelőzve minden olyan lélekhez odaérjen, akit majd meglátogat, és így készítse a helyet az Úrnak. Akkor a lélek is tudja, hogy közel az Úr (Zsolt 34/33:19), amikor érzi, hogy maga is meggyulladt ettől a tüztől, és a Prófétával együtt mondhatná, hogy „a magasságból küldött tüzet csontjaimba” (Siralma 1:13) és azt a verset: „felhevült szívem bensőmben, és elmélkedésemben tűz gyúl fel.” (Zsolt 39/38: 4)

5. Amikor az ilyen, szüntelenül sóhajtozó, sőt: folyamatosan imádkozó, és vágya miatt gyötrődő lélekre irgalmasan rátalál az a vágyott személy, akit így keres, akkor illik hozzá, úgy hiszem, hogy saját tapasztalatából mondja szent Jeremiással: „Jó vagy, Uram, a benned bízókhoz, a téged kereső lélekhez.” (ld. Sirmalm 3:25) De az ő angyala, aki egy a Vőlegény társai közül, és arra van rendelve, hogy a titkos és kölcsönös üzeneteknek tanúja és hordozója legyen --- egyszóval ez az angyal is miképpen ujjong, miképpen örvend és gyönyörködik együtt velük! És az Úrhoz fordulva ezt mondja: „hálát adok neked, felséges Úr, mert szíve vágyát megadtad neki, és nem csaltad meg őt ajkai akaratóban.” (Zsolt 21/20:3) Ez az angyal az, aki a lelket mindenhová elkísérő szolgálóként folyamatosan buzdítja, és állandó sugallatokkal figyelmezteti, így szólva hozzá: „Az Úrban leld gyönyörűséged, és ő megadja neked szíved kéréseit,” majd pedig „Várd az Urat és őrizd meg útjait” (Zsolt 37/36:4 és 34), valamint „ha késlekedik is, várd őt, mert jöve jó és el nem marad.” (Hab 2:3) Az Úrhoz pedig így szól: „ahogyan a szarvas kívánczik a forrás vizéhez, úgy kívánczik ez a lélek hozzád, Uram. (cf. Zsolt 42/41:1) „Utánad vágyódott éjszaka, de bensőjében a Te Lelked reggeltől ügyelt rád” (Iz 26:9); és |943A| megint: „egész nap feléd terjesztette kezét (cf. Zsolt 88/87:10), engedd el, mert utánad kiabál (Mt 15:23): csak egy kicsit fordulj vissza, és könnyörülj rajta. (cf. Zsolt 90/89:13) Tekints le az égből, lásd meg és látogasd meg a magányost.” (vö. Zsolt 80/79:15) Hűséges vőfély, aki tud kölcsönös szerelmükről, de nem irigy: nem a maga, hanem az Úr dicsőségét keresi; ide-oda fut a Vőlegény és a Menyasszony közt, a kívánságokat hozza, viszi az ajándékokat. A Menyasszonyt tüzeli, a Vőlegényt csillapítja. Olykor, noha csak ritkán, jelenvalóvá is teszi őket egymásnak: akár úgy, hogy a menyasszonyt ragadja el [a Vőlegényhez], akár úgy, hogy a Vőlegényt vezeti oda hozzá. Ugyanis ő otthonos és ismert a királyi udvarban, és nem tart a visszautasítástól, és minden nap látja az Atya arcát. (vö. Mt 18:10)

6. Vigyázz azonban: nehogy azt hidd, hogy az Igének és a léleknek ebben az összevegyülésében (*commistio*) mi valami testi vagy képzeleti dologra gondolunk. Arról beszélünk, amit az Apostol mond: arról ugyanis, hogy aki Istenhez kapcsolódik, egy szellem vele. (1Kor 6:17) A tiszta elme kilépését (*excessus*) Istenbe, avagy Isten kegyes leereszkedését a lélekbe úgy fejezzük ki, a saját szavainkkal, ahogyan tudjuk, szellemiekhez szellemieket hasonlítva. (1Kor 2:13) Így tehát a szellemben megy végbe ez az összekapcsolódás (*coniunctio*), mivel Isten szellem (Jn 4:24), és vágy ébredt benne annak a léleknek a szépsége iránt. Talán akkor figyelt fel rá, amikor az szellem szerint járt, és vágyakozásában nem törődött testével (Gal 5:16; Rm 13:14); különösképpen, ha akkor látta meg őt, amikor az iránta való szerelemtől lángolt.

[III. A Vőlegény harmadik, benső megmutatkozásáról, ami négyféleképpen megy végbe: vőlegényként, orvosként, vezetőként, gazdag királyként]

Az ekképpen érző és ekképpen szeretett Menyasszony nem lesz teljesen elégedett a Vőlegénynek azzal a megmutatkozásával (*manifestatio*), ami sokaknak nyilvánult meg, a teremtmények által, és azzal sem, amely keveseknek, látomások és álmok által, csak akkor, ha különleges kiváltsággal befogadhatja őt magát is, aki mintegy mennyei módon zuhan be a Menyasszony legbensőbb érzelmeibe és szíve legmélyére; valamint ha mellette van az, akit szeret -- nem megformált alakban, hanem beléáradva; nem megmutatkozva, hanem rá hatást gyakorolva (*afficiens*); és kétségtelenül annál gyönyörűsebben, minél inkább benső, nem külső. Mert nem hangzó Ige, hanem átható; nem fecsegő, hanem hatékony; nem a fülbe harsogó, hanem az érzésekre ható. Nem megformált, hanem formát adó arc; nem a testi szemeket elvakító, hanem a szív arcát megörvendeztető: a szerelem ajándéka miatt, nem a színe miatt kedves.

7. Mégsem mondanám azonban, hogy úgy jelenik meg, amint van --- bár nem is valami önmagától teljesen idegen dolgot mutat meg ezen a módon. Mert még így sem lesz folyamatosan jelen, még a legbuzgóbb lelkeknek sem; és nem is mindenkinek egyformán. Ugyanis az isteni jelenlét ízének a lélek különböző vágyai szerint kell alakulnia, és a mennyei édesség belénk áradó zamatának másként és másként kell

kedvére tennie a különböző dolgokat kívánó lélek ízlelésének. Hiszen már megfigyelted, hogy az Ige hányszor változtatta el arcát ebben a szerelmi költeményben, és kedvese előtt a kedvesség milyen sok alakját (Zsolt 31/30:20) kegyeskedett felolteni; és azt is, hogy hol szemérmes vőlegény módjára kér titkos ölelést a szent lélektől és élvezi csókjait, hol pedig orvosként mutatkozik az olajjal és a kenetekkel -- nyilván a zsenge és erőtlen lelkek miatt, akik még rászorulnak az efféle szerekre és orvosságokra. Ezért is nevezik őt a serdülő lányok kedvencének; ha pedig valaki vonakodna ezt elfogadni, hallja meg azt, hogy „nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek.” (Mt 9:12) Megint máskor az úton lévő Menyasszonyhoz és serdülő lányokhoz társul [944A] valamiféle vándorként: tréfás beszélgetéssel az egész társaságot megszabadítja az út fáradtságától, hogy eltávozása után majd így beszéljenek: „hát nem lángolt bennünk a mi szívünk Jézus iránt, amikor beszélt hozzánk az úton?” (cf. Lk 24:32) Beszédes útitárs, aki szavai és erkölcsi kellemességével, mintegy keneteinek jó illatával, eléri, hogy mindenki utána fusson --- ezért is mondják: „fussunk keneteid illata után.” (Én 1:3) Aztán olykor igen gazdag családfőként jelenik meg, aki házában bővelkedik kenyérben, sőt: dicsőséges és hatalmas királyként, aki mintha a szegény Menyasszony elfogódottságát bátorítaná, vágyakozását ébresztgetné, amikor megmutatja neki dicsőségének minden vágyott javát, a prэшázak és éléskamrák gazdagságát, a kertek és a szántók bőségét, és végül be is vezeti őt a hálókamra titkaiba. Meg is bízik benne az ő férfiának szíve, és úgy gondolja, semmit sem kell elrejtene az elől, akit a szegénységtől megváltott, akit megpróbált és hűségeseznek talált, akit kedveseként ölel. Eképpen nem is hagy fel azzal, hogy folyton megjelenjen az őt keresőknek, hol ilyen, hol olyan benső módon, hogy beteljen a beszéd, amit mondott: „íme, veletek vagyok a világ végéig.” (Mt 28:20)

8. És a Vőlegény mindezekben kedves és szelíd és nagyirgalmú. (cf. Zsolt 86/85:5) Csókjaiban ugyanis szeretetreméltónak és gyengédnek mutatja meg magát; az olajjal, az arcfestékekkel és kenetekkel kegyesnek, aki a bensőbe istenfélelmet és együttérzést áraszt; az úton derűsnek és közvetlennek, kegyelemmel és vigasztalással teljesnek; gazdagsága és birtokai bemutatásakor pedig királyi bőkezűséghez méltóan nagyvonalú és jótékony jutalmazónak mutatkozik. Ily módon ennek az éneknek a szövegében mindenütt azt találod, hogy efféle hasonlatosságok (*similitudines*) ábrázolják az Igét.

Emiatt gondolom, hogy ezt jelzi a próféta ott, ahol így szól: „az arcunk előtti szellem az Úr Krisztus; az ő árnyékában élünk a népek közt” (vö. Siralm 4:20) --- vagyis hogy most tükör által és rejtvényben (*aenigma*) látunk, és még nem színről színre. De ez egészen addig eltart, amíg a népek közt élünk. Az angyalok közt ugyanis másképp van, amikor ugyanazzal a boldogsággal, velük együtt mi is látni fogjuk őt, amint van, vagyis Isten formájában (vö. Filippi 2:6), és nem árnyékban. [444]

[IV. A hit árnyékaról és a színről-színre látás igazságáról, és a pásztori alakról, amelyben a Vőlegény megjelenik]

Mert ahogyan azt mondtuk: a régieknél az árnyék és az előkép (*figura*) volt meg, nekünk pedig a testben jelenlévő Krisztus kegyelme által az igazság önmagában világolt fel, úgy senki nem fogja tagadni, hogy egyelőre, az eljövendő világ tekintetében mi is az igazság valamiféle árnyékában élünk --- amennyiben elfogadja az Apostoltól, hogy „töredékes a megismerésünk és töredékes a prófétálásunk (1Kor 13:9) és azt, hogy „Nem gondolom, hogy megértettem.” (Fül 3:13) Hogyan is ne lenne különbség a között, aki hitben jár, és a között, aki látásban? Az igaz tehát hitből él (Rm 1:17, cf. Hab 2:4), a boldog örvend a színelátásban: és ezért a szent ember egyelőre Krisztus árnyékában él, a szent angyal a dicsőséges arc ragyogásában dicsekszik.

9. Jó a hit árnyéka is, amely hozzátompítja a fényt a homályos szemhez, és a szemet a felkészíti a fényre -- írva van [945A] ugyanis: „hit által tisztítja a szíveket.” (ApCsel 15:9) A hit tehát nem kioltja a fényt, hanem megóvjá. Bármi is az, amit az angyal lát, megőrzi nekem azt a hit árnyéka, biztos helyre félretéve, hogy majd idejében feltárja. Hát nem jó dolog-e kézben tartanunk, még ha betakarva is, amit leplezetlen nem kaphatunk meg? Hiszen az Úr anyja is a hit árnyékában élt, akinek ezt mondták: „és boldog vagy te, aki hittél.” (Lk 1:45) Krisztus testétől is árnyékot kapott az, aki ezt hallotta: „a Magasságbeli ereje megárnyékoz téged.” (Lk 1:35) De nem hitvány az az árnyék, amely a Magasságbeli erejéből ölt formát; és valóban volt is erő Krisztus testében, amely [erő] megárnyékozta a szüzet, hogy kibírja a Fenség jelenlétét (ami halandó asszonynak lehetetlen volt), a megelevenítő test leplének közbe-vetésével, és elviselje a megközelíthetetlen fényt. (ld. 1Tim 6:16) Bizonynal erő, amiben minden

ellenséges erő legyőzetik; erő is és árnyék is, amely megfutamítja a démonokat, óvja az embereket; vagy pedig éltető erő, felüdítő árnyék.

10. Krisztus árnyékában élünk tehát mi, akik hitben járunk és az ő testével táplálkozunk, hogy éljünk. Krisztus teste ugyanis valósággal táplálék. (Jn 6:56) És fontold meg: talán éppen ezért is van itt úgy leírva, mintha pásztori alakban jelenne meg, amikor a Menyasszony őt a pásztorok egyikeként szólítja meg, mondván: „Mutasd meg nekem te, akit lelkem szeret, hol legeltetsz, hol dőlsz le delelni.” Jó pásztor, aki lelkét adja juhaiért (Jn 10:11): lelkét adja értük, testét adja értük; egyiket ár gyanánt, másikat táplálékul. Csodálatos dolog: ő a pásztor, ő a legelő, ő a megváltás.

De beszédünk elhúzódott, mert nagy a szöveghely és nagy dolgokat ölel fel, és kevés szóval nem is lehet elmagyarázni; úgy látom, ez arra kényszerít, hogy most már, befejezés helyett, abba hagyjam a beszédet. Mivel azonban a tárgy függőben maradt, az emlékezetnek örködni kell, hogy hamarosan onnan folytassuk és tárgyaljuk, ahol megálltunk --- ahogyan az Úr, Jézus Krisztus, az Egyház Vőlegénye majd megadja, aki örökké mindenek felett áldott Isten. Ámen.

¶ 32. beszéd: Miképpen fogadja Krisztust a szent lélek vőlegényként, a beteg lélek orvosként? Valamint a gondolatok közti különbségről; honnan erednek?

[I. Miképpen érdemeljük ki a Vőlegény jelenlétét, és milyen léleknek mutatja meg magát a Vőlegény?]

1. *Mutasd meg nekem te, akit lelkem szeret, hol legeltetsz, hol dőlsz le delelni.* (Én 1:6)
Itt vagyunk; innen indulunk el. De még mielőtt elkezdődne e látvány (*visio*) és megszólítás tárgyalása, úgy vélem, röviden össze kell foglalni a korábbi látványok kapcsán, hogy miként lehetséges azokat szellemi értelemben magunkra alkalmazni, kinek-kinek vágya és érdeme szerint, hogy azokat megértve --már amennyiben megadatik--, a jelen fejtegetésben is könnyebben kivilágoljon az értelem. Ez azonban igencsak nehéz dolog. Mert bár azok a szavak, amelyek leírják ezeket a látványokat avagy hasonlatosságokat, látszólag testek vagy testi dolgok kapcsán hangzanak el, mégis szellemi dolgokat adnak át számunkra --- így pedig okaikat és elveiket is a szellemben kell kutatnunk. És kicsoda alkalmas arra, hogy kutassa és megértse [946A] az emberi léleknek azt a rengeteg érzelmét és változását (*profectus*), amelyekre szétoszlik ez a Vőlegény jelenlétéből származó, olyannyira sokalakú kegyelem? (ld. 1Pt 4:10) Mégis: ha belépnénk önmagunkhoz, és a Szentlélek az ő világosságában arra méltatna minket, hogy számunkra feltárja azt, amit bennünk munkálkodásával fáradhatatlanul munkál, akkor, úgy vélem, nem maradnánk megértés híján ezekben a dolgokban. Bízom benne ugyanis, hogy mi nem e világ lelkét kaptuk, hanem azt a Lelket, aki Istentől van, hogy megismerjük, amit Isten ajándékozott nekünk. (1Kor 2:12)

2. Ha tehát a szent Prófétával együtt jó dolog közülnünk valakinek az, hogy Istenhez kapcsolódjon (*adhaerere*) (Zsolt 73/72:28) és, hogy nyíltabban szóljak, ha valaki közöttünk oly módon a vágyak embere, hogy arra vágyakozik, hogy elköltözzön és Krisztussal legyen (Filippi 1:23) --- és arra hevesen vágyakozik, azt égetően szomjazza, azon állhatatosan elmélkedik: az ilyen ember nem másként, mint vőlegény formájában fogja a látogatás órájában magába fogadni az Igét --- mármint abban az órában, amikor

megérzi, hogy belül mintha a bölcsesség karjai ölelnék szorosan, és ettől a szent szerelem édessége áradna belé. Megadatik ugyanis majd neki szíve vágya: bár mindaddig, amíg testben zárandokol, csupán részben, azt is csak egy időre, mégpedig igen kis időre. Mert ugyan megjelenik ő, ha a virrasztásokkal, könyörgésekkel, sok fáradozással és tengernyi könnyel kéreltük: de amikor azt gondolnánk, hogy megragadtuk, hirtelen elillan; majd amikor újra rátalál az, aki sírva keresi őt, eltűri, hogy megragadják, de azt nem, hogy visszatartsák: hirtelen mintegy kezükből újra kisiklik. Még ha könyörgésekkel és könnyekkel is sürgetné az áhitatos lélek, hogy visszatérjen, és ha [a Vőlegény] nem is fogja megtagadni tőle ajkának óhajtását (Zsolt 21/20:3), hamarosan akkor is el fog tűnni megint, és nem lesz látható --- csakis akkor, ha teljes vágyakozásával keresi. Így tehát ebben a testben is lehetséges, hogy a Vőlegény jelenlétéből származó öröm gyakori legyen, de az nem, hogy bőséges: mert bár a látogatása örömet ad, a változandóság (*vicissitudo*) mégis terhünkre van. És ezt mindaddig [452] túrnie kell a Menyasszonynak, amíg a test súlyának a terhét egyszer s mindenkorra levetve ő maga is el nem repül, és vágyainak szárnyától emelve, szabadon rá nem lép a szemlélődés mezőin át vezető útra, és szabad elméjével nem követi kedvesét, akárhová is megy.

3. Nem is lesz ő jelenlévő minden lélek számára ezen a módon, még egy pillanatra sem: csupán csak annak, amelyikről az erős áhítat, a heves vágyakozás és az legédesebb érzelem bebizonyítja, hogy ő a Menyasszony, és méltó rá, hogy az Ige a Vőlegény alakját magára öltve díszbe öltözzön meglátogatása kedvéért.

[II. Kinek mutatkozik orvosként, vagy kinek ajánlkozik útitársnak?]

Mert aki még nem így érez, hanem inkább tetteinek az emléke felett bánkódik, és lelke keserűségéből beszélve így szól Istenhez: „Ne kárhoztass engem” (Jób 10:2); vagy talán veszedelmes módon még mindig kísértés alatt áll, saját vágyakozásától vonszolva és csábítva --- az ilyenek nem vőlegényre van szüksége, hanem orvosra; és attól sem csókokat vagy öleléseket, hanem csak sebeire kapott orvosságot fog elfogadni, olaj és a kenetek formájában. Hát nem így érzünk gyakorta? És nem így tapasztaljuk imádság közben mi, akiket még mindig minden nap megkísértenek a jelenlegi vétkek, és

mardosnak az elmúltak? Mily nagy [947A] keserűségből szabadítottál meg gyakorta, jó Jézus, érkezéssel! A szorongatott sírások, elmondhatatlan sóhajtozások és zokogások után hányszor kented meg irgalmad kenetével sebes lelkiismeretemet, hányszor árasztottad rám az öröm olaját! Hányszor tett ujjongóvá és az irgalomban bizakodóvá az imádság, amibe csaknem reménytelenül fogtam! Lám: akik hasonlóképpen éreznek, azok már tudják is, hogy az Úr Jézus valóban orvos, aki meggyógyítja a megtört szívűeket, és bekötözi az ő sebeiket. (Zsolt 147/146:3) Akik nem tapasztalták, éppen ezért higgyenek annak, aki azt mondja: „az Úr lelke kent fel engem, az evangélium hirdetése végett küldött engem a jámboroknak, hogy az összetört szívűeket meggyógyítsam.” (Iz 61:2, Lk 4:18) Ha még most is kételkednek, lépjenek közel, vizsgálják meg, és így saját magukban tapasztalják meg, mit jelent ez: „Irgalmat akarok és nem áldozatot.” (Mt 9:13) Most azonban vizsgáljuk meg a hátralévőket is.

4. Vannak olyanok, akik lelki tanulmányaikban megfáradtan, eltompultan és lélekben valamiképpen megfogyatkozva, szomorúan járják az Úr útjait: kiszáradt szívvel és unalommal fognak hozzá minden feladatukhoz, gyakran zúgolódnak: felpanaszolják a hosszú napokat, de a hosszú éjszakákat is, szent Jóbbal együtt mondják: „Ha lefekszem, kérdelem: Mikor kelek újra? Majd várom az estét.” (Jób 7:4) Tehát amikor valami ilyesfélét szenvedünk el, ha a könyörületes Úr megközelít minket az úton, amelyen járunk, és a mennyről kezd beszélni az aki a mennyből származik, vagy valami kedveset kezd énekelni nekünk Sion énekeiből, és beszélni kezd Isten városáról is, a város békéjéről, a béke örökkévalóságáról, az örökkévalóság állapotáról --- mondom nektek, a vidám elbeszélés szekérré lesz akkor az alvó és rest lélek számára: úgy, [456] hogy elűz minden kedvetlenséget a hallgató lelkéből, a testéből pedig a fáradtságot. Szerinted valamit elszenved, vagy inkább valamit kér az, aki így szól: „Lelkem aludt a megcsömörléstől, erősíts meg igéiddel!”? (Zsolt 119/118:28) És miután elnyerte, nem akkor fog-e felkiáltani: „Mennyire szeretem, Uram, törvényedet! Egész nap róla elmélkedem.”? (Zsolt 119/118:97) Az Ige-Vőlegény egyes hozzánk intézett szavai ugyanis a mi elmélkedéseink öröla: az ő dicsőségéről, szépségéről, hatalmáról, fenségéről. De nem csupán ezek, hanem az is, amikor kíváncsi elmével forgatjuk tanúságtételeit és szája ítéleteit, és törvénye felett elmélkedünk nappal és éjjel (Zsolt 105/104:5; Zsolt 1:2); legyünk benne biztosak, hogy [ilyenkor] a Vőlegény jelen van, és

megszólít minket, hogy beszédeit élvezve ne fáradjunk ki a munkálkodástól.

5. Amikor tehát érzed, hogy lelked ilyesféle dolgok zajlanak, ne véld azt saját gondolatodnak, hanem ismerd fel, hogy az beszél, aki a prófétánál azt mondta: „én, aki igazságot beszélek.” (Iz 53:1)

[III. Az Ige beszédéről és a szív gondolkodásáról, illetve a gonosz sugallatáról]

Elmének gondolatai ugyanis igen hasonlóak a bennünk beszélő Igazság beszédeihez, és nem is könnyű elkülönítenünk azt, amit a szív szül meg belül, attól, amit meghall -- csupán akkor, ha okosan odafigyelünk az Úrra, aki az Evangéliumban elmondja, hogy a szívből származnak a rossz gondolatok (ld. Mt 15:19); valamint ezt: „Miféle gonosz dolgokat gondoltok szívetekben?” (Mt 9:4), és hogy aki hazugságot beszél, a magáéból beszél. (Jn 8:44) Az Apostol pedig ezt mondja: „Nem mintha magunktól, mintegy a saját erőnkől képesek lennénk bármit (értsd: bármi jót) [948A] is kigondolni, hanem a mi képességünk Istentől van.” (2Kor 3:5) Amikor [458] tehát gonosz dolgokat forgatunk szívében, az saját gondolatunk: ha jókat, az Isten beszéde. A mi szívünk azokat mondja; ezeket hallja: „Halljam,” mondja, „mit szól hozzám az Úr Isten, hiszen ő békét hirdet népének.” (Zsolt 85/84:9) Isten tehát békét, istenfélelmet, igazságot szól bennünk: és az ilyen dolgokat nem mi gondoljuk ki önmagunktól, hanem önmagunkban halljuk. Különb is: a gyilkosság, házasságtörés, lopás, istenkáromlás és a hasonlóak a szívből származnak (Mt 15:9): és ezeket nem halljuk, hanem mondjuk. Végül is azt mondta az ostoba a szívében: „Nincs isten.” (Zsolt 14/13:1) És ezért ingerelte a gonosz az Istent, mert azt mondta szívében: „nem fogja számonkérni.” (Zsolt 9:34Vulg/10:13) Ezen felül azonban van még valami, amit a szívvel érzékelünk, de mégsem a szív szava: ugyanis se nem a szívből ered (ellentétben a saját gondolatunkkal), de nem is az a dolog, amiről azt mondtuk, hogy a szívünkhöz szól (vagyis az Ige szava), mert gonosz. Ellenséges hatalmasságok küldik ezt felénk: úgy, ahogyan a gonosz angyalok általi sugalmazások (*immisiones*) történnek. Ilyen volt például amit olvasunk, hogy az ördög sugallta az iskarióti Simon fia Júdásnak a szívébe, hogy árulja el az Urat. (ld. Jn 13:2)

6. De kicsoda volna olyan éber és figyelmes megfigyelője saját benső mozgásainak

(amelyek akár benne zajlanak, akár belőle erednek), hogy szívének minden egyes tilalmas mozdulata kapcsán határozottan el tudja különíteni azt, ami az értelem betegsége attól, ami a kígyó marása? Szerintem erre az a halandó képes, akit a Szentlélek megvilágosított és megkapta tőle azt a különleges adományt, amit az Apostol, az általa felsorolt karizmák közt, a „szellemek megkülönböztetésének” nevez. (1Kor 12:10) Mert akármennyire is őrzi valaki szívét minden őrizettel, amint Salamon mondja (Péld 4:23), és akármennyire is figyeli meg bensőjének minden mozzanását a legéberebb odafigyeléssel: még ha esetleg nagy gyakorlata és gyakori tapasztalata is volna benne, akkor sem lesz képes arra, hogy tökéletesen megismerje vagy elkülönítse a benne született gonoszsgot a belévetettől. Mert ki fogja fel a vétkeket? (Zsolt 19/18:13) És mindaddig nem is sokat használ nekünk annak ismerete, hogy honnan van bennünk a gonosz, amíg tudjuk, hogy bennünk van; akár honnan is ered, inkább virrasztanunk és imádkoznunk kell, nehogy egyetértsünk vele. Ezért imádkozik a próféta mindkét gonosz ellen, mondván: „Titkos dolgaimtól tisztíts meg engem, Uram, és az idegenektől kíméld meg szolgálodat.” (Zsolt 19/18:13) Én viszont nem tudom nektek átadni azt, amit nem kaptam meg. Mert, megvallom, nem kaptam meg azt a képességet, hogy biztos különbséget tegyek a szív szülőtte és az ellenség magvetése közt. Ugyan mindkettő gonosz, és mindkettőnek gonosz az eredete, és mindkettő a szívben van: de nem mindkettő ered a szívből. Mindez bizonyos számomra: még ha bizonytalan is, hogy mit tulajdonítsak a szívnek és mit az ellenségnek. Ebben sincsen, mint mondtam, semmi veszedelmes.

7. Van viszont, ahol veszedelmes, sőt kárhozatos a tévedés -- de ott méltán van előírva számunkra az egyértelmű szabály: azt, ami bennünk Istené, ne adjuk önmagunknak, azt gondolván az Ige látogatásáról, hogy az a mi gondolatunk. Tehát amilyen távol áll a jó a rossztól, annyira [949A] távol áll ez a kettő: mert az Igétől nem származik gonosz, és a szívből sem származik jó, csakis ha előbb megfogant az Igétől --- mert nem képes a jó fa rossz gyümölcsöket hozni, sem a rossz fa jókat. (Mt 7:18)

De úgy hiszem, eleget beszéltünk arról, hogy szívünkben mi Istené és mi a miénk. És nem gondolom, hogy feleslegesen tettük, hanem azért, hogy megtudják a kegyelem ellenségei: az emberi szív a kegyelem nélkül még arra sem képes, hogy kigondolja a jót; képessége Istentől van; a jó, amit kigondol, Isten szava, és nem a szív

szülöttje. Ha tehát a hangját hallod, már biztosan tudni fogod, honnan jön és hova megy: mert tudod, hogy Istentől jön, és a szívbe tart. Fontold meg azt is: az Isten szájából kilépő Ige miképpen tér vissza hozzá: nem üresen, hanem eredménnyel jár és mindazt megcselekszi, amiért Isten elküldte, hogy te is elmondhasd: „Isten kegyelme irántam nem volt hiábavaló.” (1Kor 15:10) Szerencsés elme, akinek az Ige elválaszthatatlan és mindig beszédes útítársa, és aki szüntelenül élvezve az ő beszédeinek édességét, a test nyűgeitől és vétkeiktől önmagának követel minden órát, megváltva az időt a rossz napoktól. (Ef 5:16) Nem fog elfáradni, nem lesz a terhére: mert ahogyan a Szentírás mondja, nem fogja elszomorítani az igaz embert, bármi is történjen vele. (Péld 12:21)

[IV. Mely érzelemnek mutatkozik királyként vagy családfőként a Vőlegény, és mindezek után miért jelenik meg pásztorként?]

8. Immár úgy gondolom, hogy a nagy családfő vagy a királyi felség alakjában jelenik meg azoknak, akik a magas szívhez felemelkedve (Zsolt 64/63:7Vulg) nagylelkűbbekké váltak a szellem nagyobb szabadságától és lelkiismeret nagyobb tisztaságától megszokták, hogy nagyobb dolgokra törjenek; hogy (mivel nyugtalanok és kíváncsiak) titkosabb dolgokba hatoljanak be, hogy magasztosabbakat ragadjanak meg, és tökéletesebbekre törekedjenek --- nem csak az érzékek, hanem az erények területén is. Őket ugyanis hitük nagysága miatt találta méltóknak arra, hogy bevezesse az egész teljességbe (vö. Eféz 3:19); és a bölcsesség [464] összes kincstárában sincs semmi, amitől Isten, a tudás Ura (1Sám 2:3), távol tartaná az igazság szerelmeseit, akik nem ismerik a hiábavalóságot. Ilyen volt Mózes, aki ezt merte mondani Istennek: „Ha kegyelmet találtam szemedben, mutasd meg nekem magadat.” (Kiv 33:18) Ilyen volt Fülöp, aki azt kérte, hogy neki és társainak mutatkozzon meg az Úr (Jn 14:8); ilyen volt Tamás is, aki nem hitt volna, ha saját kezével nem érintette volna meg a sebet és [Krisztus] átszúrta oldalát. Gyengécske hit, de csodálatos módon a lélek nagyságából ereszkedik le. Ilyen volt Dávid is, aki maga is mondta Istennek: „Neked mondta szívem: téged keresett az arcom, a te arcodat keresem, Uram!” (Zsolt 27/26:8) Az ilyenek tehát nagy dolgokra törnek, mert maguk is nagyok: és amire törnek, [950A] el is nyerik a nekik tett ígéret igéje szerint, ami így hangzik: „Akárhonnan is vetitek meg lábatokat, a tiétek lesz.” (MTv

11:24) A nagy hit nagy dolgokat érdemel: és Isten javaiban egészen addig leszel birtokos, ameddig bizalmaid lábát kinyújtod.

9. Isten eképpen Mózesrel szemtől szembe beszél: és ő kiérdemli, hogy nyíltan, nem rejtvényben és alakzatokban lássa az Urat, miközben Isten más prófétáknak azt mondja, hogy csupán látomásban jelenik meg nekik, és álomban szól hozzájuk. (Szám 12:6-8) Fülöpnek is az ő szíve kívánsága szerint mutatkozott meg az Atya a Fiúban: egyértelmű módon abban, amit a magát nem türtőztető [Jézustól] hallott: „Fülöp, aki engem lát, az Atyát látja,” valamint „Mivel én az Atyában vagyok, az Atya is bennem van.” (Jn 14:9-10) [466] De még Tamásnak is annak szíve vágya szerinti módon kínálta fel, hogy megérintse, és nem tagadta meg tőle ajkának óhaját. (Zsolt 21/20:3) Hát Dávid? Nem azt jelzi-e ő is, hogy könyörgése eredménnyel járt, ahol azt mondja: nem fog álmodni szemeinek, sem alvást szempilláinak, míg meg nem találja Isten helyét? (Zsolt 132/131:4) Az ilyesfajta nagy szellemeknek a Vőlegény a maga nagyságában mutatkozik meg, és nagyra teszi velük végzett műveit: elküldvén világosságát és igazságát, őket elvezeti és odavezeti szent hegyére és sátrába (Zsolt 43/42:3), hogy az ilyen ember elmondhassa: „Mert nagy dolgokat cselekedett velem a Hatalmas.” (Lk 1:49) A királyt szépségében fogják látni a szemei (Iz 33:17), amint az előre megy a sivatag szépségeihez, a rózsák virágaihoz és a völgyek liliomaihoz, a kertek szépségéhez, a források vizeihez, a borospincék élvezeteihez és a fűszernövények keneteihez, és végül pedig a hálókamra titkaihoz.

10. Ezek a bölcsességnek és tudománynak a Vőlegénynél elrejtett kincsei (Kol 2:3); ez az élet legelője, amely a szent lelkek felüdülésére van készítve. Boldog ember, aki ezekkel töltötte be vágyát. (Zsolt 127/126:5Vulg) Csupán arra intik, hogy ne akarja egymagának azt, ami többeknek is elég volna. Mert talán mindezek miatt is történik az, hogy a korábbiak után, a leírás szerint, pásztorként jelenik meg a Vőlegény: hogy ezáltal a kísérelő figyelmeztetve legyen az egyszerűbbek nyájának legeltetéséhez tartozó nagy feladatokra. Azok ugyanis éppen úgy nem képesek maguktól felfogni ezeket a dolgokat, ahogyan a pásztor nélkül a juhok nem mernek kimenni a legelőre. [468] Az okosan figyelő Menyasszony tehát éppen azt könyörgi ki, hogy megmutassák neki, hol legeltet és delel a Vőlegény a déli hőségben: készen áll arra (amint ebből értésünkre

adatik), hogy legeljen és legeltessen, vele és az ő vezetésével. Mert azt sem gondolja biztonságosnak, hogy a nyáját messzire hajtsa a legfőbb |951A| Pásztoról: nyilván a farkasok (különösen pedig a hozzánk báránybőrben érkező farkasok [Mt 7:15]) támadásai miatt; ezért is aggodalmaskodik olyan dolgokon, hogy vele együtt legeltessen a legelőn és feküdjön az árnyékban. Az okot is megadja: „Ne kezdjek kóborolni,” mondja, „társaid nyájai után.” (Én 1:7b) Ezek azok, akik a Vőlegény barátainak akarnak látszani, de nem azok: és miközben gondjuk van arra, hogy a saját nyájukat legeltessék, ne a Vőlegényét, ide-oda lesve ezt mondják: „Íme, itt van a Krisztus; íme, amott.” (Mk 13:21), azért, hogy sokakat félrevezessenek (Mt 24:5), Krisztus nyájaitól elválasszanak és a sajátjaikhoz tereljenek. Ennyit a betű szerinti értelemezhez tartozó szövegről. A benne rejlő spirituális értelmet viszont már egy másik beszéd kezdetétől várjátok; legyen bármi is az, amit majd irgalmasságából nekem (és onnan nektek is, akik imádkoztok) részemül adni méltóztatik az Egyház Vőlegénye, a mi Urunk Jézus Krisztus, aki mindennek felett áldott Isten mindörökké. Ámen.

¶ 41. beszéd: miképpen lel egyelőre a Menyasszony nagy vigasztalást az isteni fényesség szemlélésében, mielőtt még eljutna annak tiszta látásáig?

[I. A lélek nyakáról, ami alatt, helyes módon, az értelmet értjük]

1. [984C] *Nyakad mint gyöngyfűzér.* (Én 1:9/10) A nyakat gyöngyfűzérrel ékesíteni szokták, nem ahhoz hasonlítani. De az előbbi azok a nők teszik, akiknek saját szépség (*decor*) híján máshonnan kell azt koldulniuk, hogy magukat szépnek hazudhassák. A Menyasszony nyaka viszont önmagában annyira kecses, és mintegy a természet olyannyira kellemesre formálta, hogy nincs szüksége külső díszre. Mi szükség rá, hogy idegen festékek színeit hordja az, akinek olyannyira elégséges saját és mintegy veleszületett szépsége, hogy az felérhet az ékesítésre keresett gyöngyfűzerek tündöklésével is? Ezt akarta ugyanis velünk megértetni az, aki nem azt mondta, amit szokás, vagyis hogy ‘a nyakról függ a gyöngyfűzér,’ hanem helyette azt, hogy ‘a nyak olyan, mint a gyöngyfűzér.’ Immár a Szentlelket kell hívnunk, hogy amiképpen kegyéből rávezetett minket a Menyasszony szellemi értelmű orcáinak a jelentésére, úgy kegyeskedjen megmutatni nekünk, mi a Menyasszony szellemi értelmű nyaka. [188]

És az én értelmem számára az tűnik a legvalószínűbbnek [985A] és legvalószínűbbnek (mert kötelességem azt mondani, amit gondolok), hogy a ‘nyak’ szó a lélekben lakozó értelmet (*intellectus*) jelöli. Úgy vélem, te is egyet fogsz érteni ezzel, ha megfigyeled a hasonlatosság elvét (*similitudinis ratio*). Hát nem látod, hogy az értelem is valamiképpen a nyak szerepét játssza: lelked rajta keresztül veszi magába a szellemet éltető táplálékot, másrészt rajta keresztül árasztja ki egyes tárgyakra legbensőbb erkölceit és érzelmeit? A Menyasszonynak ez a nyaka --vagyis a tiszta és egyszerű értelem, amikor önmagában, a meztelen és nyílt igazságtól elégségesen tündököl-- nem igényel díszet: sőt, inkább tetszetősen ez díszíti fel a lelket, értékes gyöngyfűzér módjára. Éppen ezért írják le gyöngyfűzérhez hasonlóként. Jó gyöngyfűzér az igazság, jó gyöngyfűzér a tisztaság avagy egyszerűség; igen jó gyöngyfűzér a józan gondolkodás. (Rm 12:3) A filozófusok és az eretnekek értelmében nincs meg a tisztaságnak és az igazságnak ez a ragyogása. Ezért is fordítanak nagy gondot arra, hogy azt befessék és felcicomázzák a szavak ékszereivel (*phaleris verborum*) és a

szillogizmusok csalásaival: nehogy a hamisság ocsmány mivolta is megmutatkozzon, ha meztelenül mutatkozna meg [ez az értelem].

[II. Kikhez illik, hogy ezt mondják: „aranyláncocskákat, stb.”]

2. Következik: „aranyláncocskákat (*muraenulas*) fogunk készíteni számodra, ezüstszemekkel kirakva.” (Én 1:11) Ha azt mondta |190| volna, ‘készíteni fogok,’ egyes számban (nem pedig többes számban, hogy ‘készíteni fogunk’), akkor egyértelműen és kételkedés nélkül jelenteném ki, hogy ezt is a Völegény mondta. Most azonban gondold meg: ne a társaknak tulajdonítsuk-e inkább, alkalmasabb módon, akik mintha a Menyasszonyt vigasztalnák egy efféle ígérettel -- mármint hogy szép és értékes aranyláncocskákat készítenek neki (amik a fülek díszei), amíg el nem jut annak megpillantására, aki után vágya így tüzei.

Ez pedig azért van, vélem én, mert a hit hallásból van: és amíg hitben járunk és nem látásban, inkább azzal kell foglalkoznunk, hogy a hallást műveljük ki, mintsem hogy a látást erőltessük. Hiába néz ugyanis az a szem, amit nem tisztított meg a hit, hiszen csak a tiszta szívűeknek ígérik a látás bőségét. (cf. Mt 5:8) Írva van pedig: „hittel tisztítván szíveiket.” (ApCsel 15:9) Mivel tehát a hit hallásból van, és a látás megtisztulása a hitből, méltán ügyelnek ők a fülek felékesítésére, hiszen a hallás, amint az igehely tanította, a látás előkészülete. „Menyasszony,” mondják ők, „te kedvesed ragyogásának megpillantására vágyakozol: de az a másik időre tartozik. Mi most egyelőre füleidnek adunk díszeket, ami időleges vigasz lesz számodra, és előkészület is lesz arra, amit kérsz.” Mintha a prófétának azt az igehelyét mondanák neki: „Hallj, leányom, és láss!” (Zsolt 45/44:11) „Látni szeretnél, de előbb hallj: a hallás lépcsőfok a látáshoz. Hallj tehát, és tartsd füled oda a díszeknek, amiket neked készítünk, hogy a hallás engedelmisségében eljuss a látás dicsőségéhez. Mi hallásodnak adunk örömet és vidámságot (ld. Zsolt 51/50:10): mert látásodnak, amiben örömöd teljessége és vágyad beteljesedése áll, ezt nem mi adhatjuk meg, |192| hanem az, akit szeret a te lelked. Hogy örömöd teljes legyen, ő fogja megmutatni magát neked; örömmel ő fog téged eltölteni az ő arcával. (Zsolt 16/15:11) Egyelőre vigasztalásképp fogadd el ezeket a láncocskákat a mi kezünkből; különben pedig a gyönyörűségeket az ő jobbán, mindörökre.” (Zsolt 16/15:11)

[III. Milyenek az aranyláncok és miként vannak ezüstszemekkel kirakva, valamint hogy angyali szolgálattétel révén alakulnak ki a belső látomások]

3. Figyelnünk kell arra, hogy miféle láncokat is ajánlanak neki: „aranyból lévőket,” mondja az Írás, és „ezüstszemekkel kirakottakat.” Az arany [986A] az istenség tündöklése: az arany a bölcsesség, amely fentről van. (Jak 3:17) A magasságbeli aranyművesek azt ígérik, hogy ebből az aranyból ragyogó dolgokat, mintegy az igazság apró jeleit, fognak alkotni (ez hozzátartozik az ő szolgálattételükhöz), és azokat majd a lélek belső fülére fogják helyezni. Szerintem ez nem más, mint valamiféle szellemi hasonlatosságok létrehozása és bennük az isteni bölcsesség legtisztább megtapasztalásainak a szemlélődő lélek tekintete elé állítása, hogy legalább tükör által és rejtvényben lássa azt, amit még semmiképpen nem képes színről színre szemlélni. (1Kor 13:12) Isteni dolgokról beszélünk most, amik teljesen ismeretlenek mindenki előtt, kivéve a tapasztaltakat: tudniillik arról, hogy ebben a halandó testben, amikor még a hit állapotában vagyunk, és még azelőtt, hogy a tiszta belső fény lényege kinyilvánulna, miképpen történik meg mégis, hogy eközben a tiszta igazság szemlélése (*contemplatio*) az ő képességeinek működését bennünk, mégha csak részlegesen is, de előre megkapja: olyanképpen, hogy valaki közülünk is, akinek ez fentről megadatott, elmondhassa az Apostol szavaival: „most részlegesen ismerek meg,” valamint: „részlegesen ismerünk meg és részlegesen prófétálunk.” (1Kor 13:12, 13:9)

Amikor pedig valami isteni dolog hirtelen és mintegy a villámlás fényének gyorsaságával bevilágít az önmagából a szellemben kilépő elmébe, akkor --akár azért, hogy tompítsák a túlságos ragyogást, akár azért, hogy tanításul szolgáljanak-- nem tudom honnan, de tüstént ott teremnek az alacsonyabbrendű dolgok bizonyos képzeletbeli hasonlatosságai, amelyek az általuk isteni módon elárasztott érzékekhez alkalmazkodnak. Tőlük valamiképpen beárnyékolva az igazságnak ama legtisztább és legragyogóbb sugara egyrészt elviselhetőbbé válik a lélek számára, másrészt felfoghatóbbá is válik azok számára, akikkel azt meg akarta osztani. Úgy vélem, hogy ezek a hasonlatosságok bennünk a szent angyalok sugalmazására alakulnak ki --- ahogyan, ellenkező esetben, a velük ellentétes és gonosz sugallatok kétségtelenül a rossz angyaloktól érkeznek.

4. És talán innen származik ama tükör és rejtvény, amint mondtam, ami által az Apostol látott: az ilyesfajta tiszta és szép, mintegy az angyalok keze által megformált képzeleti képekből (*imaginationibus*), amennyiben Isten létét is --amit tisztán és testi képek képzete (*phantasia*) nélkül szemlélünk-- érzékelhetjük, és a választékos hasonlatosságot, amelyben az [ti. az isteni lét] méltó öltözékben jelenik meg, angyali szolgálattételnek tulajdoníthatjuk.

Úgy tűnik, ezt jobban kifejezi a másik fordítás, amikor ezt mondja: „arany hasonlatosságokat fogunk készíteni számodra, ezüst osztásokkal.” Az ‘ezüst osztásokkal’ és az ‘ezüstszemekkel kirakva’ ugyanaz. Ezzel, úgy látom, nem csak azt jelzi, hogy a hasonlatosságokat az angyalok sugallják, befelé, hanem azt is, hogy az ékesszólás ragyogását ugyanők szolgáltatják, kifelé: hogy az ezzel [a ragyogással] alkalmas és illő módon felékesített [hasonlatosságokat] a hallgatók könnyebben és kellemesebben fogják fel. Ha azt kérdeznéd, mi köze az ékesszólásnak az ezüsthöz, a próféta ezt mondja neked: „Az Úr beszédei tiszta beszédek, tűzben megpróbált ezüst.” (Zsolt 12/11:7) Eképpen készítenek tehát a mennyei szolgálattelvő szellemek ezüstszemekkel kirakott aranyláncocskákat a földön zarándokló Menyasszonynak.

[IV. A Menyasszony mást kap, mint amit kér: vagyis a szemlélődés nyugalma helyett az igehirdetés munkáját]

5. Figyeld meg azonban, hogy a Menyasszony miképpen vágyik egyik dologra és kap meg egy másikat: a szemlélődés nyugalma törekvőt is megterhelik az igehirdetés munkájával, a Vőlegény jelenlétére vágyakozóra is ráhelyezik azt a gondot, amit a Vőlegény majdani fiainak megszülése és táplálása [987A] jelent. És nem is csak most történt ez vele, hanem, úgy emlékszem, máskor is, amikor a Vőlegény ölelése és csókjai után sóhajtozott, ezt a választ kapta: „mert jobbak a te melleid a bornál” (Én 1:1Vulg), hogy megértse ebből: ő anya, és visszaszólítják a csöppségek szoptatásához és a fiak táplálásához. És talán te is képes lennél megfigyelni ugyanezt, ennek az éneknek más szöveghelyein is, saját magadtól, ha nem volnál lusta a kutatásra. Vajon nem ugyanez volt-e előképként ábrázolva Jákobban, a szent pátriárkában, amikor --miután Ráchel vágyott és hosszan várt ölelését meg nem kapta-- szándéka ellenére és tapasztalatlanul

elfogadta a meddő és szép helyett a termékenyt és csipásat? Így tehát a Menyasszony most, amikor tudni szeretné és kutatja, hogy a déli órákban hol legeltet és nyugszik kedvese, érte ezüstszemekkel díszes aranyláncocskákat visel, vagyis bölcsességet ékesszólással együtt, kétségtelenül az igehirdetés munkájára utalva.

6. Ebből biztosan megtanuljuk, hogy a szoptató mellek miatt gyakran kell megszakítani az édes csókokat, valamint hogy senkinek sem önmagáért kell élnie, hanem mindenkinek azért, aki meghalt mindenkiért. (vö. 2Kor 5:15) Jaj azoknak, akiknek megadatott, hogy helyesen is gondolkodjanak és ékesen is szóljanak Istenről, ha jövedelmi forrásnak tekintik az istenfélelmet (1Tim 6:5); ha hiú dicsőséggé fordítják azt, amit azért kaptak, hogy Isten javára fordítsák; ha magasztos bölcsökként nem éreznek együtt az alázatosokkal. (Rm 12:16) Rettenjenek meg attól, amit a próféta könyvében olvasni, amit az Úr mondott: „aranyamat és ezüstömet adtam nekik: ők pedig az én ezüstömből és aranyamból Baált alkottak.” (Óz 2:10)

Halld tehát, mit válaszol majd a Menyasszony, miután innen fenyegetést, onnan ígéretet kapott. Ő ugyanis nem bízza el magát az ígéretek miatt és nem haragszik meg a visszautasítás miatt sem; hanem amint írva van: „fedd meg a bölcsét, és megkedvel téged” (Péld 9:8); továbbá az is, ami az ajándékokra és ígéretekre vonatkozik: „amennyivel nagyobb vagy, annyival alázd meg magad mindenben.” (Sir 3:20) Mindkét dolog jobban ki fog tűnni a Menyasszony válaszából: de ennek megtárgyalását, ha úgy tetszik, halasszuk egy másik beszéd kezdetére, és az elmondottak alapján dicsőítsük az Egyház Vőlegényét, a mi Urunk Jézus Krisztust, aki mindenek felett áldott Isten mindörökké. Ámen.

¶ 45. beszéd: a lélek kettős szépségéről, és arról, hogy miképpen beszél a lélek Isten Igéjéhez, és az Ige a lélekhez, és mik az ő nyelveik

[I. A lélek kettős szépségéről: az ártatlanságról és az alázatról]

1. [999C] *De szép vagy, barátném, de szép vagy: szemeid mint a galamboké.* (Én 1:14/15) Szépen mondja, nagyon szépen: a szerelemből származik, igen helyesen és szépen, a Menyasszony elbizakodottsága; a szerelemből a Vőlegény méltatlankodása. Ezt bizonyítja a dolgok kimenete: ugyanis az elbizakodottságot feddés, a feddést a megjavulás, a megjavulást jutalom követte. A vőlegény van itt: a tanító eltávozik, a király eltűnik; a méltóság lefoszlik, a tisztelet letétezik. Mert ahol az érzelem erőre kap, ott enged a távolságtartás. És ahogyan valaha Mózes mint barát a barátjához beszélt, és az Úr válaszolt neki (vö. Kiv 33:11), így most is az Ige és a lélek között, mintha csak két szomszéd között, nagyon bensőséges beszélgetés zajlik. Nem csoda. Ugyanis a szerelem egyetlen forrásából ered mind egymás szeretése, mind egymás kényeztetése. Méznél édesebb szavakat váltanak tehát; a legteljesebb gyengédséggel pillantanak egymásra -- a szent szerelem jelzései. Végül a Vőlegény barátnéjának nevezi a Menyasszonyt, szépnek mondja, megismétli, hogy szép: és ugyanezeket kapja vissza tőle. Nem üres ismétlés az, ami a szerelem megerősítése, és talán valami olyanra utal, amit fel kell kutatnunk.

2. Kutassuk a lélek kettős szépségét --- mert úgy látom, ez erre utal. A lélek szépsége (*decor*) az alázatosság. Nem magamtól mondom ezt, hiszen a próféta már korábban mondta: „Hints meg izsóppal és megtisztulok” (Zsolt 51/50:9), az alázatos tisztító növényrel jelölve a szív alázatosságát. Súlyos bűne után a király és próféta abba helyezte bizalmát, hogy ezzel mossa meg magát, és visszakerzi az ártatlanság hófehér ragyogását. Bizony, benne, [1000A] aki súlyosan vétkezett, bár szeretnünk kell az alázatosságot, de nem kell csodálnunk. De amennyiben valaki megőrzi az ártatlanságát, és ugyanakkor az alázatosságot is hozzákapcsolja --- nem gondolod, hogy az ilyenben megvan a lélek kettős ékessége? A szent Mária szentéletű maradt, és az alázatosságnak sem volt híjával; a király is azért kívánta meg az ő szépségét (*decor*) (vö. Zsolt

45/44:12), mert az alázatot ártatlansággal társította. Aztán pedig, amint mondja, „rátekintett szolgálólányának alázatosságára.” (Lk 1:48) Boldogok tehát azok, akik tisztán őrzik meg öltözéküket (vö. Jel 16:15), mármint az egyszerűség és ártatlanság öltözékét: hát még ha emellett az alázatosság ékességét is magukra ölténék! Akit ilyenek találnak, az bizonytalán meg fogja hallani: „de szép vagy, barátném, de szép vagy.” (Én 1:15) Bárcsak az én lelkemnek mondanád, Uram Jézus, akár csak egyszer, hogy „íme, szép vagy”! Bárcsak megőriznéd az alázatosságomat! Mert az első öltözékemre rosszul vigyáztam. Szolgád vagyok (Zsolt 119/118:125): mert hogy barátod volnék, nem merem mondani én, aki nem hallom a szépségemről (*decor*) szóló ismételt tanúságtételt. Elég nekem, ha csak egyszer hallhatom. De mi van, ha még ez is bizonytalan? Tudom, mit tegyek: szolgaként tisztelni fogom a barátnét, formátlan emberkeként csodálni fogom az őt elhalmozó ékességet; örvendezni fogok a Vőlegény hangjának (Jn 3:29), aki ugyanígy csodálja ezt a nagy szépséget. Ki tudja, hátha ettől rögvest kegyelmet találok a Menyasszony szemében, hogy kegyelméből én magam is a barátok közé kerüljek? Végül is a Vőlegény barátja ott áll, és örömmel örvendezik a Vőlegény hangja miatt. (Jn 3:29) Lám, az ő hangja a Menyasszony fülében: halljuk és örvendezzünk! Egymással vannak, egymással beszélgetnek: álljunk ott velük együtt --- ettől a társalgástól semmilyen világi gond, a test semmiféle csábítása ne vonjon el minket.

[II. A Vőlegény feddése a Menyasszony alázatának próbája, valamint annak galambszemeiről]

3. „De szép vagy, barátném, de szép vagy!” – mondja. A ‘de’ a csodálkozás szava, a többi a dicséreté. Joggal kell csodálni őt, akivel nem az történt, hogy elvesztett szentsége elvette volna az alázatot, hanem megőrzött szentsége azt maga mellé fogadta. Joggal találják szépnek azt, akiből e két szépség egyike sem hiányzott. Ritka madár a földön, amikor valaki nem veszíti el a szentséget, vagy amikor az alázatosságot a szentéletűség nem zárja ki: és boldog ezért az, aki mindkettőt megőrizte. Elvégre bebizonyosodott: semmiben sem érzi magát bűnösnek (1Kor 4:4), de a feddést nem utasította el. Mi alig bírjuk elviselni a rendreutasítást, még akkor is, ha súlyos vétkeket követtünk el; ő pedig nyugodt lélekkel hallgatja az ellene [felhozott] keserű [vádakat],

anélkül, hogy bármi vétket elkövetett volna. Mert ha látni akarta a Völegény fényességét --- mi rossz van abban? Ez inkább még dicséretes is. És mégis: megszidottan bűnbánatot tart, és ezt mondja: „Mirrhacsokor nekem az én kedvesem, melleim közt időzik majd.” (Én 1:13) Ez azt jelenti: „Elég! már csak Jézusról akarok tudni, mégpedig a megfeszítettről.” (1Kor 2:2) Hatalmas alázat! Bár ártatlan a cselekedetben, magára ölti a bűnbánó ember érzületét (*affectus*); és akinek nincs miért bűnbánatot tartania, annak mégis bűnbánatot kell tartania. „Tehát miért lett megszidva, ha semmi rosszat nem tett?” – kérded. Figyeld meg tehát most a Völegény tervét és okosságát. Ahogyan annakidején Ábrahám engedelmissége igencsak próbára lett téve, úgy most a Menyasszony alázatossága is. És ahogyan az, engedelmissége beteljesítése után, ezt hallotta: „Most megtudtam, hogy féled az Istent” (Ter 22:12): így most a Menyasszonynak is, mintegy más szavakkal, ezt mondják: „most megtudtam, hogy alázatos vagy” --- mert ezt jelenti, amit mond, hogy „de szép vagy.” És a dicséretet azért ismétli meg, hogy jelezze a szentség dicsőségéhez hozzáadott alázatosság szépségét. |1001A| „De szép vagy, barátném, de szép vagy! Most megtudtam, hogy szép vagy: nem csak az én szerelmemtől, hanem a te alázatosságodtól is. Most nem azt mondom, hogy ‘szép vagy az asszonyok között,’ sem hogy ‘szépek a térdeid,’ vagy ‘szép a nyakad,’ ahogyan korábban mondtam (Én 1:7, 1:9): most egyszerűen azt mondom, ‘szép vagy’ --- és nem valamivel összehasonlítva, nem megkötéssel, nem rész szerint.”

4. És hozzáteszi: „szemeid mint a galamboké”. Most is nyíltan dicséri az alázatosságot. Arra utal ugyanis hogy miután a Menyasszony meg lett szidva magasba törő kutakodásáért, már nem késlekedett alábbereszkedni az egyszerűbb dolgokhoz, úgy, hogy ezt mondja: „Mirrhacsokor nekem az én kedvesem.” Bizony nagyon különbözik egymástól a dicsőséges arc és a mirrhacsokor: ezért nagy kitüntetés az alázatosságért, hogy onnan ide hívják őt lepihenni. Szemeid tehát mint a galamboké. „Most már nem a fölötted lévő nagy és csodálatos dolgok közt mozogsz (Zsolt 131/130:1),” mondja, „hanem közönséges madár módjára elégedett vagy az egyszerűbbekkel, fészket rakva a sziklák részében (Én 2:14), sebeimben időzve, és galambszemekkel szívesen szemléled azokat a dolgokat, amik rólam mint megtestesültről és szenvedettről szólnak.”

[III. A Menyasszony spirituális tekintetéről]

5. Vagy pedig: mivel ennek a madárnak az alakjában jelent meg a Szentlélek (vö. Mt 3:16), benne a 'galamb' név segítségével inkább a szellemi, mint az egyszerű tekintetre hívja fel a figyelmet. És ha úgy tetszik, akkor a jelen fejezetet arra kell vonatkoztatnod, hogy kevéssel ezelőtt a társak megígérték, hogy aranyláncocskákat csinálnak neki: nem azzal a céllal, hogy a testi füleket ékesítsék fel (amint akkor tanítottam), hanem hogy a szív hallását műveljék ki. Megtörténhetett tehát, hogy a hallásból eredő hit jóvoltából, miután jobban megtisztult szíve, felkészültebbé vált annak látására, amit addig nem volt képes látni. És mivel úgy tűnt, hogy a megkapott aranyláncocskáktól élesebbé vált látásával előrehaladt a szellemi megértésig, a Vőlegénynek pedig mindez tetszett (neki mindig jobban tetszik, ha szellemi módon látják), ezt is előszámolva mondja a Menyasszony dicséretére, hogy 'szemeid mint a galamboké.' „Most már engem tekints a szellemben,” mondja, „mert a lélek színed előtt az Úr Krisztus.” (vö. Sirlalm 4:20) És megvan hozzá a képességed, mert szemeid mint a galamboké. Korábban nem volt meg, és ezért meg kellett téged feddeni; most láss bőséges gazdagságot, mert szemeid 'mint a galamboké,' vagyis szellemiek. De ez nem az a bőséges gazdagság, amit kértél, mert ahhoz még mindig nincs képességed, hanem az, amelyik egyelőre elégséges tud lenni. Bizony fényességről fényességre kell téged vezetni (vö. 2Kor 3:18), és ezért most láss úgy, ahogyan képes vagy: és amikor többre leszel képes, többet fogsz látni.”

6. Nem gondolom, testvérek, nem gondolom azt, hogy ez a látvány közepszerű volna, vagy közös volna mindenki számára, még ha alacsonyabbrendű is annál, ami által a Vőlegény a jövőben látható lesz. Figyeljetez végül az ebből következő dolgokra.

[IV. A Vőlegény dicsérete, ami felhívja a Menyasszony figyelmét saját szépségére]

Ez következik ugyanis: „De szép vagy, én kedvesem, de szép vagy!” (Én 1:14/15) Látod, mennyire a magasan van [a Menyasszony], és mennyire a magasságba emelte elméjének a csúcsát (*vertex mentis*) ő, aki a Világegyetem Urát valamiféle tulajdonaként követeli kedvesének. Mert figyelj csak meg: nem azt mondja egyszerűen, hogy 'kedves,' hanem azt: 'én kedvesem,' hogy jelezze: az az övé. Bizony nagy látvány, amiből a Menyasszony akkora önbizalmat és tekintélyt merített, hogy mindenek |1002A|

Urát nem úrként, hanem kedvesként ismerje. Mert úgy vélem, érzékei számára nem jelentek meg képek a testről, vagy a keresztfáról, sem bármilyen más hasonlatosság a testi erőtlenségekről. Ezekben ugyanis a Próféta szerint nem volt szépsége se ékessége. (Iz 53:2) A Menyasszony pedig most, miután rátekintett, szépnek és ékesnek nevezi őt, azt jelezve, hogy számára jobb látványban jelent meg. Szemtől szemben (*ore ad os*) beszél ugyanis a Menyasszonnyal, mint hajdan a szent Mózes: és [a Menyasszony] nyíltan, nem rejtvényekben és alakzatokban látja Istent. (ld. Szám 12:8) Szájával olyannak vallja, amilyennek elméjével megpillantja, magasztos és édes látással. A királyt szépségében (*decor*) látták szemei (Iz 33:17): nem királyként, hanem kedvesként. Valaki magas és kiemelkedő trónuson látta (Iz 6:1) és másvalaki is arról tett tanúságot, hogy neki színről színre jelent meg --- nekem mégis úgy tűnik, hogy ebben a tekintetben a Menyasszony a kiválóbb, mert ott azt olvassuk, hogy az Urat látták, itt pedig azt, hogy a kedvest. Mert így olvassuk: „Láttam a magas és kiemelkedő trónuson ülő Urat” (Iz 6:1), továbbá „Színről színre láttam az Urat, és megmenekült az én lelkem.” (Ter 32:30) De „ha én úr vagyok, hol az én félelmem?” (Mal 1:6) Mert ha nekik félelemmel párosult jelenésben (*revelatio*) volt részük, hiszen ahol az Úr, ott a félelem, én bizony --ha lenne választási lehetőség-- annál szívesebben és annál kedvesebben választanám a Menyasszonynak [adott] látványt, mennél jobban megértem, hogy az a jobbik érzelemre, a szeretetre lett megalkotva. A félelemben ugyanis büntetés van, a tökéletes szeretet viszont kiüzi a félelmet. (1Jn 4:18) Nagy különbség van aközött, hogy tanácsaiban félelmetesen jelenik meg az emberek fia felett (Zsolt 66/65:5), és aközött, hogy alakját tekintve csinosabb az emberek fiainál. (Zsolt 45/44:3) „De szép vagy, én kedvesem, és ékes!” Ezek a szavak egyértelműen a szerelmet visszhangozzák, nem a félelmet.

[V. Mi az Ige beszéde a lélekhez, és a lélek válasza az Igének?]

7. De talán gondolatok emelkednek szívedbe (Lk 24:38), és kételkedve ezt kérdezed magadban: „Milyen elv szerint vonatkoztatjuk az Ige által mondott ígéket a lélekre, és viszont, a lélek szavait az Igére -- mármint hogy a lélek hallotta a hozzá beszélő hangját, aki azt is feltárta neki, hogy szép --- és viszont, hogy ugyanazt a magasztalást tüstént viszonzta az őt dicsérőnek? Miképpen történhetnek ezek? (Jn 3:9) Mert szavakkal

beszélünk, nem a szó beszél. Továbbá: a léleknek nincs mivel beszélnie, kivéve ha a test szája szavakat formál magának a beszédhez. Helyesen kutakodsz; de figyeld meg: a szellem beszél, és szellemi értelemben kell érteni azt, ami elhangzik. Ezért ahányszor csak azt hallod vagy olvasod, hogy az Ige és az emberi lélek egymással beszélget, és egymásra tekint, ne képzeld azt, hogy testi értelemben vett hangok cikáznak ide-oda, ahogyan azt se gondold, hogy a beszélgetők testi képei jelennek meg. Halld inkább, mit kell gondolnod az ilyesféle dolgok kapcsán. Szellem az Ige, és szellem az emberi lélek, és megvannak nekik a saját nyelveik, amelyekkel egymáshoz szólnak és megmutatják, hogy jelen vannak. És az Ige nyelve az ő elismeréséből származó tetszés; a lélek nyelve pedig az áhítat hevessége. Nyelv nélküli és néma az a lélek, amelyikből ez hiányzik, és semmiféleképpen nem tud szót váltani az Igével. Amikor tehát az Ige, a lélekhez akarván szólni, ezt a nyelvét mozgatja, a lélek nem képes arra, hogy |1003A| azt meg ne érezze. Mert Isten szava eleven és hatékony, áthatóbb minden kétélű kardnál, elhatol egészen a léleknek és a szellemnek a megoszlásáig. (Zsid 4:12Vulg) Ellenben amikor a lélek a maga nyelvét mozgatja, az Ige még sokkal kevésbé tud elrejtőzni: nem csak azért, mert mindenhol jelenlévő, de még inkább azért, mert az áhítat nyelve egyáltalán nem is mozdulna beszédre, ha ő nem indítaná arra.

8. Az hogy az Ige azt mondja a léleknek: „szép vagy,” és hogy kedvesének nevezi, azt jelenti, hogy arra indítja, hogy szeressen, valamint hogy tudja magáról, hogy szeretve van; az pedig, hogy a lélek válaszul kedvesnek nevezi és szépnek vallja az Igét, azt jelenti, hogy képzelés és csalás nélkül neki tulajdonítja azt, hogy szeret és szeretve van, csodálja elismerését, és megdöbben kegyelmétől. Az Ige szépsége ugyanis az ő szeretete: és ez azért nagyobb mert megelőzi [a lélekét]. Annál erősebben és hevesebben kiabálja, szíve legbelsejével és a legmeghittebb érzelmek hangjaival, hogy szeressék, minél inkább megérezte, hogy az Ige előbb szeretett, mint hogy szeretve lett. Tehát az Ige beszéde ajándék beáradása [a lélekbe]; a lélek válasza a hálaadással együttjáró csodálat. És azért szeret jobban [és jobban], mert érzi, hogy legyőzték a szeretésben --- és azért csodálja jobban [és jobban], mert felismeri, hogy megelőzték. Emiatt nem éri be azzal, hogy egyszer mondja azt, hogy ‘szép,’ csak ha megismétli: ‘és ékes,’ a kiemelkedő szépséget jelölve ezzel az ismétléssel.

[VI. A Völegény kettős ékességéről]

9. Vagy pedig a Krisztus mindkét szubsztanciájában meglévő, minden csodálatra méltó ékességet fejezte ki [a lélek]: a természet ékességét az egyikben, a kegyelemét a másokban. Milyen szépséges vagy a te angyalaid számára, Uram Jézus, Isten formájában, örökléted napján, aki a szentek ragyogó sugaraiban te hajnalcsillag előtt születettél (Zsolt 110/109:3), az Atya lényegének fénye és képmása (ld. Zsid 1:3), és az örök élet állandó és nem homályosuló ragyogása! Mennyire ékes vagy nekem, Én Uram, amikor leteszed ezt az ékességedet! Ugyanis amikor kiüresítetted magadat, amikor a nem-fogyatkozó fényt (Sir 24:6) a természetes sugaraktól megfosztottad: jobban felragyogott akkor az istenfélelem, jobban tündökölt akkor a szeretet, bővebben sugárzott akkor a kegyelem. Jákob törzséből milyen ragyogó csillagként keltél fel nekem (Szám 24:17); Jessze gyökeréből milyen fényes virágként léptél elő; a sötétben mily derűs fényként látogattál meg, Napkelet a magasságból! (Lk 1:78) Mily tekintetes ő és megdöbbentő, még a fensőbb Hatalmak számára is, a szűztől való születésben, élete során mutatott ártatlanságában, a tanítás áramlásában, a csodák csillámlásában, a szentségek feltárásában! Végül naplemente utáni vöröslésedben, Igazság Napja, miként kelsz te fel a föld szívéből! Mily szépséges vagy öltözetedben azután, Dicsőség Királya (Zsolt 24/23:8), amikor a mennyek magasába hatolsz! Mindezekért miért is nem mondja minden csontom: „Uram, kicsoda hasonló hozzád?” (Zsolt 35/34:10)

10. Értsd tehát úgy, hogy ezeket és hasonlókat vett észre a kedvesére tekintő Menyasszony, amikor ezt mondta: „De szép vagy, kedvesem, és ékes.” És nem is csupán ezeket a dolgokat, hanem emellett kétségkívül még valami olyasmit is, a felsőbbrendű természet szépségéről, ami túlemelkedik látókörünkön és elkerüli tapasztalatunkat. Az ismétlés tehát a két szubsztancia szépségét jelezte. Halld aztán, miképpen ujjong a kedves megpillantása és megszólítása miatt, és miképpen énekl meg, színe előtt menyegzői dalban a szerelem köszöntőjét. |1004A| Ez következik ugyanis: „Fekhelyünk zöldellő, házunk gerendái cédrusok, mennyezetünk ciprus.” (Én 1:16/17) De tegyük félre a Menyasszony énekét a következő [beszéd] kezdetére, hogy a pihenés után mi is frissebben és szabadabban ujjongjunk és örvendezzünk benne, a Völegény, Jézus Krisztus, a mi Urunk dicsőítésére és dicsőségére, aki mindenek felett

áldott Isten mindörökké. Ámen.

¶ 52. beszéd: a szemlélődésnek nevezett kilépésről, amiben a Vőlegény elnyugtatja a nyugalom után vágyakozó szent lelket

[I. A betű szerinti szövegösszefüggése a következőknek: „Kényszerítelek titeket, stb.,” valamint a a lélek iránti isteni tetszés kifejezése]

1. |1029D| „Kényszerítelek titeket, Jeruzsálem leányai, a vadkecskékre és a mezei szarvasokra, hogy fel ne keltsétek, se fel ne ébresszétek a kedvest addig, amíg maga nem akarja!” (Én 2:7) A serdülő lányoknak szól a tiltás: őket nevezi ugyanis „Jeruzsálem leányainak,” mert bár törekenyek és lágyak, valamint nőies érzelmek és cselekedetek miatt eddig még mintegy erőtlének, mégis a Menyasszonyba kapaszkodnak, annak reményében, hogy felkerekednek és útnak indulnak Jeruzsálembe. Eltiltják tehát őket az alvó Menyasszony zaklatásától, nehogy valamiképpen fel merjék őt ébreszteni akarata ellenére. Emiatt helyezi ugyanis az igen kedves Vőlegény balját a Menyasszony feje alá, a korábbiaknak megfelelően, hogy őt a keblén nyugtassa és altassa el. (ld. Én 2:6) És most, ahogyan a Szentírás közvetlen ezután folytatja, ugyanő őrzőjeként |1030A| a leginkább tiszteletreméltó és jóakarátú módon virraszt felette: nehogy a Menyasszony a serdülő lányok gyakori és aprócska igényeitől nyugtalankodva virrasztani kényszerüljön. Ez a betű szerinti szövegösszefüggés. Mivel azonban úgy tűnik, hogy ebben a ‘a vadkecskékre és a mezei szarvasokra’ történt fogadkozásban a betű szerint egyáltalán semmi értelmes összefüggés nincs, ezért ezt teljes egészében a szellemi értelem követeli magának. De akárhogy is legyen, nekünk jó egyelőre itt lennünk, és egy kis időre az isteni természet jóságát, édességét, irántunk való jóindulatát szemlélnünk. Mert te, ember, mi édesebbet tapasztaltál valaha is az emberi érzések közt annál, ami most számodra megnyilvánul a Magasságos szívéből? És az nyilvánítja meg neked ezt, aki Isten mélységeit kutatja, és aki nem képes arra, hogy ne ismerje mindazt, ami őbenne van: mert az az ő lelke (*spiritus*); és nem is képes mást elmondani, mint amit nála látott, mert ő az Igazság Lelke.

2. Bizony a magunkfajták között is van olyan szerencsés, aki kiérdemelte, hogy ennek az ajándéknak örülhessen, és így saját magán tapasztalta meg ezt az igen édes titkot --- már amennyiben valamennyire is hiszünk a kezünkben lévő Szentírás szöveg helyének,

ahol a mennyei Völegény láthatóan úgy lép fel, mint aki erősen nyugtalankodik kedvese nyugalma miatt, azért aggódva, hogy karjai közt őrizhesse az alvót, nehogy valami kellemetlenség vagy nyugtalanság édes álmából véletlenül felzavarja. Nem térek magamhoz az örömtől: ama Felség egyáltalán nem tartja magához méltatlannak, hogy ily bensőséges és ily édes közösségben lehajoljon a mi erőtlenségünkhöz, és a legfőbb Istenség nem vetette meg azt, hogy házasságra lépjen az ujjongó lélekkel, sem azt, hogy feltárja neki az égető szerelemtől elragadott Völegény érzéseit. Igen: biztos vagyok benne, hogy így van a mennyben, ahogyan a földön olvasom: és a lélek biztosan azt fogja érezni, amit a könyv lapja tartalmaz -- még ha a könyvlap elégtelen is annak teljes bemutatására, mennyire lesz képes a lélek megragadni azokat a dolgokat; de annak is, amennyire már most képes. Mit gondolsz: mit kap majd ott a lélek, akinek itt olyan közeli ismeretség adatott meg, hogy úgy érzi, Isten karjai ölelik, Isten keblén pihen el, Isten gondoskodása és figyelme őrzi, nehogy álmából esetleg valaki felzavarja, míg magától fel nem ébred?

[II. Milyen a menyasszony álma, amiből a völegény megtiltja, hogy felébredjék?]

3. Rajta, mondjuk meg tehát, ha tudjuk, miféle az az alvás (*somnus*), amivel a Völegény szeretné, hogy kedvese aludjon, és ne kelljen felébrednie, csak saját akaratából; nehogy véletlenül bárki összezavarodjon a szavak többértelműsége miatt, amikor azt olvassa az Apostolnál: „már itt az óra, hogy felserkenjünk az álomból” (Rm 13:11), vagy a Prófétánál, amikor azt kéri, hogy Isten világosítsa meg a szemeit, nehogy valamikor is elaludjon a halálban (ld. Zsolt 12:4) --- és nehogy egyáltalán ne találjon rá arra, hogy mit gondolhat méltó módon a Menyasszony itt említett elszunnyadásáról. Mert bizony ez nem hasonlít ahhoz sem, amit az Úr Lázárról mond az Evangéliumban: „A barátunk, Lázár elaludt; menjünk és ébresszük fel az álomból.” (Jn 11:11) Ezt ugyanis az ő testének haláláról mondta, bár a tanítványok úgy vélték, hogy az álommal járó alvásról szólt. Nem is az a testi értelemben vett álom a Menyasszony elszunnyadása, amely lehet nyugodalmas (az, amelyik egy időre édesen elnyomja a testi érzékeket), vagy lehet rémítő (az, amelyik teljesen el szokta venni az ember életét); de ez az álom sokkal jobban különbözik attól az elalvástól is, amivel |1031A| a halálba szunnyad (Zsolt 13/12:4) az ember: ekkor ugyanis visszavonhatatlanul megátalkodik a halálra vezető

bűnben. (ld. 1Jn 5:16-17) Az efféle eleven és éber álom azonban inkább megvilágítja a belső érzékelést, és a halál elűzésével örökké tartó életet ad. Valóban elszunnyadás: viszont olyan alvás, amely az érzékeket nem eltompítja, hanem elragadja. És kételkedés nélkül mondhatom, hogy egyben halál is --- mert az Apostol még testben élő embereket dicsérve így beszél: „Halottak vagytok, és életetek Krisztussal együtt van elrejtve Istenben.” (Kol 3:3)

4. Ezért aztán én sem balgató módon nevezném ‘halálnak’ a Menyasszony extázisát (*exstasis*), amely azonban nem az életből, hanem az élet hurokcsapdáiból ragadja ki, hogy elmondhassa: „lelkünk megszabadult, ahogyan a veréb a vadászok hurkából.” (Zsolt 124/123:7) Ebben az életben ugyanis hurkok közt járunk: csak akkor nem félünk tőlük, amikor a lélek valamiféle szent és heves gondolat segítségével önmagától elszakad --- ha ugyan elméjével félre tud vonulni és el tud repülni odáig, hogy a gondolkodásnak még ezt a bevett gyakorlatát és megszokott módját is meghaladja, ugyanis hiába vetik ki a hálót a madarak szeme láttára. (Péld 1:17) Minek is borzadnánk a bujaságtól (*luxuria*), amikor már az életet sem érezzük? Hiszen miután a lélek eltávozik --- még ha nem is az élettől, hanem az élet érzékelésétől ---, akkor szükségképpen az élettel járó kísértést sem érzékeli. Ki fog nekem szárnyakat adni, mint a galambnak, hogy elrepüljek és megpihenjek? (Zsolt 55/54:7) Bárcsak gyakran hálnék ezzel a halállal, hogy elkerüljem a halál hurkait, hogy ne érezzem az érzéki élet halált hozó kellemességeit, hogy érzéketlenné váljak a testi vágyakozás (*libido*) érzésére, a kapzsiság fellobbanására, a harag és a türelmetlenség ingerkedésére, az aggodalmak fojtogatására, a gondok terheire! Haljon meg lelkem az igazak halálával (Szám 23:10), hogy semmi hazugság ne hálózza be, semmi gonoszság ne gyönyörködtesse. Jó halál az, amelyik az életet nem elveszi, hanem jobbá teszi; jó halál, ami által nem a test pusztul el, hanem a lélek emelkedik fel.

5. Ez a halál az embereké, de haljon meg az én lelkem, ha mondhatjuk így, az angyalok halálával is, hogy túllépve a jelenlévő dolgok emlékéen, ne csupán a magánál alacsonyabbrendű testi dolgokra irányuló vágyakozástól üressé ki magát, hanem a dolgok hasonlatosságaitól is, és tisztán tartózkodjon együtt azokkal akikkel együtt [ő] a tisztaság hasonlatossága.

[III. Milyen fajta kilépést neveznek szűkebb értelemben szemlélődésnek?]

Úgy vélem, ezt a fajta kilépést (*excessus*), vagy leginkább ezt nevezik szemlélődésnek (*contemplatio*). Ha életünkben a dolgokra irányuló vágyak nem kötöznek meg minket, az az emberi erény következménye; de ha a szemlélődés során (*speculando*) nem ejtenek foglyul a testekhez tartozó hasonlatosságok, az az angyali tisztaságé. Mégis mind a kettő isteni ajándék, mind a két kilépés; mind a kettő túllépés önmagadon, de az egyik távolra, a másik nem távolra. Boldog, aki elmondhatja, hogy „Lám, távolra kerültem futás közben, és magányosságban megmaradtam.” (Zsolt 55/54:8) Nem érte be azzal, hogy kijöjjön, csak ha messze el is távozható, hogy nyugalomban lehessen. Átugrottad a test gyönyöreit, hogy már egyáltalán ne engedelmessédj a test vágyainak, és hogy ne tarthassanak fogva kényeztetései; előrébb jutottál, leválasztottad magadat; de még nem távolodtál el, ha nem vagy képes, az elme tisztasága révén, a testi hasonlatosságok mindenfelől rádtámadó képzeleti képeink (*phantasmata*) is átrepülni. Egészen addig ne ígérj magadnak megnyugvást. Tévedsz, ha azt hiszed, hogy ennek előtte megtalálod a nyugalom helyét, a magány titkát, a fény háborítatlanságát, a béke otthonát. [1032A] De mutass nekem olyat, aki eljutott odáig, és késelem nélkül megvallom, hogy elérte a nyugalmat, aki méltán elmondhatja, hogy „Térj vissza, lelkem, nyugalomdba: mert az Úr jót tett veled.” (Zsolt 116/114:7) Itt igazán megvan a magányos hely (Jel 12:6) és a fényben lakozás: sőt, a próféta szerint a sátor a nap heve ellen, menedékkül és rejtekhelyül a szélvihar és eső ellen. (Iz 4:5) Erről mondja szent Dávid is: „elrejtett engem sátrában a gonoszok napján, megvédelmezett engem sátra rejtekén.” (Zsolt 27/26:5)

6. Értsd tehát úgy, hogy ebbe a magányosságba vonult félre a Menyasszony és ott, a hely kellemes mivolta miatt, a Vőlegény ölelésében aludt el édesen, azaz lépett ki szellemben [önmagából]. Emiatt lett megtiltva, hogy a serdülő lányok, hogy felébresszék őt, amíg magától nem akarja. De miképpen [történt] e tiltás?

[IV. Milyenek a vadkecskék és a mezei szarvasok; valamint a serdülő lányok figyelmeztetéséről, hogy semmiségek miatt ne zavarják a kedvest]

Ugyanis nem egyszerűen, és nem is a szokásos könnyed figyelmeztetéssel lett nekik megtiltva, hanem egy egészen újfajta és szokatlan esküvéssel, a 'vadkecskékre' ugyanis és a 'mezei szarvasokra.' A vadaknak ez a fajtája számomra eléggé egyértelműen fejezi ki a testükből eltávozott szent lelkeket, és egyben azokat az angyalokat is, akik Istennel együtt vannak: nyilván a látás élessége és az ugrás gyorsasága miatt. Tudjuk ugyanis, hogy e két dolog mindkét fajta szellemre ráillik: mert könnyedén törnek a legmagasabb dolgok után, és könnyedén hatolnak el a legbelsőbbekhez. Az is, hogy a mezőket jelöli meg tartózkodási helyükként, egyértelműen jelzi a szemlélődésben zajló szabad és kötetlen csapongásaikat. Mi akar lenni tehát ez a rájuk tett esküvés?

A nyughatatlan serdülő lányok ne is merészeljék valami semmisség miatt kiszólitani a kedvest abból a nagyon is tiszteletreméltó együttlétből, amelybe belevegyül, valahányszor szemlélődés révén kilép [önmagából]. Nagyon is jól teszik, hogy elrettennek azok tekintélyétől, akiknek a társaságától az ő alkalmatlankodásuk vonja el a Menyasszonyt. Gondolják meg a lányok, hogy amikor anyjukat zavarják, kiket zavarnak meg még vele együtt: és semmiképpen se bízzák el magukat annyira az anyai szeretet felől, hogy valami nagy kényszerűség híján rá merjenek törni arra a mennyei együttlétre. Gondolják ugyanis meg, hogy mindannyiszor ez történik, amikor csak a szemlélődésben nyugvónak az igazságosnál jobban a terhére vannak. Amikor megtiltják nekik, hogy felébredjenek, amíg ő maga nem akarja, akkor ugyanis a Menyasszony akaratára bízzák azt is, hogy önmagával törődjön, és azt is, hogy belátása szerint gondjukat viselje. A Vőlegény jól tudja, mily lángoló szeretettel viseltetik a Menyasszony még a felebarát iránt is; hogy a lányok fejlődése miatt mily szeretettel aggodalmaskodik anyjuk, és hogy nem fog félrevonulni előlük, és nem fogja magát megtagadni tőlük, ahányszor és amennyire szükségük van rá. Ezért is gondolta azt, hogy biztonsággal rábízhatja a Menyasszony belátására [a dolgoknak] ezt az elrendezését (dispensatio). A Vőlegény ugyanis nem olyan, mint amelyet sokat látunk, akikre a próféta megszegyenítő szavai mutatnak rá: akik felemelik azt, ami nyers és erős, elvetik azt, ami gyenge. (Ez 34:3-4) Vajon az orvosnak inkább egészségeseket látogatja, nem inkább a betegeket? Ha netán így történik, talán barátként viselkedik, de nem orvosként. Kiket fogsz tanítani, jó tanító, ha minden tanulatlant elűzöl? Azt kérdezem tőled: Kinek tartogatód a fegyelem iránti szeretetet, ha minden fegyelmeztlent megfutamítasz, vagy

megfutamodsz előlük? Kikben fogsz |1033A| tanúbizonyságot tenni türelmedről, ha csak a szelídeket engeded magadhoz, a nyughatatlanokat kizárod?

7. Az itt ülők közt is vannak, akik bár figyelmesebben fontolnák meg a jelen fejezetet! Bizony meggondolhatnák, hogy mekkora tiszteletet kell adniuk az előljáróknak, akiket meggondolatlanul háborgatva a menny polgárait is ellenségükké teszik --- és talán a megszokottnál kissé jobban kímélhetnének minket is ezután, és már nem járnának nyakunkra olyan tiszteletlen és könnyelmű módon, amikor szabadok vagyunk. A hozzám járók meglehetősen ritkán engednek nekem időt a pihenésre, amint ők is nagyon jól tudják --- még akkor is, ha ők engem a legnagyobb türelemmel viselnek el. Igazából aggodalmasan panaszlom fel az ilyesmit, nehogy valaki bátortalan a saját türelmét is túllépve eltagadja azt, amire szüksége van, attól tartva, hogy megzavar engem. Abba is hagyom tehát, nehogy úgy lássák, hogy inkább a türelmetlenségre adok példát az erőtleneknek. Az Úr kicsinyei azok, akik hisznek benne; nem tűröm, hogy tőlem szenvedjenek el botránkozást. (ld. Mt 18:6) Nem használom fel ezt a hatalmat; ők viszont annál inkább felhasználnak engem, tetszésük szerint, csupán azért, hogy üdvözüljenek. (vö. 1Kor 10:33) Kímélni azzal fognak engem, ha nem kímélnek, és inkább abban találok nyugodalmat, ha szükségleteik szerint nem félnének megzavarni engem. Kedvükben fogok járni, amíg csak tudok, és bennük fogom szolgálni az én Istenemet, amíg csak tudom, nem hazudott szeretetben. Nem a magamét fogom keresni, sem azt, ami nekem hasznos, hanem azt tartom hasznosnak magamra nézve, ami sokaknak hasznos. (1Kor 13:5; 10:33) Csupán azt kérem, hogy szolgálatom fogadják el és legyen rájuk nézve gyümölcsöző, hátha ama gonosz napon ezzel találok irgalmat az Atyának és az Egyház Vőlegényének, Jézus Krisztusnak, a mi Urunknak a szemében, aki vele együtt mindenek felett áldott Isten mindörökké. Ámen.

Richardus de Sancto Victore

¶ A Szövetség sátrának néhány allegóriája

¶ Magyarázat a 113. zsoltárhoz

¶ A szeretet négy fokáról

¶ A Szövetség sátrának néhány allegóriája

[Bevezetés: a Szövetség sátra és a szentélykerület tárgyai: a megszentelődés eszközei]

[191C] A szövetség sátrán a tökéletesség állapotát értsed. Ahol a lélek tökéletessége, ott van Isten hajléka is. Mennél jobban megközelíti a tökéletességet az elme, annál szorosabb szövetségre lép Istennel. A sátozt udvarnak kell körbevennie; az udvaron [191D] a testnek, a sátron az elmének a fegyelmet értsd. Ahol hiányzik a külső fegyelem, ott biztos, hogy a belsőt sem lehet megőrizni. A testi fegyelem viszont biztosan haszontalan az elme fegyelme nélkül. Az udvar szabad téren, a szabad ég alatt fekszik, és a testi fegyelem mindenki láthatja. A sátorban lévő dolgok kívülről nem voltak láthatóak. És senki nem ismeri azt, ami a belső emberé, csupán az ember szelleme, amely őbenne van. (vö. 1Kor 2:11) A belső ember habitusa eszesre és értelmire osztható. Az eszes habitust értjük a külső sátron, az értelmi habitust pedig a belső sátron. ‘Eszes felfogóképességnek’ (*sensus rationalis*) nevezzük azt, amely által a ránk tartozó dolgokat megkülönböztetjük; ezen a helyen ‘értelmi felfogóképességnek’ (*sensus intellectualis*) azt nevezzük, ami által az isteni dolgok szemlélésére emelkedünk. Kilép az ember a sátorból az udvarra, a cselekvés gyakorlásával. Belép az első sátorba, amikor visszatér önmagához. Belép a másodikba, amikor meghaladja önmagát: önmaga meghaladásával [192D] pedig Istenhez emelkedik. Az első sátorban az ember önmaga vizsgálata által tartózkodik, a másodikban Isten szemlélése által. Íme az udvar, az első, illetve a második sátor.

Az említett helyeknek (+*atria*+) pedig öt megszentelt tárgyuk volt; az udvarnak csupán egy, ahogyan a második sátorban is. E kettőn kívül a többi az első sátorhoz tartozott. A sátor udvarában volt a teljesen elégtő áldozat oltára. Az elülső sátorban a mécestartó, az asztal, a füstölőoltár. A belső sátorban a tanúság ládája. A külső oltár a test megtöretése; a belső oltár az elme töredelme. A mécestartó a megkülönböztetés kegyelme, az asztal a szent olvasmány tanítása. A szövetség ládáján a szemlélődés kegyelmét értsed. A külső oltáron az állatok húsa teljesen elég, és a test megtöretése révén [193A] a testi vágyak megsemmisülnek. A belső oltáron illatos füstöt áldoznak az Úrnak, és a szív töredelme révén a mennyei dolgok utáni vágyakozás izzása lángra lobban. A mécestartó a fény hordozója, és a megkülönböztetés a belső ember mécsese.

Az asztalra kenyereket helyeznek, hogy az éhezők felüdüljenek, a szent olvasmány pedig biztosan felüdülés a lelkek számára. A láda aranynak és ezüstnek őrzőhelye, és a szemlélődés kegyelme megragadja a mennyei bölcsesség kincsét. Tehát a külső oltárhoz a jócselekedet tartozik, a mécsstartóhoz a szorgalmas elmélkedés, az asztalhoz pedig a szent olvasmány; a belső oltárhoz az buzgó imádság, a ládához az isteni művek feletti szemlélődés.

Ez az az öt gyakorlat, amelyekben végbemegy és beteljesedik a mi megigazulásunk. [193B] Méltán beszélnek a megszentelés ládájáról, amin a mi megigazulásunk beteljesedése nyer jelképes kifejezést (*figuratur*). Most már tudod, hogy mi az az öt részre oszló foglalatosság, amiben a vallás egészét gyakorolják. A jócselekedet gyakorlása a külső ember fegyelméhez tartozik; a többi a belső ember fegyelméhez tartozik. Az egészen eléggő áldozat oltára a testi gyakorlat előképét (*figura*) hordozza: joggal áll hát az udvarban, és látszik nyílt téren. A többiek a sátorban vannak, és titokban rejtőznek.

[A Frigyláda mint a hat szemlélődés hasonlatossága]

A szövetség ládáján a szemlélődés kegyelmét értjük, amit mintegy a szeretet egyfajta zálogaként (*pignus*) kapnak az Úrtól az öt szeretők. A szemlélődés pedig az elme szabad betekintése a bölcsesség látványosságaiba rajtuk függő csodálattal. Hat, egymástól egyedi sajátosságokkal elválasztott neme [193C] van a szemlélődésnek. Kettő a látható teremtményekkel foglalatoskodik, kettő a láthatatlan teremtményekkel, az utolsó kettő pedig az isteni dolgokkal. Akiknek az adatik meg, hogy csak kettőig jutnak el, olyanoknak tűnnek, mintha szárnyakat kaptak volna, miként a sasok. (Iz 40:31) Akiknek négy adatik, azokra vonatkoztasd azt, hogy „négy szárnya van az egyiknek, és négy szárnya a másiknak.” (Ez 1:6) Akik a szemlélődés valamennyi neméig eljutottak, azok mintegy hat szárnyat kaptak. Gondold azt, hogy róluk szól az, hogy „hat szárnya egyiknek és hat szárnya másiknak.” (Iz 6:3) Az első négy a látható vagy láthatatlan, teremtett dolgokkal foglalatoskodik, a többi kettő az isteniakkal. Az első négy a ládában van ábrázolva (*figurantur*), a másik kettő az angyali alakban. Figyeld csak meg, milyen helyes módon történik, hogy az elsőket emberi alkotás ábrázolja, az utolsó kettőt angyali alak.

Úgy tűnik [193D], a szemlélődés első neméhez az tartozik, hogy a látható dolgokat vizsgálat és csodálat tárgyává tesszük. A második nemhez tartozik a dolgok rejtett okainak napvilágra hozása és a léleknek az okok csodálatára függesztése. Az előbbiben a látható dolgok sokaságát, nagyságát, hasznosságát csodáljuk ujjongással, az utóbbiban a látható dolgok elvét (*ratio*) kutatjuk csodálattal. Az elsőt a faanyag egybeszerkesztése jelöli, a másodikat azok bearanyozása. Mert mi más elvet tulajdonítani a látható dolgoknak, [N] mint a fa valamiféle megaranyozása? Figyeld meg, mily nagy különbség van a fa és az arany, vagyis azok közt, amik <a képzelőerő és> az ész hatókörébe tartoznak. A látható dolgok külsejét a képzelet használatával szemléljük (*imaginando speculamur*), a látható dolgok okait következtetve (*ratiocinando*) kutatjuk. Szétimfából kell elkészíteni a ládát, ami ellenáll [194A] a korhadásnak; a nem korhadó faanyaghoz a testi dolgokról való igaz ítélet tartozik.

[A láda faszerkezete és méretei: az 1. szemlélődés]

A szemlélődés első nemét három fokozat osztja fel: az első a dolgokra, a második a tevékenységekre, a harmadik a szokásokra (*moribus*) irányul. A dolgokra vonatkozó megfontolás (*consideratio*) a láda hosszához tartozik, a tevékenységekre vonatkozó megfontolás a láda szélességéhez, a szokásokra vonatkozó a láda magasságához. Természet szerint pedig a hosszúság előbbi, mint a szélesség, a magasság pedig természet szerint mindkettő utáni. Eképpen maguk a dolgok természet szerint előbbieket, mint bármely tevékenységük; ha pedig a dolgok és tevékenységeik hiányoznának, a szokásoknak nem volna helyük. Tehát az első megfontolás a láda hosszához tartozik, a második [194B] a szélességéhez, a harmadik pedig annak magasságához.

Három része van annak a megfontolásnak, amely a dolgok szemléléséből származik (és amiről azt mondtuk, hogy a láda hosszához tartozik): ugyanis a dolgok anyagának, a dolgok formájának és a dolgok természetének megfontolásából áll. Az anyag és a forma megfontolásában tudásunk mintegy teljes könyöknyi lehet (és annyi is szokott lenni), a természet megfontolásában viszont semmiképpen sem tud egy teljes könyöknyire kiterjedni. Tudásunknak ott van meg mintegy a teljes egész könyöke, ahol teljes bizonyóságot szerez. A dolgok anyagát és formáját könnyedén ragadjuk meg, és mindkettő tekintetében birtokoljuk a bizonyosság könyökét. A természet megismerése

azonban mindenki számára csak részben tárul fel; e rész miatt csak egy fél könyökkel rendelkezhetünk. Érthető, hogy ládánk hosszáról mennyire jogosan [194C] mondja az Írás, hogy két és fél könyöknyit tesz ki.

A tevékenységekre irányuló megfontolás két részre oszlik: már azt is elmondtuk róla, hogy a láda szélességéhez tartozik. Más ugyanis az iparkodás (*industria*) tevékenysége és más a természet tevékenysége. Az iparkodás műve az, amit a képeken, véseteken, írásokon és a hasonlókon látunk; a természet tevékenységei pedig azok, hogy fűvek és a fák növekednek, hogy virágokat, leveleket, gyümölcsöket hoznak. Az iparkodás tevékenységeiben az emberi tudás a megértés teljes könyökével képes rendelkezni, és szokott is: másképpen hogyan is gondolhatna ki olyat, amit ne lenne képes megérteni? A rejtett okoknak tehát a megmutató hatása megragadható; de ahhoz semmiképpen nem vagyunk elégségesek, hogy teljes mértékben megértsük a hatások rejtett okait. Érthető tehát [194D], hogy miért mondják a láda szélessége egy és fél könyöknyinek.

A szokások megfontolása is két részre oszlik, amiről már elmondtuk, hogy ez a láda magasságához tartozik. Az egyik az emberi intézményekkel, a másik az isteni intézményekkel foglalatkosodik. Bizonyos, hogy ahol az emberi intézmény az isteninek szolgál, e kettőtől mind a lélek, mind ládánk szerkezete is a magasba emelkedik. Az emberi intézményeket, amelyeket az ember képes volt kitalálni, biztosan képes megérteni is. Az isteni szentségekben azonban más a kívül megmutató külső forma, és más a belül rejtőző a belső hatóerő; így az isteni intézmények tekintetében nem emelkedünk fel minden dolog tudásának teljes könyökéig. Ládánk magassága ennél fogva egy és fél könyöknyi.

[A láda aranyozása: a 2. szemlélődés]

Ládánkat azonban be kell aranyozni: és amennyire megadatik [195A], az elképzelhető dolgoknak (*rerum imaginabilium*) az elve után kell nyomoznunk. Viszont nem csupán kívülről, hanem belülről is be kell aranyoznunk. Más dolog áttekinteni a dolgok természetfilozófiai okait (*physicas causas*), és más megfontolni az igazságosság elvét a dolgok elrendezésében; előbbi a külső aranyozáshoz tartozik, utóbbi a belsőhöz. Aranyozásunknak a legtisztább aranyból kell lennie: ítéletalkotásodban semmi hamis

vagy hitvány se legyen, és megvan a legtisztább arany.

[A láda koszorúja: a 3. szemlélődés]

Az aranyozás elkészültével el kell készíteni a láda koszorúját. A koszorún -- mint mondtuk -- a szemlélődés harmadik nemét értjük, ahogyan az engesztelőtábla is a negyediket adja értésünkre. Annak a láthatatlan javak, ennek a láthatatlan szubsztanciák a tárgya. A láda koszorújához [195B] tehát annak kutatása tartozik, hogy mi az igazságosság koszorúja (2Tim 4:8); annak keresése, hogy mik azok a javak, amelyek a szenteknek vannak félretéve. Megjegyzendő, hogy a koszorú a láda faszerkezetére volt ráhelyezve: a látható dolgok hasonlatosságától éppen így emelkedünk fel a láthatatlan dolgok szemlélésére (*speculatio*).

[Az engesztelőtábla: a 4. szemlélődés]

A szemlélődés negyedik nemében a legfőbb teremtményeket vizsgáljuk. A teremtés egészében semmi méltóbb dolog nincs a láthatatlan és észszel rendelkező (*rationalis*) szubsztanciánál. A szemlélődésnek ezt a nemét helyesen értjük azon engesztelőtáblán, amely a láda fölé kerül.

[Kitérő: a láda oldalai, karikái és aranyozott rudai]

Mielőtt azonban teljesebben kifejténénk, amit az engesztelőről mondanak, úgy látom, itt kell közbevetni mindazt, amit a karikákról kell elmondani. Négy aranykarikájának kell lennie szemlélődésünk ládájának, kettő-kettő mindkét oldalán. [195C] A ládán, mint elmondtuk, a szemlélődés kegyelmét értjük. Mindazt, amiről tudjuk, hogy bármilyen módon megvalósul, teljesen a szemlélődés tárgyává tudjuk tenni, amennyiben akarjuk. Azok közül a dolgok közül, amik megesnek, egyesek jól, mások rosszul történnek: előbbieket Isten tevékenységéből, utóbbiak Isten engedelmeiből. A láda egyik oldalához azok a dolgok tartoznak, amelyek Isten tevékenységéből történnek, a másikkal pedig ugyanígy azok, amelyek Isten engedelmeiből történnek. Íme a láda oldalai; most pedig lássuk az arany karikákat. Az összes fém közt sincs fénylőbb az aranyból, se bármi az

aranynál értékesebb, és Isten bölcsessége mindenek előtt ragyog. Isten bölcsessége pedig bizonyosan egyszerű és egyetlen; mégis különböző nevekkal osztják fel, hogy könnyebben ragadhassuk meg. Hol előretudásnak, hol tudásnak mondják; hol előre-elrendelésnek, hol elrendezésnek nevezik. Ha nem tévedek, ezek azok a karikák, [195D] amiket a láda oldalára kell helyezni.

A kör önmagába tér vissza, ezért is nem található benne sem kezdet, sem vég: az örök bölcsességnek pedig minden rendelkezésében a kezdet összhangban áll a véggel. A bölcsesség e négyes felosztásán eléggé alkalmasan érthetjük az említett aranykarikákat. Tudásunk e karikái közt a láda az igazság felé veszi útját, valamint a túlsó, és magasabb dolgok felé mozdul. E karikákból kettő legyen az egyik oldalon elrendezve, kettő a másikon. Ezeknek pedig mintegy ott van a helyük, és mintegy közelebb helyezkednek el, ahol csodálatosabbnak, vagy gyönyörűségesebbnek mutatkoznak. Elmondtuk, hogy egyik oldalhoz azok a dolgok tartoznak, amik Isten engedelmével történnek. A tudás és előretudás karikái közelebb helyezkednek el ezen az oldalon, ahol valóban csodálatosabbnak mutatkoznak meg. Nem olyan nagy csoda, hogy [196A] öröktől fogva előrelátta azokat a dolgokat, amiket valamikor is teendő volt. De milyen az, hogy öröktől előre látta azt, amit idegen akaratnak kiszolgáltatót? Hogy minden órában vizsgálja azt, ami a szívek rejtekében zajlik? A másik oldalhoz pedig azok a már említett dolgok tartoznak, amik Isten tevékenységéből történnek. Ez az oldal az előre-elrendelés és az elrendezés karikájáé, ahol is azok gyönyörűségesebben mutatkoznak meg. Mi okoz nagyobb gyönyörűséget a jó szívnek annál, hogy az egész isteni elrendezés az [üdvösségre] rendelték (*praedestinati*) üdvére szolgál?

Hátramaradt még annak vizsgálata, hogy melyik karikának melyik sarokhoz kell kerülnie. Elmondtuk, hogy a láda egyik oldalához azok a dolgok tartoznak, amelyek Isten engedelméből történnek, a másikhoz ugyanígy azok, amelyek Isten tevékenységéből történnek; az előbbihez az igazságossághoz, ahhoz az bűnösséghez (*iniquitas*) tartozó [cselekedetek]. Mind az utóbbiak, mind pedig az előzők a jósorsnak (*prospera*) és a balsorsnak (*adversa*) megfelelően alakulnak. [196B] Ahol a bűnösség találkozik a balsorssal, ott mintegy sarkot hoznak létre. E sarkon az Istentől elvetetteket (*reprobi*) korbácsolják, és azok mégsem javulnak meg. De mi méri rájuk az atyai csapásokat, ha ő előre látja róluk, hogy javíthatatlanok? Az előretudás karikája így ezen a sarkon ül, ahol csodálatosabbnak mutatkozik. Ahol a bűnösség és a jósors találkozik,

egy másik sarkot hoznak létre. Ebben a sarokban az elvetettek Isten ajándékait elveszik, de mindig hálátlanok lesznek. Ez azonban legkevésbé sem maradhat rejtve Isten tudása előtt, ő azonban mégsem hagy fel azzal, hogy azokat, jósorsuk által, a háládatosság javára szólítsa. Ehhez a sarokhoz szorosabban kapcsolódik a tudás karikája, ahol oly csodálatosnak mutatkozik. A harmadik sarkot az igazságosság és a jósors találkozásaként értsd. Itt azok, akik üdvözülni fognak, boldogulnak a múlandó [javak] segítségével [196C], azért, hogy az örökkévaló dolgok utáni vágyakozásra lobbanjanak. Micsoda lehetne e szemlélésnél jótékonyabb vagy gyönyörűsegebb? Milyen dolog az hogy időbeli javakkal is támogatja és előrébb mozdítja azokat, akiket előre elrendelt az örökkévaló javakra? Ezért van itt a helye az előre elrendelés karikájának, ahol a többihez képest gyönyörűsegebbnek mutatkozik meg. A negyedik sarok az isteni elrendezés karikájáé, ahol valamilyen módon az egyenlőség és a jósors fut össze. Itt a jó emberek jó cselekedeteket visznek végbe, ugyanakkor jósors gyötri őket. Ettől azonban, Isten elrendezése folytán, mégis az megy végbe bennük, hogy hevesebben gyúlnak fel Isten szeretetére. Milyen dolog is az, hogy attól gyúlnak iránta hevesebb szeretetre, amitől látszólag ki kellett volna aludniuk? Tehát joggal foglal helyet az isteni elrendezés karikája azon a helyen, ahol bőkezűbbnek mutatkozik meg.

[196D] A harmadik szemlélődéshez a láthatató dolgok által a láthatatlanok szemléléséhez való emelkedés tartozik. Itt teljesen az isteni bölcsesség karikáira kell támaszkodnunk, ha nem akarunk tévedni. Ha az értelem ládája e karikákon függ, úgy hordozzák körbe mindenfelé, hogy a tévedés miatt nem jutnak tévútra. Az említett karikákon rudakat kell átdugni, amelyeket aztán nem is szabad onnan kihúzni: a tudás és előretudás karikaiban a csodálkozás sokasága legyen meg, a másik kettőben az ujjongás nagysága. Az isteni tudásban és előretudásban mindig sok olyat fogsz találni, amin méltán csodálkozhatasz. Az elrendelésben és [a dolgok] Isten [általi] beosztásában (*dispensatio*) az igaz szív mindig megtalálja azt, ami felett méltán ujjong. Azokban mindig legyen meg a te csodálkozásod, ezekben ujjongásod. Sehol máshol nem találhatsz olyat, ami méltóbb volna csodálkozásodra, sehol máshol, amiben helyesebb módon [197A] gyönyörködnél; egyikben se legyen semmi méltatlan, semmi hamis. Nyerje el az aranyozást mindkét rúd, hogy köröskörül az igazság ragyogásával tündököljön. Az értelem ezen rudjai közt a ládat hol előre mozdítják, hol a magasba emelkedik: mert mennél meghittebben gyönyörködik az emberi szív Isten bölcsességét

csodálva, annál inkább kitágul, hogy több és nagyobb dolgot fogadhasson be.

[Az engesztelőtábla: a 4. szemlélődés (folytatás)]

Az engesztelőtáblán, mint mondtuk, a szemlélődés negyedik nemét értjük. Ez a nem használja először a tiszta értelmet, valamint a legfőbb és intellektibilis teremtményekkel foglalkozik. Az engesztelőtábla a legfinomabb aranyból készül és a legfelülre kerül: ezekkel az értelem (*intelligentia*) tisztaságát és mindent-felülmúló mivoltának (*supereminentia*) méltóságát jelöljük. Itt ugyanis az ész eszközeivel (*instrumento rationis*) kell élnünk, a képzelet szolgálata nélkül. [N] Az engesztelőtábla a legmagasabb helyre kerül, és az ésszel rendelkező teremtmény méltósága [197B] megelőzi a többiekét.

Meg kell jegyeznünk: 'engesztelőtáblának' nevezik ez a művet, ugyanis az Úr kiengesztelődik az ésszel bíró teremtménnyel, annak nagy önismerete és önmaga feletti gondolkodása révén. Lássuk most azt, hogy mit mond az Írás ennek hosszúságáról, illetve szélességéről; és az is megfontolásra méltó dolog, hogy miért hallgat magasságáról. Tudjuk, hogy a hosszúság természettől fogva előrébbvaló a szélességnél, és hasonlóan mindkettő előrébb való a magasságnál. A hosszúságon tehát azokat a dolgokat értjük, amik az ésszel bíró teremtmény kezdetéhez tartoznak; a szélességen azokat értjük, amik előrehaladásához tartoznak, azokat pedig, amik beteljesedéséhez tartoznak, a magasságon értjük. Kezdetét szolgálják teremtésének javai, [197C] előrehaladását a megigazulás javai, beteljesedését a megdicsőülés javai. Gyakorolja magát ezekben a szemlélődő elme szorgalmasan, hogy engesztelőtáblája elnyerje a megfelelő mértéket.

Az ésszel bíró teremtmény három igen csodálatos dolgot kap a teremtéstől: lényegének finomságát, a jó és a rossz megkülönböztetését, az akarat szabadságát. Az ember nagyon jól tudja, hogy micsoda az akarat szabadsága <és a megkülönböztetés>. Ezeket mindennap szívünkben olvassuk, és mindkettőben megvan nekünk a bizonyosság könyöke. De a léleknek a szubsztanciáját kicsoda képes látni, kérdem, miféle érzékkel? Se én sem látom a tiedet, se te az enyémet. De itt egyikőnk sem képes azt úgy látni, amiként létezik, még a sajátját sem. E rész miatt, amíg csak élünk, tudásunkat nem terjesztjük ki teljes könyökig. Helyesen mondják tehát, hogy az

engesztelőtábla hossza két és fél könyök. [197D] Az ésszel bíró teremtmény megigazulásáról már mondtuk, hogy az engesztelőtábla szélességéhez tartozik. A mi megigazulásunk pedig isteni sugallatból és saját elhatározásunkból (*deliberatio*) teljeseedik be. Azt, hogy mi az elhatározás, mindenki tapasztalatból tudja. Azt viszont, hogy az isteni sugallat miképpen van bennünk, ki érthetné meg? Mert a szellem ott fúj, ahol akar; és nem tudod, honnan jön vagy hová megy (vö. Jn 3:8). Az egyikben tehát a megértés könyöke megvan nekünk, a másikban nem lehet meg. Értsd meg tehát, mennyire helyesen mondják az engesztelőtábla szélességét másfél könyöknyinek. Íme az engesztelőtábla hosszúsága, íme a szélessége. A magasságához pedig a mi megdicsőülésünkre szolgáló dolgok tartoznak. De kicsoda, miféle felfogóképességgel ragadhatná meg azokat, amikben a mi megdicsőülésünk áll, amit [198A] --amint [az Apostol] mondja-- szem nem látott, sem fül nem hallott, sem az emberi szívbe fel nem emelkedett? (1Kor 2:9) Ebből könnyen érthető, miért nincs előírva az engesztelőtábla magassága, mértéke.

[A két kerúb – az 5. és 6. szemlélődés]

A szemlélődések utolsó két neme, mint mondtuk, az isteni dolgok körül forog. Az egyikhez azok tartoznak, amik az ész fölött, mégsem az észen kívül vannak. Az ész fölött azok a dolgok vannak, amik meghaladják annak befogadóképességét, de mégis összhangban vannak az ésszel – bár az nem tudja őket magába foglalni (*non possint comprehendere*). Azok a dolgok, amelyekkel az utolsó nem foglalatostkodik, teljesen ellentétesnek tűnnek az észnek, és olyanak, hogy az ész soha nem fogadná el őket, ha az hit nem vezetné arra. A szemlélődésnek ezeket az utolsó nemeit angyali alak fejezi ki. Bizonytal angyali alakot kell öltönnünk, ha az örökkévaló és isteni dolgok [198B] szemlélésére akarunk repülni. Ennek az angyali alaknak, az utasítás szerint, kovácsoltnak és aranynak kell lennie. Ahhoz tehát, hogy arany legyen, a szemlélődő elméje tisztuljon meg minden érzéki képzettől (*phantasia*). A kovácsolt dolgot nyújtva vékonyítva alakítják ki és a mi kerúbjainknak az utasítás szerint kovácsoltaknak kell lenniük. Ebből tehát világosan megértjük, hogy az efféle kegyelmi ajándékhoz inkább bűnbánattal jutunk közelebb, mint vizsgálódással. E szemlélődések (*speculationes*) kiválóságára hívja fel a figyelmet, hogy azokat ‘kerúboknak’ nevezik. Ebben a kettős

szemlélésben ugyanis a tudás teljessége felé haladunk; ezeken túl pedig semmit nem lehet keresni vagy találni a tudás növeléséhez. Fentebb elmondtuk, hogy a láthatók által a láthatatlanok szemlélésére emelkedünk. Így a láthatatlan teremtmény [198C] megismerése által emelkedünk fel a teremtő természetnek a szemléléséhez. Ezért van az, hogy az utasítás szerint a kerúbok arcukat az engesztelőtábla felé fordítják; ezért van az, hogy az utasítás szerint egyik az egyik, másik a másik oldalon áll.

Abban a szemlélésben, amelyet az engesztelőtáblán értünk, sok hasonlatosságot és sok nem-hasonlatosságot találunk az isteni dolgokhoz. A szellemi teremtmény ugyanis Isten képmására és hasonlatosságára lett teremtve. A már említett kerúbok közül tehát az egyikhez a hasonlatosság oldala, a másikhoz pedig a nem-hasonlatosság oldala tartozik. Egyik oldalról álljon az a szemlélés, amelyik az ésszel jobban összhangban áll, amelyik pedig kevésbé van összhangban az ésszel, álljon a másik oldalra. A kerúboknak pedig ki kell terjeszteniük szárnyaikat, és be kell fedezniük az engesztelőtáblát. Mi más a szárnyak kiterjesztése, mint előkészület a repülésre? Az elme előkészítése [198D] átfordul az örökkévaló dolgokban való szárnyalássá és árnyékvetővé; árnyékvetővé, hogy így mondjam, a nap heve ellen, és rejtekké és védelemmé a szélvihar és az eső ellen. (Iz 4:5)

A kerúboknak pedig arcukat az engesztelőtábla felé kell fordítaniuk, és Isten képmásának megpillantásából biztosabb tanítást kapnak a tudás magasztosabb részeiről. Az említett kerúboknak egymás felé is kell fordulniuk, és mindenben meg kell őrizniük az összhangot a másikkal kijelentéseivel. Mindkettő óvakodjék attól, hogy saját állításával ellentmondjon a másikkal. Eképpen származzon az egyiktől az egység kinyilvánítása; ne üresedjen ki benne a háromság megvallása. Eképpen legyen meg a másikkal a háromság megvallása; ne üresedjen ki benne az egység állítása. Hallja meg minden előjáró, milyen hasznos, hogy az utolsó három szemlélést összehasonlítottuk: „Innen szólok majd hozzád,” mondja az Írás. (Kiv 25:22) [199A]

Miután mindezeket összegyűjtötte, figyeljen az, aki az isteni kinyilatkoztatások (*revelationes*) után vágyakozik. Méltán nevezik az engesztelőtáblát ‘oraculumnak,’ mert az isteni válaszok innen hangzottak el. Az engesztelőtábla fölött az Úr beszél, amikor az [emberi] szellemnek olyat sugall, ami meghaladja megismerésének mértékét. Mintegy a kerúbok közül hallatszik az, ami mindkét féllal összhangban lévőnek tűnik. A kerúbok szárnyai az engesztelőtáblát, az engesztelőtábla a lábát fedezi el, ugyanis a

magasabbrendű tudás előjelétől az alacsonyabb dolgokról szóló tudás beárnyékolódik. Az Úrtól származó parancsolat szerint a ládában a tanúbizonyságot kell elhelyezni: mert amiről a legfelsőbb helyeken azt tudtuk meg, hogy meg kell tennünk, ahhoz erősen ragaszkodnunk kell legbelül, úton jártunkban. Isten legfontosabb parancsait ‘tanúbizonyságnak’ (*testimonium*) nevezik, ugyanis tanúbizonyságot tesznek ki-ki lelkiismeretéről: megtartásuk módjának [199B] megfelelően adnak neki tanúbizonyságot arról, hogy mennyire szereti Istenét. Ezeket a dolgokat a szemlélődés kegyelméről a legnagyobb rövideggel érintettem, hiszen ugyanezt a tárgyat máshol már bővebben tárgyaltam.

[A kitett kenyerek asztala: a Szentírás többféle tanítása]

A kitett kenyerek asztalán a szent nevelés tanítását értjük: az asztalra kenyér kerül, hogy felüdülés végett elvegyék. Más a testi és más a szellemi felüdülés: előbbi a testeké, utóbbi a szellemeké; előbbiről a világi tudomány gondoskodik, utóbbiról a Szentírás. A Szentírásban éppenséggel a lelkek számára való isteni felüdülés van kihelyezve: ezért méltán is nevezik azt a ‘kihelyezés asztalának.’ Az emberi élet státusa pedig más volt az eljövendő megváltás reménye alatt, és másilyennek kellett lennie a már megtörtént megváltás hite alatt. Az egyiket az Ótestamentum, a másikat az Újtestamentum tárgyalja. A Szentírás [199C] ennél fogva elégséges módon tárgyalja mindkettőt: ezért is mondják, hogy hosszúsága két könyöknek. Kétségtelen, hogy mindkét Testamentum csakis a lelkekről való gondoskodásra ügyel: a testekről való gondoskodásról hallgat, és azt a világi tudományra hagyja. Tehát csak az egyik fajta gondviselést tárgyalja, nem mind a kettőt: ezért is mondják, hogy egy könyöknyi a szélessége. Ami pedig helyreállításunk módját illeti, elégségesen tárgyalja a jelen élet státusát, de keveset tanít az eljövendőkről, ugyanis magassága egy és fél könyöknyi. Teljes könyök vonatkozik a jelen állapotra, fél az eljövendő állapotra. A kihelyezés asztala fából készül, arannyal vonják be, párkányzattal veszik körül, kettős koszorúval ékesítik. A fászerkezeten a történeti értelmet (*sensus*) [199D] értjük, a párkányzaton a tropologikust, a kettős koszorún az allegorikust és anagogikust.

Szétimfából készült az asztal, amiről azt mondják, hogy igen ellenálló a

korhadással szemben. A romolhatatlan fához pedig a szent história (*sacra historia*) tartozik, amitől minden hamisság és balgaság idegen. Az asztal aranyozása magának a betűnek (*littera*) kifinomult és bölcs magyarázata; a szép aranyozás az isteni kijelentésekben található ítéletek figyelmünkbe ajánlása. Jól figyeljük meg, hogy az első munka fából van, de aranyozott; a másik három pedig nem aranyozott, hanem arany. A fa és az arany különbsége a historikus és a misztikus értelem különbsége. A Szentírásban a históriáé az első hely. A misztikus értelemnek pedig három része van. A tropologikusé a legelső hely, az allegorikusé a középső, az anagogikusé [200A] a legfelső. Miért is ne volna azé a legfelső hely, amelyik legfőbb és égi dolgokkal foglalkozik? Az allegória leginkább hitünk szentségei és az olyan dolgok körül forog, amelyeket inkább hiszünk, mint értünk. A tropologia azokról szól, amiket bárki könnyen felfog; ezért is van legalul.

Az arany párkányon tehát a misztikus és morális értelmet értem. Valami nagy dologra utal, hogy a szerkezetnek ezt az alakzatát párkánynak (*labium*) nevezik. Tudjuk, hogy minden beszédünket az ajak (*labium*) formálja meg. Talán azt kell megértenünk ebből, hogy a közönséges beszédnek is a tropologia szerint kell alakulnia. A párkány fölé áttört korona kerül, mert az allegória finomabb és magasztosabb dolgokkal foglalkozik. Az áttört munkának (*opus interrabile*) mintegy mesteri módon kialakított vésetei szoktak lenni, és ki tudná méltó módon megcsodálni azt, hogy az allegória milyen csodálatos módon szövődik bele a történetbe? [200B] Itt ugyanis azok a dolgok vannak allegorikus módon beléhelyezve, amelyeket hinni alig lehetséges, megérteni pedig lehetetlen. Az áttört koszorú felszíne hol sima, hol bemélyedt, máshol pedig áttört. Sima azokban a dolgokban, amelyek az ész szerint (*secundum rationem*) vannak; bemélyedt azokban a dolgokban, amik az észen kívül (*praeter rationem*) vannak; áttört azokban a dolgokban, amik az ésszel szembenállónak (*contra rationem*) tünnek. Más ugyanis a tropologia természete, és egészen más az allegória természete. Mi más ugyanis a tropologia, mint erkölcstudomány; és mi más az allegória, mint misztériumokról szóló misztikus tanítás? Az erkölcsi jó (*morum honesta*) természettől fogva bele van írva az emberi szívbe; de a misztériumok mélységeit nem képzelel el senki saját értelme alapján, csak a vakmerő.

Ezért is mondják, hogy a koszorú magassága négy ujjnyi. Mi mások a szent evangelisták, mint a Magasságos jobbának ujjai? [200C] Az ő mértékükhöz

alkalmazkodik az allegorikus tanítás, amikor kijelentéseikkel minden tekintetben összhangban áll. Jegyezzük meg: a parancs szerint a párkányra kellett helyezni a koszorút, mivel a szentségek erejéből az erkölcsi tanítás hasznossá és megtarthatóvá válik.

Az aranyos koszorún (*corona aureola*), mint mondtuk, az anagogikus tanítást értjük. Ez a tanítás a legfőbb dolgokról szól: mértéktelen alakzata [N] ezért kapja a legfelső helyet. Hiszen mi mást nevezünk anagogiának, mint a mennyfeletti dolgokra vonatkozó misztikus és felfelé vezető megértését? A korábban tárgyalt kettőben az erkölcsök és a misztériumok tanítását kutatjuk. Az anagogéra azon jutalmak előre látása tartozik, amelyeket remélnünk kell. Az, hogy a koszorút ‘aranyosnak’ (*aureola*) nevezik, ugyanazt jelenti, mintha ‘kevéskének’ (*modica*) és ‘aranyból valónak’ (*aurea*) neveznék. Az pedig vajmi kevéské [200D], amit az emberi erő megragad abból, amit szem nem látott, se fül nem hallott, sem az emberi szívbe nem emelkedett fel. (1Kor 2:9) Jegyezzük meg, hogy egyedül a Szentírás használja misztikus módon az allegorikus és anagogikus értelmet: minden [írás] közül egyedül őt koszorúzza ez a kettős túlemlkedés.

A szent tanítóknak minden igyekezetükkel arra kell törekedniük, hogy mindenkor álljanak készen számot adni mindenkinek, aki azt kéri, a bennünk lévő hitről és reményről. (vö. 1Pét 3:15) Álljanak készen arra, hogy az igaz dolgokat bebizonyítsák, a hamisakat megcáfolják; hogy meggyőzzenek a jogos dolgokról, és lebeszéljenek a jogtalanokról. Aki ezeket tudja, olyan karikákat helyezett a tanítás asztalához, amilyeneket kellett. Micsoda karikák: az igazság bizonyítása, a hamisság cáfolata, a jogosról való meggyőzés, a jogtalanról való lebeszélés! Hát a következtetés nem ugyanoda tér-e vissza, és nem alkot-e kört, mire bebizonyítja azt, amit kezdetben feltett? [201A] Abból, amit e karikák egyikéről mondtunk, könnyen érthető, mit kell gondolni a többiről.

Most lássuk, hogy mik azok a sarkok, amelyekre ilyen karikákat kell helyoznünk. Ahol valaki kételkedik afelől, amit a Szentírás tanít, valamiképpen mintegy sarokba szorul. A kételkedés és a tétovázás sarkot hoz létre, ahol nehezen találjuk meg, amit választanunk kell. Gyakran kételkedik az ember az igaz felől, hogy vajon igaz-e, és hasonlóképpen a hamis felől, hogy vajon hamis-e. Gyakran tétovázik az ember a jogos dolog megtétele kapcsán, gyakran a jogtalan dolog megcselekvése vagy nem cselekvése

kapcsán. Hogy melyik karikát melyik sarokra kell helyeznünk, igen könnyű belátni, és nem is igényel magyarázatot. Annak kutatásával kell folytatnunk, hogy mit kell az asztal lábairól gondolni.

A lábakra támaszkodik az egész test, és azok emelik álló helyzetbe (*ad statum erigitur*). Minél szilárdabban támaszkodunk az isteni rendelkezésekre [201B], annál tökéletesebben emelkedünk fel a megigazultság állapotába (*ad statum rectitudinis*). A lábak számának megfelelően figyeld meg a négy részre oszló rendelkezést. Az első láb az utasítás, a második a tiltás, a harmadik a figyelmeztetés, a negyedik a megengedés. Az utasítás azokra a dolgokra vonatkozik, amelyeknek véghezvitele érdem, elkerülése bűn. A tiltás azokra, amelyeknek véghezvitele bűn, elkerülése érdem. A figyelmeztetés azokra, amelyeknek véghezvitele ugyan érdem, elkerülésük azonban nem vétek. A megengedés [202A] azokra, amelyeknek elkerülése érdem ugyan, véghezvitelük azonban nem bűn. Az utasításnál nagy szükség van a helyeslésre, a tiltásnál feddésre. A figyelmeztetésnél meggyőzésre van szükség, a megengedésnél lebeszélésre. Hogy miért van ez így, a szorgalmasan vizsgálódó számára könnyen nyilvánvalóvá válik.

Két dologban áll az igazi igehirdető tiszte: az igazságra oktatásban és az erényre buzdításban. E kettős rendeltetéssel hordozzák körül a tanítás asztalát és azt, mintegy rúdjai segítségével, átviszik egyik szívből a másikba. Az egyik rudat nevezzük tehát oktatói érzéknek, másikat buzdítói tehetségnek. Az ilyen rudaknak a betű nyílt tanúságtételéből, és mintegy szétimfából kell lenniük, valamint a misztikus értelmek kijelentéseivel kell megaranyozódniuk. A szent oktatás egészének az igazság bizonyítására és a hamisság cáfolására kell törekednie. A szent buzdítás egészének a jó belénk oltására és [202B] a rosszról való lebeszélésre. Ebből igen könnyen megérthető, hogy melyik karikákhoz melyik rudaknak kell tartozniuk. Megjegyzendő, hogy a rudakhoz a Szentírás bizonyossága tartozik, a karikákhoz az emberi következtetés. És mivel a misztériumok mélységei meghaladják az emberi észet, a karikák helye jogosan van a koszorú alatt.

¶ Magyarázat a 113. zsoltárhoz

[335C] *Hegyek ujjongtak mint a kosok, és dombok mint a juhok bárányai.* (Zsolt 114/113A:8) Nagy látványosság, ha ujjongani látjuk a hegyeket [335D] kosok módjára, a dombokat a juhok bárányai módjára. Hiszen ilyenfajta ujjongást, és olyanoktól, akik eképpen ujjonganak, nem találhatunk a boldogan élők földjén. (Jób 28:13) „Nincs örömük az istenteleneknek,” mondja az Úr. (Iz 48:22) Ha nincs örömük, akkor mennyivel kevésbé van ilyen ujjongásuk?

Úgy vélem, az ilyen ujjongás Izrael Egyiptomból való kijövelekor szokott megesni, és nem is mindenhol, hanem a sivatagban. Ki kell tehát jönniük Egyiptomból, menekülniük kell a világtól azoknak, akik számára fontos, hogy egy ilyen csodát élvezhessenek. De hogy méginkább csodálkozzunk felette és hevesebben vágyakozzuk utána, kutassuk csak alaposabban, hogy az említett ujjongást milyenek írja le, vagy kiknek tulajdonítja. „A hegyek ujjongtak mint a kosok” -- mondja. Kik ujjongtak? A hegyek és a dombok. És milyen az ő örömük? Mint a kosoké és mint a bárányoké. Egy dolgot merek állítani [336C]: hogy a kosok és bárányok ujjongása (*exsultatio*) nem nevetés és kacagás. Mégis, milyen mozdulatokat szoktak játszadásuk közben [336D] mutatni, vagy mit gondolunk: milyen módon szokták örömüket kifejezni? Mint tudjuk, ujjongásukban sajátosan ugrándozi szoktak, és testüket a magasba vetik és a levegőn át lebegnek.

De vajon valami effélét kell várnunk a domboktól és a hegyektől? Igazán nagy, igazán megdöbbentő csoda kosok vagy bárányok módjára ujjongó hegyeket és a dombokat látni. Mert ki ne döbbenne meg? Ki az, akinek nem kellene, méltán, megdöbbennie, ha azt látná, hogy a hegyek tömege elszakad a síktól és elválna a megszokott helyétől, föld a földtől elszakad, és egy ilyen hatalmas anyagtömeg akárcsak egy pillanatra is az ürességben függ? Egyértelműen a vétkező embernek lett mondva, hogy „föld vagy és a földbe fogsz jutni.” (Ter 3:19) Ezért neki szól máskor, szemrehányásképpen, ez is: „mit gőgösködsz, föld és hamu?” (Sir 10:10) Ez a föld tehát --mármint az emberi természet-- egyesekben az állapotuknak megfelelő sík fölé növekszik, és hegyet vagy dombot alkot; másokban a mélységbe szakad és völgybe megy át. A hegyek tehát felemelkednek, a völgyek lesüllyednek; a mezők elfekszenek a síkon és köztes helyet foglalnak el. A hegyek esetében az emberi törekvés (*industria*) a

természet fölé emelkedik, a völgyek esetében a természet alá süllyed; a mezők esetében gondozza és megőrzi azokat a javakat, amelyeket természettől fogva birtokában lehettek: „felemelkednek a hegyek és alászállnak a mezők a helyre, amit nekik fundáltál.” (Zsolt 104/103:8) Miért hallgat a völgyekről? Mert azok ugyan lesüllyednek/leereszkednek, de nem arra a helyre, amit az Úr nekik készített, hanem arra a helyre, amit a romlott lélek választott magának. Az a hely, ahova a mezők ereszkednek le, nem a természet alatt [337B], hanem a hegyek kiválósága alatt van.

A mezők tehát azok, akik a földi dolgokat nem hagyják el, de mégis józanul, igazságosan és istenfélően élnek ebben a világban. A hegyek, illetve a dombok azok, akik csak a fent lévő dolgokat keresik. Minél izzóbban vágyakoznak a mennyei dolgok után, minél hevesebben áhítoznak az örök dolgokra, minél magasabbra növekednek az ilyen hegyek, bizonytalannal annál közelebből érintik meg a menny meredélyeit. Azonban más [a hegy számára] legmagasabb pontját a magasba emelni, és az ég csúcspontját mintegy a szomszédságból megérinteni, és megint más mintegy felugrálni és a kosok vagy bárányok módján viselkedni.

Hegyek ujjongtak mint a kosok, és dombok mint a juhok bárányai. De hogy a hegyeket, a dombokat és a mezőket a nekik megfelelő különbségek révén elkülönítsük, a hegyeken a szemlélődő (*contemplativi*), a dombokon a spekulatív, [337C] a mezőkön a tevékeny embereket (*activos*) értjük. A tevékenyek ugyanis, miközben földi cselekedetekre adják magukat, evilág síkságát nem hagyják el, és a mezők módjára mintegy a föld valamiféle gyümölcseit termik evilág használatára. A spekulatívok azok, akik a mennyei dolgokra törekszenek, akik Isten láthatatlan dolgait tükör által rejtvényben látják. Őket azért nevezik ‘spekulatívoknak,’ mert csakis tükör (*speculum*) által és rejtvényben képesek látni. Szemlélődőkön azokat kell értenünk, akiknek megadatott, hogy színről színre lássanak: akik Isten dicsőségét fedetlen arccal szemlélve az igazságot elfedezés nélkül, a maga egyszerűségében látják, tükör és rejtvény nélkül. A hegyek vagy a dombok azok, akik a mennyei dolgok felé törekszenek. De a spekulatívok [337D] a testi hasonlatosságok felhőjén semmiképpen sem jutnak túl, mert a legfőbb igazságot nem képesek annak tisztaságában látni. A szemlélődők pedig az *intelligentia* révén, hegyek módjára túlemelkedve az allegóriák és rejtvények ködös magasságán, eljutnak a magasan fekvő terület csendességébe, a hegy felhőből kibukkanó tetejére (*serenum verticem*).

Az ilyen dombokra vagy hegyekre értjük a prófétának azt [a kijelentését]: „Azon a napon a hegyek édességet fognak csepegtetni, és a dombok tejjel és mézzel fognak áradni.” (Joel 3:18) A hegyekről azt mondja, hogy „édességet fognak csepegtetni,” és nem mondja meg, miféle; és ezt nem is valamiféle hasonlatosság által fejezi ki. Mi másért van ez, kérdem, ha nem azért, mert olyan nagy [az az édesség], hogy semmiféle hasonlatosság nem képes méltón kifejezni? Mi másért van ez, kérdem, ha nem azért, mert tiszta édességet merítenek és árasztanak ki? A dombok édességét viszont hasonlatosság [338A] fejezi ki, amikor figuratív módon tejnek vagy méznek nevezi.

Gondold tehát meg, milyen vagy mekkora az az édesség, amit a felsőbbek megtapasztalnak, amikor még azt is tejnek és méznek nevezi, amit az alsóbbak ízlelnek meg. Így tehát a hegyeknek azt a kimondhatatlan édességet, amit oly nagy bőségben merítenek, cseppenként kell széthinteniük, nem bőséggel árasztaniuk, és a lentebbiek befogadóképességéhez kell igazítani a beárasztás módját: „Édességet fognak csepegtetni,” --mondja-- „és a dombok tejjel és mézzel fognak áradni.” Ilyen édesség teszi, hogy az efféle hegyek és dombok énekeljenek az Úr előtt, és dicsőítésében az ujjongás és a hitvallás hangját hallassák: „Hegyek és dombok dicsőítést fognak énekelni Isten színe előtt.” (cf. Iz 55:12) Ilyen édesség teszi, hogy hegyek és dombok csodálatos módon ujjongjanak az Úrban.

Hegyek ujjongtak mint a kosok, és dombok [338B] mint a juhok bárányai. Ha viszont ilyenfajta hegyekre és dombokra gondolunk, többé nem is olyan nagy vagy csodálatos dolog, amit róluk már korábban, a csodálkozás kapcsán mondtunk. Mert nem is lesz nagy dolog az, hogy az emberek kosok és bárányok módjára ujjonganak és az ő hasonlatosságuk szerint ugrándoznak. Tehát spirituális és ne testi ugrásokat keressünk ebben a prófétikus mondatban; és olyanokat, amelyek illőek voltak ahhoz, hogy azokat a Szentlélek tanítsa, a próféta írja le.

A testi ugrás az egész testnek az eltávolítása (*suspendere*) a földtől; spirituális ugrás a szellemnek (valamint mindannak, ami szellem) elidegenítése a földi dolgoktól. A testi ugrás a földdel való kapcsolat teljes elhagyása, és az egész test tagjának a levegőn át lebegtetése (*per inane librare*). A spirituális ugrás az elme önkívülete (*mente excedere*), és teljes átmenetel a láthatatlan dolgok szemlélésére azután, hogy a lenti dolgokat odalent hagyta [338C]. Fontold meg tehát a lélek virtuális részeit, és így talán könnyebben megtalálod, mily nagy, vagy miféle dolog is mindent eltávolítani a földi

dolgok érintésétől, spirituális módon ugrándozni fel. Előbb ugyanis a testi érzékelés elalszik, az állatias vágyakozás elrekesztődik, a külső dolgok emlékezete megszakad, az érzés (*affectus*) megrészegül, az ész átalakul, az értelem (*intelligentia*) megújul, az egész elme elidegenedik önmagától, hogy megtörténjen az a spirituális ugrás, amiről beszélünk. Mérlegeld tehát, ha képes vagy rá, milyen a szívnek az az örvendezése, mily heves az az ujjongás, amely arra kényszeríti a lelket, hogy elhagyja a megszokottat és önmaga fölé menjen, egy időre ne ismerje az időbeli dolgokat, és a szív ujjongásában [338D] sok csodálatos és ki nem próbált módozatokon mintegy felugrándozzon a fentebbvaló és örök dolgokba, és ezt gyakorta ismétlje.

Erre talán Nikodémus szavával válaszolsz: „Miképpen történhetnek ezek?” (Jn 3:9) Ám legyen nagy, csodálatos és megdöbbentő, hogy ez egyáltalán lehetséges: de sokkal inkább méltatlan dolog a teljes képtelenség ennek megcselekvésére. Lásd, milyen méltatlan dolog, hogy a külső ember a maga módján képes ugrándozni, és a belső ember a maga módján egyáltalán nem képes a maga módján ugrándozni, a neki megfelelő módon ugrándozni fel (*saltus formare*). Figyeld meg, mennyire megdöbbentő és egyben minden csodálatunkra méltó dolog az, hogy a földből vett test képes arra, hogy ugrásával a földet egy időre elhagyja, és önmaga fölé kerekedik. A természetét tekintve szellemi és anyagtalan szellem viszont a testi és földi dolgoktól még csak egy kis időre sem képes elszakadni. [339A] Csodálkozol, hogy a szellemi teremtmény képes magát a szellemi dolgokra függeszteni -- és nem azon csodálkozol inkább, hogy a szellem nem képes elszakadni a nem szellemi dolgoktól? Így szemeid számára többé már nem lesz csodálatos az, ami a helyes módon vizsgálódó számára egyenesen természetellenes -- az ugyanis, hogy a szellem olyan erősen és csaknem elválaszthatatlanul kötődik a testi dolgokhoz, hogy azoktól még egy kis időre sem képes elszakadni; az pedig kevésbé, vagy egyáltalán nem tűnik számodra csodálatosnak, hogy a testetlen természet nem képes arra, amire természete szerint ítélve van -- arra ugyanis, hogy a testi dolgoktól visszatérjen önmagához, és szilárdan megálljon saját javaiban, vagyis a testetlen dolgokban. Azon viszont, véleményem szerint, azért nem csodálkozol, mert önmagadban egyáltalán nem tapasztalod. De ha szellemed még nem képes visszatérni önmagához, akkor mikor lesz képes [339B] önmaga fölé jutni, és a szellemi természetéhez illő felugraszokodások révén (*saltus formando*) átkelni az isteni dolgokba? Mi más a testetlen szellem visszatérése önmagához vagy a saját javaihoz, mint az, hogy

csakis a testetlen teremtményt és a körülötte lévő dolgokat tartja szem előtt? Mi [más] a szellem önmaga fölé jutása mintegy felugrás révén, mint az, hogy a szemlélődés szemétama mindeneket megteremtő természetre meg a körülötte lévő dolgokra függeszti?

Amikor a spirituális férfiak a spirituális ujjongás nagysága miatt efféle önkívületbe (*excessus*) kerülnek, akkor teljesedik be bennük az, amit a Zsoltáros mond: „Hegyek ujjongtak mint a kosok, és dombok mint a juhok bárányai.” Az ésszel bíró szellem (*spiritus rationalis*) biztosan az isteni dolgok szemlélésére lett teremtve. Mit csodálkozunk tehát, ha képes megtenni azt, amire teremtetett, hiszen egyedül azon kellene [339C] csodálkoznunk, ha nem képes megtenni azt?

Mégis mindkettő csodálatos: az is, hogy képes rá, az is, hogy nem képes rá. De az egyik a testi, a másik a szellemi emberek számára. A képesség csodálatos, mert a romlandó test teher a léleknek, és a földi lakozás lehúzza a sokat gondolkodó értelmet. (Bölcs 9:15) A képtelenség csodálatos, mert a szellem az, aki erőtlenségünk segítségére jön. (Rm 8:26) Csodálkozz tehát azon, amin csodálkozol, bűn alá adott testi ember. De hogy még mélyebben megértsd, milyen nagyon kell csodálkoznod, vagy mennyire jogosan kell megdöbbened: gondold el azt a kilencvenkilenc juhot, amit a legfőbb pásztor odahagyott az örökkévaló örökségnek azokon a magas hegyein, amikor azt az egyet, aki elveszett a földeken, kereste, megtalálta, saját vállán visszavitte. [339D] Gondold meg tehát, mekkora méltósága vagy kiválósága a mi halandó természetünknek, hogy az ujjongás hegyeiben van valami közös --a rokoni hasonlatosság alapján-- a föld és a mennyei seregek azon nyája közt. Gondold meg, mondom, hogy mennyire megbecsüléssel és kegyelemmel teli dolog az, hogy az emberi természet erőtlensége (legalábbis abban a részében, amelyik jobban kiemelkedik) az angyali örvendezést [megjelenítő] hasonlatosság sajátosságának megfelelően képes arra, hogy felugráljon. Ha ezt meggondolod, kérdem én, hova máshova vezet el téged csodálkozásod nagysága, mint hogy megértsd: nem lehetséges eléggé csodálkozni ezeken a dolgokon?

Hegyek ujjongtak mint a kosok, és dombok mint a juhok bárányai. Ha a földön az emberi természetet, ha az említett nyájon az angyali természetet kell érteni, akkor az angyali erőket illetően ki ne látná, hogy számukra mily vidám és kellemes dolog [340A] az efféle földön ide-oda szaladgálni, elheverni, és vágyaiknak azt a kívánságát, amellyel az igazságot éhezik és szomjazzák, erényeink gyümölcseivel csillapítani? „Ők nemde

mindannyian szolgáló szellemek,” mondja az Apostol, „szolgálatra küldöttek azok miatt, akik az megkapják az üdvösség örökségét?” (Zsid 1:14)

Hegyek ujjongtak stb. Már hallottuk, mit mond a hegyekről és a dombokról. De vajon mit hallgat el a mezőkről és a völgyekről? Amint már elmondtuk, a völgyek azok, akik a mélybe és a természet alá süllyednek le, és a természet javait rossz erkölcsökkel rontják meg. A mezeiken és a hegyieken az istenfélőket értsd, a völgyeken pedig az istenteleneket. E helyütt méltán hallgatott a próféta a völgyekről, mert biztosan tudta, hogy az istenteleneknek nem lehet [340B] igazi örömük. „Nincs örömük az istenteleneknek,” mondta az Úr.

De ha a mezőket az igazak közé számítjuk, ezen a helyen miért van elhallgatva az ő örömük és ujjongásuk, hiszen meg van írva: „ujjongás és diadal szava hangzik az igazak sátraiban”? (Zsolt 118/117:15). Viszont más dolog közepesen, vagy akár nagyon örvendezni, és egészen más az örvendezés örömeiben az emberi lehetőségeknek szabott határt meghaladni, és kosok vagy bárányok módjára játszadoxva, az általunk neked leírt, különleges módon ugrándozni, és az elme önkívülete révén (*mente excedendo*) az emberi dolgokat meghaladni. Viszont a mezők, mivel életmódjukban a tevékeny élet síkságán nem emelkednek túl, eképpen nem is érdemlik ki, hogy ujjongás módjában meghaladják az emberi élet középszerét. Joggal tulajdonítják tehát csakis a hegyeknek és a domboknak [340C] az olyanfajta ujjongást, amilyen misztikus módon van leírva itt, amikor ezt mondja [az Írás]: „Hegyek ujjongtak mint a kosok, és dombok mint a juhok bárányai.”

Amint hallod, itt három dolgot említ: kosokat, juhokat és bárányokat. Az efféle állatok közt kétségtelenül a kosoké a legmagasabb hely, a juhoké a középső, a bárányoké a legalsó. Vizsgáljuk meg tehát egyrészt a kosokat, juhokat és bárányokat, másrészt a hegyeket, dombokat és mezőket, és látni fogjuk, hogy a hasonlatosság egy bizonyos elve (*ratio similitudinis*) szerint az egyik három megfelel a másik háromnak. A fentiekhez viszonyítva ugyanis a mezőké a legalsó hely, ahogyan a domboké a középső, és a hegyeké a legfelső. Miután tehát azt mondta, hogy a hegyek ujjongtak mint a kosok, következetes dolognak tűnne, hogy a dombokról azt mondja: ‘ujjonganak, mint a juhok’ -- mert a maga nemében mindkettő a középső helyet foglalja el, ahogyan [340D] a bárányok és a mezők a legalsót.

De hát miért nem azt mondja a dombokról, hogy ujjonganak, ‘mint a juhok,’

hanem hogy ‘mint a juhok bárányai’? Ha jobban meg akarjuk érteni a mondottak elvét, figyelmesebben is meg kell vizsgálnunk a fenti hasonlatosság tulajdonságát. A fenti élőlények, úgy látom, az angyaloknak azt a hármas hierarchiáját jelölik, amit ama nagy teológus írt le, tudniillik a boldog Areopagita Dénes. Ő ugyanis a mennyei szellemek teljes, tagolt sokaságát kilenc rend által három hierarchiára osztotta fel, és minden egyes hierarchiába három rendet sorolt -- a szeráfokat, kerúbokat és trónokat osztva az első hierarchiába, az uralmakat, erőket és fejedelemségeket a másodikba, a hatalmasságokat, arkangyalokat és angyalokat a harmadikba. [341A]

A kosokon, akiké, mint korábban mondtuk, az élőlények közül a maguk nemében a legfelsőbb hely, értjük tehát a mennyei rendeknek a legelső és mindenek felett álló hierarchiáját; a juhokon a középsőt, a bárányokon mind közül az utolsót. Mindenek felett állónak nevezzük azt, amelyik Istenhez közvetlenül kapcsolódik, és amelyik megvilágosítja a többieket, és amelyiket magát semmi más hierarchia nem világosít meg, egyedül a mindeneket megteremtő hierarchia. A középső hierarchia pedig az, amely megvilágosít és megvilágosodik. Mind közül a legvégső az, amelyik számára nem lévén lentebbiek, akiket megvilágítson, csupán a fentebbiektől világosodik meg. Most már hallottuk, mit kell gondolnunk az efféle nyájról, illetve a fokozatok különbségéről. A szellemi és mennyfeletti nyájak esetében tehát szellemi és mennyfeletti ugrásokat keressünk. [314B] Mi más tehát az, hogy sajátosan felugranak, mint hogy önmaguk fölé kerekednek (*supra semetipsos ire*), és szemlélődés által felemelkednek azokhoz a dolgokhoz, amik felettük vannak? Amikor tehát a legfelsőbb hierarchia rendjei szemlélődés által amikor önmaguk fölé emelkednek, nem mást találnak meg, mint ama minden lényeket megteremtő Lényeket. Számukra tehát a ‘mintegy felugrálni’ azt jelenti, hogy annak a legfőbb lényeknek a nagyságát önmagában, mindenféle tükör nélkül látják. Körükben ugyanis kétfajta módját találjuk ama nagyság szemlélésének. Hol tükör által, hol tükör nélkül látják; és hogy milyen csodálatos és teljesen felfoghatatlan, az valamikor önmagában, [valamikor] az alávetett teremtményben mutatkozik meg. Tehát a csodálatos isteni hatalmat vagy bölcsességet önmagukban szemlélniük: ez [341C] számukra egyenesen haladás. Ugyanennek a hatalomnak vagy bölcsességnek nagy műveit pedig az alacsonyabb rendekben szemlélni és szemlélve csodálni: ez számukra leereszkedés, nem felugrás.

Mindezekből nyilvánvalóan azt kell kiértenünk, hogy a kosok felugrálása

ujjongásukban nem más, mint a tükör nélküli látás, ahogyan mondtuk, és a tiszta és egyszerű teofániára való felemelkedés. A középső hierarchia rendjei, amint az utolsó is, mindenképpen képesek tükröt használni, amikor önmaguk fölé emelkednek, mert önmaguk fölött magasabb méltóságú rendeket találnak, amelyekből méltán emelkednek az isteni bölcsesség és hatalom csodálatára. Ők is szoktak élni az egyszerű szemlélődéssel, de ez számukra inkább repülés [341D], mint felugrás. Mert aki felugrik, nem nagyon távolodik el attól a helytől, ahol áll. A repülésből ugyanis jól tudjuk, hogy az mennyire másképpen szokott lezajlani. Mivel tehát a szellemeknek azok a rendjei, akiket a kosok jelölnek, ugrásaikban - hogy így mondjam - csakis egyszerű szemlélődéssel élnek; és mivel a többi rend, akiket a bárányok és a juhok jelölnek, ugrásaikban mindig csakis *speculatio*val élnek, helyesen mondja a Zsoltáros: „Hegyek ugráltak, mint a kosok, és dombok mint a juhok bárányai.”

A hegyeken ugyanis, mint fentebb mondtuk, a szemlélődő férfiakat értjük, amint a dombokon is a spekulatívokat. Nem más a hegyek kosok módjára való ugrálása, mint hogy a szemlélődő férfiak az elme önkívülete (*mentis excessus*) révén a legfőbb igazságot [342A] meztelen és nyílt látással érintik meg, és mintegy színről színre látják. Mert a domboknak juhok vagy bárányok módjára való ugrádozása semmi más, mint a spekulatív férfiak felemelkedése ugyanennek az igazságnak a csodálatára, *speculatio* által. Meg kell azonban jegyeznünk: jóllehet a *speculatio*nak két neme van --az egyik, ami a testi dolgok feletti csodálkozásból támad; a másik, ami a szellemi dolgok feletti csodálkozásból támad-- csakis ezt a másodikat tartják a világfeletti [szellem]ek vagy juhok ugrásának és ujjongásának. Ha azokon a már említett dombokon a spirituális férfiakat értjük, akkor nem más az ő spirituális elrugaszkodásuk (*saltus formare*), és intellektuális bárányok vagy juhok módjára történő ujjongásuk, mint azoknak a mennyfeletti szellemek megközelítése (*intendere*), akiket valóban önmaguk felett láttak meg [342B]; és ettől a látványtól, az örvendezés csodálatos és szokatlan mozgásai által, az Istenség csodálatára történő felemelkedés.

Viszont amennyiben mind az intellektuális juhoknak, mind az intellektuális bárányoknak közös jellemzője, hogy spekulatív ugrásokkal játszanak (hogy így mondjam), akkor miért mondja azt, hogy a dombok ‘mint a bárányok’ ugrálnak, nem pedig ‘mint a juhok’? Hiszen ezt is igaz módon mondhatná. De lássátok, milyen csodálatraméltó elv szerint mondta a hegyek és a kosok összevetéséről azt, amit igaz

módon mondhatott -- viszont a dombok és a juhok összevetéséről elhallgatta azt, ami ugyanakkor igaz volt: azért, nehogy valaki ezt a fajta összevetést ne csupán hasonlatosságra, hanem egyenlőségre is vonatkoztassa, azt gondolva, hogy --mintegy hasonló módon-- az emberek első fokozata az angyalok első fokozatának, és a második a másodiknak felel meg. Amit tehát nem mondott el, azt [342C] elhallgatta a próféta, hogy eltávoztassa az egyenlőség gyanúját, hogy még azt is a hasonlatosság elve (*ratio similitudinis*) szerint mondottnak értsük, amit mondott.

Foglaljuk össze röviden, ha úgy tetszik, amit terjengősebben már elmondtunk. Elmondtuk, hogy a hegyeken a szemlélődő, a dombokon a spekulatív férfiakat értjük. Elmondtuk, hogy a kosokon a szeráfokat, a kerúbokat és a trónokat értjük. A bárányokon a hatalmasságokat, az arkangyalokat és az angyalokat. Tehát az efféle hegyekről és dombokról énekeljük a zsoltárt: „Hegyek ugráltak mint a kosok, és dombok mint a juhok bárányai.”

Gondoljuk meg tehát, ha képesek vagyunk rá, hogy micsoda kiváltság vagy kegyelmi ajándék, mekkora kiválóság vagy dicsőség az, amikor az emberi gyengeség erőfeszítése (industria) valamiféle hasonlatosság-adta [342D] rokonság révén (*similitudinis cuiusdam affinitate*) felemelkedik az angyali öröm azon magasságába, és a szemlélődés vagy a spekuláció egyfajta csodálatos és pillanatokig tartó ugrásaival megérinti azt -- jóllehet ritkán és hirtelen és mintegy az elme önkívülete révén. Áldott lélek! Igazán boldog és dicsőítést érdemlő lélek akinek megadatott fentről, a kerúbok és szeráfok ama csodatévő örömei révén, vándorlásának jelene során, hogy akár csak egy kis időre is köztük legyen, hogy a belső és örökkévaló édességnek azokat a boldogító gyönyörűségeit megkóstolja, és hogy miközben e nyomorult test kimeríti, valamiféle ízeltőt kapjon abból a felmérhetetlen teljességből!

Az ilyesféle megízlelés emlékezetének meg érintenie szívünket, át kell járnia lelkünk belsejét, át kell döfnie az érzést (*affectum transfigere*), keresztül kell szúrnia (*transverberare*) a vágyat, amikor mindennap ezt zsoltározzuk vagy emésztjük magunkban: „Hegyek ujjongtak mint [343A] a kosok, és dombok mint a juhok bárányai.” Ennek a várakozásnak a vágyától melegedjen át szívünk, váljon ragyogóvá szellemünk, lángoljon fel lelkünk imádkozás és zsoltározás közben. [344A] *Hegyek ujjongtak mint a kosok, és dombok mint a juhok bárányai* -- bárcsak olyan bölcsen is mondanánk a zsoltárt, amilyen gyakran mondjuk: „Hegyek ugrándoztak” és a többi.

¶ A szeretet négy fokozatáról

[1] |127| |1207C|

Megsebzett engem a szeretet. (Én 2:9VL) A szeretet sürget a szeretetről beszélni. Szívesen adom magamat a szeretet szolgálatára, hiszen édes is és gyönyörűsége is a szeretetről beszélni. Kedves téma, és elég bőséges is; és olyan, hogy se az író nem úntatja, se az olvasónak nem okoz csömört: a szív ínyének ugyanis szerfelett ízlik az, amit a szeretet fűszerez. Ha az ember háza egész vagyonát adná a szeretetért, mégis mintha semmibe nézné azt. (Én 8:7)

[2] Nagy az ereje a szeretetnek (*dilectio*), csodálatos a hatalma a szeretetnek (*charitas*). Sok fokozat van benne, és nagy köztük a különbség; és ki tudná azokat méltó módon elkülöníteni, vagy legalábbis előszámlálni? Hiszen magába foglalja az emberség, a bajtársiasság, a rokonság, a vérrokonság, a testvériség érzését és hasonlóképpen sok másikat is; mégis, mindezen fokozatok felett áll az az izzó és buzgó szeretet, amelyik átjárja a szívet és fellobbantja az érzelmet, és olyannyira mélyen döfi át a lelket, hogy igaz módon lehessen mondani azt, hogy „megsebzett engem a szeretet.” (Én 1:9)

[3] Fontoljuk meg tehát, micsoda Krisztus szeretetének az a mindent-meghaladó mivolta, amely |129| legyőzi a szülők iránti szeretetet, meghaladja vagy kioltja a gyermekek iránti szeretetet, a házastársi érzést, és ezenfelül a saját lelkét is meggyűlölteti az emberrel! Szeretet hevessége! Szeretet erőszakossága! Krisztus szeretetének kiválósága! Krisztus szeretetének mindent-meghaladó mivolta! Ez az, testvéreim, ami felé törekszünk; ez az, amiről beszélni akarunk -- a szeretet (*caritas*) hevességéről, a tökéletes szerelem mindent-felülmúló mivoltáról (*supereminentia aemulationis*). Jól tudjátok, hogy más a szeretetről és más annak beteljesedéséről beszélni; más róla beszélni, és más az ő erőszakosságáról.

[4] Megfigyelem az erőszakos szeretet műveit, és megtalálom, hogy mi a hevessége a tökéletes szerelemnek (*aemulatio*). Sebesülteket, megkötözött, elbágyadt és sorvadozó (*deficientes*) embereket látok -- mindez a szeretet műve. A szeretet megsebez; a szeretet megkötöz; a szeretet elbágyaszt, a szeretet elsorvaszt. Ezek közül melyik nem erőteljes?

melyik nem erőszakos? Ez az izzó szeretet négy fokozata, amire időközben mindannyian törekszünk. Forduljatok oda, testvéreim, figyeljete oda arra, amit nagyon szeretnétek; halljatok arról és sóvárogjatok arra a dologra, aminek olyan lendülettel jártok utána.

Akartok hallani a megsebző szeretetről? „Megsebezted a szívem, húgom, jegyesem, egyetlen szemeddel és nyakad egyetlen hajtincsével.” (Én 4:9) Akartok hallani a megkötöző szeretetről? „Ádám köteleivel, a szerelem bilincseivel vonzom majd őket.” (Óz 11:4) Akartok hallani az elbágyadt szeretetről? „Jeruzsálem lányai, ha rátaláltok kedvesemre [1209A], mondjátok meg neki, hogy elbágyadok a szerelemtől.” (Én 5:8) Akartok hallani a sorvadozó és elsorvasztó szeretetről? „Lelkem elsorvadt szabadtásodért és a te igédben bízom” (Zsolt 119/118:81Vulg) -- mondja. A szeretet tehát sorvaszt, bágyadtá tesz. A szeretetnek láncai vannak; a szeretet sebeket ejt.

[5] De mi mások Ádám ősatyánknak ezen kötelei, mint Isten ajándékai (*munera*)? Mi mások szeretetnek ezek a láncai, mint Isten jótéteményei -- a természet, a kegyelem és a dicsőség javai? Ezekkel a láncokkal ugyanis lekötölezz jótékonyosságának és adósává tesz jóakarátának. A természetet megteremtette, a kegyelmet hozzáadta; a dicsőséget újólal megígérte. Íme a hármas kötél: a teremtés ajándékai, a megigazulás javai, a megdicsőülés jutalmi. Azt is tudjuk, hogy a hármas kötél nehezen szakad el. (Préd 4:12) Mégis elszakadt, mert az ember kezdetben összetörte az ígát, széttörte a láncokat. (Jer 5:5)

Ráadásúként az Úr is erős kézzel megsokasította rajtunk szeretetének köteleit, hogy szorosabban magához kössön és jobban hálójába gabalyítson minket. Elhalmozott minket javaival, elhordozta értünk gonoszságainkat, hogy mindkettővel lekötölezz minket: a javakkal is, amikkel elhalmozott minket, és a rosszakkal is, amiket értünk elhordozott. A szeretetnek ilyesféle köteleivel fogságra vetette a fogságot (Ef 4:8), bőkezűen adva ajándékait az embereknek, és szívesen viselve a rosszat az emberekért. Mennyire rossz módon erős az, akit a szeretet ilyen sok lánc sem tudott visszatartani! Mennyire rossz módon szabad az, akit ennek a fogságnak a törvényei nem fonnak körbe!

[6] De lám, visszatértünk a szerelemnek ahhoz a fokozatához, amit az első helyre

tettünk, és már „sebzőnek” neveztünk. Hát nem tűnik átszúrt szívűnek, amikor a szerelem ama tuskéje az ember elmének a mélyére hatol, átüti az érzelmet, annyira, hogy vágyának hevét nem képes visszatartani vagy elleplezni? Izzik a vágytól, érzelme lángol, hevül, liheg, mélyről nyög és hosszasan sóhajtozik. Ezek a sebzett lélek biztos jelei, a nyögések és sóhajok, a sápadt és beesett arc. Ez a fokozat azonban időnként megszakad, és helyet ad a rá nehezedő tennivalók gondjainak és terheinek. Akiket ez a váltakozás kínoz, lázbetegek módjára tehát hol forróbban hevülnek, hol az elfoglaltságuk adta alkalom révén kissé felfrissülnek. Egy kis megszakítás után azonban a forró hév erősebben tér vissza, és a már megtört lelket forróbban lobbantja fel és hevesebben hevíti. Gyakran visszahúzódva, és mindig a korábbinál erősebben visszatérve apránként fellágyítja a lelket, megtöri és kimeríti erejét, amíg teljesen le nem igázza és maga alá nem gyűri a lelket, emlékével egészét lefoglalja, befonja, leköti, aképpen, hogy képtelen azt magáról levágni, vagy másra gondolni -- és már átlép az első fokozatból a másodikba.

[7] Mert az első fokozatnak azt neveztük, amelyik megsebez, a másodiknak azt, amelyik megkötöz. Hát nincs-e igazán és kétségtelenül megkötözve a lélek, [133] amikor nem képes megfelekedni erről az egy dolgról, vagy nem képes máson gondolkodni? Bármit is tenne, bármit is mondana, mindig ez forog elméjében, és állandóan erre emlékezik. Alvás közben erről álmodik, ébren minden órában erre gondol. [1210A] Úgy vélem, ebből könnyű megérteni, hogy ez a fokozat --amelyik az ember elméjének még csak egy órányi nyugalmat sem enged-- miként haladja meg az előbbit. Helyesen mondtuk tehát, hogy első az a fokozat, amelyik megsebez, második pedig az, amelyik megkötöz: gyakran ugyanis kisebb dolog a sebesülés, mint a megkötöztetés. Mert ki ne tudná, hogy mily gyakran esik meg, hogy a harci összecsapás során megszúrt és megsebesült katona kicsúszik üldözője kezéből, és a megszerzett sebesüléssel, de mégis szabad emberként elmenekül. De azután, hogy az összecsapás során a szúrást kapott katona a földre zuhan, a földre zuhantat elfogják; az elfogottat elvezetik, az elvezetettet börtönbe vetik, a bebörtönzöttet megláncolják és megkötözik, és máris valóságos fogolyként őrzik. A kettő közül melyik nagyobb, kérdem, vagy melyik elviselhetlenebb? Nem elfogadhatóbb-e elmenekülni, még ha sebesülten is, de mégis szabad emberként, mint elfogva és megkötözve fogolyként lenni őrizetben?

[8] Ez a fokozat pedig, az előzőtől eltérően, kis időre sem szűnik, hanem magas láz módjára állandó hévvel égeti a lelket (*animus*), vágyának folyamatos lángjával fellobbantja, és sem nappal, sem éjjel nem engedi elnyugodni a lelket (*anima*). Amiképpen tehát a rá kirótt helyről nem távozhat el a betegágyban fekvő vagy akit a lánccs kényszerít, eképpen az, akit elnyelt az erőszakos szeretet e második fokozata, akármit is tesz, akárhová is fordul, nem képes szabadulni attól az egyetlen és legbelsőbb aggodalmas gondjától.

Az első fokozat rohamát a romlott vágyak esetében tehát nem ellenállással, hanem elkerüléssel, nem ellenszegüléssel, hanem meneküléssel kell visszavernünk -- és erre képesek is vagyunk, ha előrelátóan, magunkat mindig elfoglalva, a hasznos és tisztességes foglalatosságokhoz és elmékedésekhez menekülünk, és beteljesítjük, ami írva van: „kerüljétek a paráznaságot!” (1Kor 6:18)

[9] Így ki lehet térni az erőszakosság első fokára elől, de legyőzni nem lehet; a második fokozat hevességét pedig egyáltalán nem lehet sem ellenállással legyőzni, sem meneküléssel elkerülni. Halld a foglyot, aki nyögdécsel és elvesztette reményét a menekülésben: „elveszett számomra a menekülés, és nincs, aki lelkemmel törődne!” (Zsolt 142/141:5) [135] De azok, akik nem képesek elmenekülni, amint gyakran látjuk, kiválthatják magukat. Tehát amikor nem vagyunk képesek sem az erény révén visszautasítani a kísértést, sem okossággal kitérni előle, akkor az irgalmasság és az engedelmesség műveivel kell kiváltanunk magunkat és kitörnünk a szolgaság igájából. Ez az az igazi és valódi gazdagság, amiről írva van: „a férfi lelkének váltsága a gazdagsága.” (Péld 13:8)

De amikor a hevesség e második fokára növekszik a szeretet: mi az, kérdelem, ahová még tovább tudna terjeszkedni? Mi lehet hevesebb ennél a hevességnél, ha lehetetlen legyőzni, ha lehetetlen elkerülni? Ha teljességgel legyőzhetetlen, ha teljességgel elválaszthatatlan: mi képes akkor ennél a hevességnél hevesebb lenni? Ha más érzelem nem képes legyőzni, akkor [ez] a legfőbb, és ha elválaszthatatlanul van benne [a lélekben], akkor állandó. És mi képes erőszakosságánál erőszakosabb lenni, ha ez a legfőbb, és állandó? De más dolog legfőbbnek lenni és más egyedül lenni, ahogyan más dolog mindig jelen lenni és más egyáltalán senkit társul el nem fogadni. Lehetséges

ugyanis, hogy jelen is legyünk, sok társunk is legyen [1211A], és mindenki előtt mégis a miénk legyen a legfőbb hely. Láthatod tehát, hogy a mindent-felülmúlás (*supereminetia*) nagysága mekkora hatalmas teret hagy még a szeretet növekedése számára, hogy amikor az már a legfőbb, akkor még az egyetlen is lehessen.

[10] A szeretet már az erőszakosság harmadik fokára hág, amikor kizár minden más érzést: amikor már semmit sem szeret egyetlen dologon kívül, vagy egyetlen dolog miatt. Az erőszakos szeretetnek ezen a harmadik fokán egy dologon kívül semmi más nem képes a lelket kielégíteni, ahogyan semmi sem tetszik neki, ha nem egyetlen dolog miatt. Egyet szeret, egyet kedvel, egy után szomjazik, egyre vágyakozik. Hozzá sóhaj, utána sóhajtozik, tőle lobban lángra, benne nyugszik el. Egyetlen dolog, ami felüdíti, egyetlen dolog, ami kielégíti. Semmi sem édes, semminek sincs íze, ha nem fűszerezi ez az egyetlen dolog. Bármi ajánlkozik, bármi tűnik fel magától, gyorsan elveti; hirtelen eltápassza, ami nem katonáskodik érzelmének, vagy vágyát nem szolgálja. De kicsoda [137] tudná méltón leírni ennek az érzelemnek a zsarnokságát: hogy miként űz el minden vágyakozást, miképpen rekeszt be minden törekvést, miképpen nyom el erőszakosan minden tevékenységet, amiről úgy látja, hogy nem fogja saját vágyakozását szolgálni? Bármit tenne, bármi történne: haszontalannak, sőt, elviselhetetlennek tűnik -- kivéve ha vágya egyetlen célja felé tartana és ahhoz vezetne. Amikor élvezni tudja azt, amit szeret, azt hiszi, hogy egyben mindene megvan. Anélkül minden retteg, minden hitvány. Mert ha azt nem lenne képes élvezni, teste elsorvad és szíve elemésződik. Tanácsot meg nem fogad, érveket el nem fogad, semmiféle vigasztalást magához nem enged.

[11] A második fokozatban tevékenykedve még képes idegen teendőkkel foglalkozni, de gondolkodva nem, mert nem képes teljesen elfelejteni azt, amit szeret. Ebben a [ti. harmadik] fokozatban viszont az elme sorvadt és a túlságos szerelem miatt bágyadt: ahogyan nem képes idegen dolgokon gondolkodni, úgy nem képes idegen dolgokat cselekedni sem. Az a fokozat összebonyolítja a gondolatokat, ez a cselekvést is szétzilálja. Az megkötöz a gondolkodásban; ez erőtlenné tesz a cselekvésben. Abban a fokozatban még szabad a kezünk és a lábunk és, a lázas emberhez hasonlóan, azokat ki tudjuk nyújtani ide és oda, és mozgatni is tudjuk: mert a belátás (*discretio*) döntése

szerint azokat képesek vagyunk kinyújtani és a jócselekedetben gyakorolni -- és ezt is kell tennünk. Ebben a fokozatban pedig a túlságos szerelem, a bágyadtság hasonlatosságára, a kezet és a lábat erőtlenné teszi, hogy onnan kezdve az elme egyáltalán semmit se tegyen saját döntése szerint. Az elme ebben az állapotban mintegy mozdulatlan marad meg, és se gondolkodás, se cselekvés által nem mozdul sehova - csak oda, ahova vagy a vágyakozás vonzza, vagy az érzés hajtja.

[12] A romlott vágyak esetében az első fokozatban, ahogyan korábban mondtuk, még elmenekülhet a körültekintés (*circumspectio*) gyakorlása révén; a második fokozatban pedig, ahol semmi helye sincs a menekülésnek, a jó cselekedetek által még kiválthatja magát. Ebben a fokozatban viszont miféle védelem, miféle orvosság lehetséges az ő számára, aki sem a szükséges dolgokon nem képes gondolkodni, sem a hasznos dolgokat nem képes megcselekedni? Halld azt, aki szívében és testében bágyadt, testében [139] elgyengült és szívében összezavarodott: „szívem összezavarodott bennem, erőm elhagyott.” (Zsolt 55/54:5 Vulg és 77/76:4) De ebben a kényszerhelyzetben az orvosságnak semmilyen más fajtáját nem látom, csak azt, hogy az isteni [1212A] könyörületességhez forduljunk és az ő irgalmasságát kérleljük. Ha teljesen bágyadt vagy, ha nem vagy ura kezeidnek és lábaidnak, attól nyelvednek még igen, és mozgatni tudod ajkaidat. Ha tehát saját erőből semmiképpen nem tudsz elmenekülni, kiálts ahhoz, aki mindent képes megtenni.

[13] Úgy hiszem, látod, hogy a szerelem ereje már mennyire elgyengült, mire növekedve felemelkedett e harmadik fokozat hevességéhez, és csoda lenne, ha volna valami, ahová még tovább emelkedhetne. Az első fokozatban átdöfi az érzelmet, a másodikban megkötözi a gondolkodást, a harmadikban szétzilálja a cselekvést. Tehát az érzelem foglyul esik az elsőben, a gondolkodás a másodikban, a cselekvés pedig a harmadikban. Ezekben áll az ember egész mivolta: és mi többje lehetne ezeknél? Ha tehát az emberből minden foglyul esett, mije lehet neki még azonfelül? Ha a szerelem ereje mindent birtokában tart, ha a szerelem nagysága mindent elnyel, tovább hová tudna még tágulni a szerelem? Mert ha mindent elfoglalt, nincs semmi, amit azon túl követelhetne. De mit mondunk akkor, ha mindent elfoglalt, és mindez nem elég neki? Mit fogunk mondani, hogy így mondjam, ha minden a hatalmában van, de mindez nem

képes vágyát kielégíteni? Bizonyos, hogy amire az ember nem képes, összehasonlíthatatlanul nagyobb annál, amire bármelyik ember képes. Mégis mindkettőre vágyakozhatunk: arra is, amire képes az ember, és arra is, amire nem. Fogd fel tehát, hogy mennyire képes még a végtelenbe tágulni a vágyakozás, még azután is, hogy elért a harmadik fokozatra.

[14] Az erőszakos szeretet negyedik fokozata tehát az, amikor a forrongó lélek vágyait már egyáltalában semmi sem képes kielégíteni. Ez a fokozat --mivel már az ember lehetőségeinek a korlátait egyszer s mindenkorra túllépte-- a többitől eltérően növekedésében nem ismer határt, mivel mindig talál mégvalamit, amire vágyakozhat.

[141] Bármit is tesz, bármi is történik vele, az a lángoló lélek vágyát ki nem elégíti. Szomjazik és iszik, szomját mégsem csillapítja az ivás; és minél többet iszik, csak annál jobban szomjazik. A sóvárgó, vagy méginkább: kielégíthetetlen léleknek a szomja vagy éhsége nem csillapodik, hanem felkorbácsolódik, amikor vágyának megfelelően kiélvezi az, amire vágyott. Ebben az állapotban a szem nem lakik jól a látással, sem a fül nem nem telik be a hallással (Préd 1:8), amikor a távol lévőről beszél, vagy a jelenlévőt szemléli. De ki lenne képes méltón bemutatni az erőszakosságát ennek a legfelsőbb foknak? Ki lenne képes ennek mindent-felülmúló mivoltát (*supereminencia*) méltón akár csak elgondolni is? Mi hatolhatna mélyebbre az emberi szívbe, mi kínozná maróbban, mi zaklatná fel hevesebben? Mi lehet elviselhetlenebb, mi lehet mardosóbb annál, amikor szomjúságát sem mérsékelni nem tudja azzal, hogy ellenáll neki, de kioltani sem képes azzal, hogy teleissza magát? Bámulatos, de egyben nyomorúságos telhetetlenség, amit semmilyen gyógykezelés el nem űz, semmilyen kielégülés nem csillapít! Gyógyíthatatlan és reménytelen betegség, ahol egyrészt mindig keresik az orvosságot, másrészt sohasem találják azt. Sőt: minden, amiről azt gondolták, hogy az egészségre vivő orvosság, csak a dühöt növeli.

[15] Ez az a fokozat, amint mondtuk, amelyik sorvaszt és megfoszt az orvossághoz fűzött reményektől. A haldokló tagokkal fekvő reménytelen beteghez hasonlóan már nincs mit tennie és mástól sem várhat semmit; tőle már minden orvosi kezelést megvonnak [1213A] és teljesen magára hagyták; már csak zihál és minden órával a halálhoz közelít. Már az utolsó lélegzetét veszi, és hogy mi zajlik körülötte, vagy mi

történik vele, semmire sem nem figyel, semmire se ügyel. Éppen így [áll a dolog azzal,] aki az efféle forró vágyakozás hevétől zihál: bármi is történjék vele, az nem képes [számára] orvosságot hozni, sem vigasztalást nyújtani. Amikor tehát a neki nyújtott összes vigasz sem érinti meg a lelket, a legkevésbé sem, akkor valamiképpen --mintha halálán volna-- egyáltalán nem érzékeli a körülötte zajló történéseket.

[16] A romlott vágyak esetében pedig, amikor az emberi elmét erőszakkal ebbe az állapotba hurcolják, [143] már semmi más nem marad hátra, csak az, hogy mások imádkozzanak érte, hátha az Úr -- aki a kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak (Mt 3:9) és aki levisz a pokolba és visszahoz onnan, ahányszor csak akar -- az ő hitükre tekintettel visszaadja életét és visszaadja őt anyjának. (vö. Lk 7:15)

Ebben az állapotban a szerelem gyakran mintegy örültségbe fordul, ha rohamát csodálatos okossággal és megfelelő állhatatossággal meg nem fékezik. Ebben az állapotban a szerelmesek között gyakran támad haragvás; gyakran veszekednek, és amikor nincs is igazi ok az ellenségeskedésre, hamis (és gyakran még csak nem is valószerű) okokat találnak ki hozzá. Ebben az állapotban a szerelem gyakran gyűlöletbe megy át, amikor semmi sem tudja kielégíteni kölcsönös vágyaikat. Ezért van az, amit gyakran látunk egyes emberek esetén: mennél lángolóbbnak tűnt egymás iránti szerelmük korábban, annál hevesebb gyűlölettel bántják egymást később. Sőt, ami még különösebb: gyakran egyugyanazon időben úgy gyűlölnék, hogy közben a vágytól mégis hevülnek, és úgy szeretnek, hogy -- mintegy a gyűlölettől hajtva -- mégsem hagyják abba a másik bántását. Szeretve gyűlölnék tehát és gyűlölve szeretnek, és különös, vagyis inkább szánnivaló módon a vágyakozásból gyűlölet, a gyűlöletből szeretet sarjad. És vegyesen szakad a tűz és a jégeső (Kiv 9:24), amikor sem a vágy heve nem képes megszüntetni a gyűlölet fagyát, sem az utálat jégesője nem képes kioltani a vágyakozás égető tüzét. Mérték feletti, sőt: természetfeletti módon azonban a tűz győzedelmeskedik a víz felett, mert a szerelem tüze jobban felforrósodik az egyoldalú ellenkezéstől, mint amennyire megerősödhetne a kölcsönös megbékéléstől.

[17] Íme: már előttünk van a heves szeretetnek az a négy fokozata, amit fentebb vázoltunk. Az erőszak első fokozata az, amikor az elme nem képes ellenállni saját vágyának; a második fokozata az, amikor nem tud róla elfeledkezni; a harmadik az,

amikor mást nem képes érezni miatta; a negyedik és egyben utolsó pedig az, amikor nem tud neki eleget tenni. Az első fokozat tehát a szerelem legyőzhetetlen, a másodikban elválaszthatatlan, a harmadikban kizárólagos (*singularis*), a negyedikben kielégíthetetlen. Legyőzhetetlen az, amely más érzelmenek nem enged; elválaszthatatlan [145] az, amely az emlékezetből sosem távozik el; kizárólagos az, amely maga mellé semmilyen társat nem fogad el; kielégíthetetlen, mivel nem lehet neki eleget tenni. És bár az egyes fokozatok kapcsán ki lehetne emelni egyes dolgokat, mégis az első fokozat esetében különösképpen a szerelem kiválóságát, a másodikban annak hevességét, a harmadikban annak erőszakosságát, a negyedikben mindent-felülmúló mivoltát (*supereminetia*) emeljük ki. Mily nagy a szerelem kiválósága, hogy minden más érzelmet meghalad! Mily nagy a szeretet hevessége, hogy [1214A] nem engedi pihenni az elmét! Mily nagy a szeretet erőszakossága, hogy minden más érzelmet erőszakosan elűz! Mily nagy a szerelem (*aemulatio*) mindent-felülmúló mivolta, aminek semmi sem elég! Szerelem kiválósága! Szeretet hevessége! Szerelem erőszakossága! Szerelem (*aemulatio*) mindenek-felett-valósága!

[18] A szerelemnek ez a négy fokozata máshogyan viszonyul az Isten iránti érzelmekhez (*affectibus*) és másként az ember iránti érzelmekhez: teljesen máshogyan viszonyul a szellemi vágyakhoz és a testi vágyakhoz. A szellemi vágyak esetében minél erősebb, annál jobb is egyben: a testi jellegű vágyak esetében minél erősebb, annál rosszabb is egyben. Az isten iránti érzelmek között a legfőbb (*summus*) egyben a legkiválóbb (*precipuus*); az emberi érzések közt a legfőbb egyben a legrosszabb is. Az emberi érzések között a legelső lehetséges, hogy jó; a második biztosan rossz, a harmadik még rosszabb, a negyedik pedig a legrosszabb.

[19] Tudjuk, hogy az ember iránti érzések közül a házasságban megélt szerelmet (*conjugalis amor*) illeti az első hely: és emiatt lehet jó a nászágynon a szerelemnek az a fokozata, amelyik uralkodni szokott minden más érzés felett. A bensőséges szerelem kölcsönös érzése ugyanis szorosabbra vonja a béke kötelékét a szövetségeseink közt, továbbá kellemessé és derűssé teszi azt a feloldozhatatlan és folytatásra ítélt kapcsolatot.

Tehát az első fokozat az ember iránti érzések között, mint mondtuk, [147] lehet jó: a második kétségtelenül rossz. Mert amikor az elmét eloldozhatatlanul megkötözi,

amikor nem engedi, hogy másik tennivalójába fogjon, akkor gyakran elvonja attól is, hogy ügyeljen arra, amire vigyáznia kell és gondoskodjon arról, amit el kell rendeznie. A szerelemnek az a harmadik fokozata pedig, amelyik kizár minden más érzelmet, nem csupán rossz, hanem már kezd megkeseredni is. Hiszen lehetetlen, hogy mindig vágyának megfelelően élvezze azt, amire vágyik, és ugyanakkor semmi más dolog nem vizsgálhatja meg. A negyedik fokozat, mint mondtuk, a legrosszabb mind között. Mi rosszabbat lehet annál találni, ami nem csak megrontja a lelket, de nyomorulttá is teszi? Mi lehetne annál nyomorultabb dolog, mint hogy valami olyan utáni vágy merít ki állandóan, aminek gyümölcseivel nem lenné képes betelni soha? Fentebb bemutattuk, hogy ezen a fokozaton miképpen égeti a lelket az állandó hőség és jégeső, amikor se a vágyakozás nem oltja ki a gyűlöletet, se a gyűlölet a vágyakozást. Mi másnak is tűnik ez, mint az eljövendő kárhozát egyfajta előképének (*forma*), amikor állandó az átmenet a tűz forróságától a hó fagyosságához, és a hó fagyosságától a tűz forróságához?

[20] A szerelemnek ez az utolsó foka tehát az összes emberi vágyakozás között a legrosszabb, az összes Isten iránti érzelmek között pedig, mint mondtuk, a legkiválóbb. Ott ugyanis bármi is történik az emberi lélekkel, nem elégíti ki; itt azonban bármit is tesz Istenéért, vágyának nem képes eleget tenni. Ott az elme állandóan azzal foglalkozik, hogy mi történik vele, nem azzal, amit saját maga tesz; itt több gondot fordít arra az elme, hogy mit tegyen, mint arra, hogy mi történik vele. Tehát a mennyei vágyak esetében mennél nagyobb az érzelmek, mennél magasabb a fokozat, annál jobb és értékesebb. Milyen értékes az az első fokozat az Isten iránti szeretetben, amikor legyőzhetetlen! Sokkal értékesebb az a második, amikor a lángoló érzelmek elválaszthatatlanná kezd válni. Még ennél is sokkal jobb, amikor [1215A] nem képes gyönyörűségét találni semmi más dologban, csakis Istenben. De a szeretet legfelsőbb és legkiválóbb fokozata az, amikor vágyának semmi sem tehet eleget. [149]

[21] Már az első fokozaton a vizek nem olthatták el a szeretetet, folyók sem fogják elborítani azt (Én 8:7), mivel legyőzhetetlen. A második fokozaton a lélek kedvesét szíve fölé helyezi pecsétnyomó gyanánt (Én 8:6), mivel egyáltalán nem tudja elfelejteni. A harmadik fokozaton ha az ember háza egész vagyonát adná a szeretetért, mégis mintha semmibe nézné azt (Én 8:7), mert senki nem képes más dologban élvezetét

találni. A negyedik fokozaton pedig erős a szeretet, mint a halál, és kemény a szerelem (*aemulatio*), mint az alvilág (Én 8:6), mivel számára minden csekélység lesz, amit Istenéért megcselekedhet vagy elszenvedhet.

Az első fokozaton a legyőzhetetlen szerelem ezt mondja: „Szeretlek téged, Uram, én erősségem!” (Zsolt 18/17:2) A másodikokon az elválaszthatatlan szerelem mondja: „Ragadjon a torkomhoz a nyelvem, ha rólad meg nem emlékezem!” (Zsolt 137/136:6) A harmadik fokozaton az egyedülálló szerelem mondja: „Nem akart vigasztalódní lelkem, megemlékeztem Istenről és gyönyörködtem.” (Zsolt 77/76:3-4) A negyedik fokozaton a kielégíthetetlen szerelem mondja: „Mivel viszonzom az Úrnak mindazt, amit nekem juttatott?” (Zsolt 116/115:12)

[22] Az elsőben [a szerelem] legyőzhetetlen, és ezt mondja: „Ki szakíthat el minket a szeretettől? Nyomorúság, szorongatás, üldöztetés, éhség, mezítelenség, veszedelem, kard?” (vö. Rm 8:35) A másodikban a szeretet soha meg nem szűnik (1Kor 13:8), ezért is mondja az Írás: „a lelkem hozzád tapadt” (Zsolt 63/62:9), mert nem lehet elválasztani tőle. A harmadikban mindent szemétnak tart, hogy Krisztust elnyerje. (Filippi 3:8) A negyedikben számára az élet Krisztus, és a halál nyereség, mert arra vágyakozik, hogy elköltözzön és Krisztussal legyen. (Filippi 1:21, 23)

[23] Az első fokozatban Istent szívünkben, lelkünkben és elménkben szeretjük. (vö. Mt 22:37 etc.) Ezek közül azonban egyikkel se teljesen. A másodikban teljes szívünkben szeretjük. A harmadikban teljes lelkünkben. A negyedikben pedig teljes erőnkben. A szívből származó szeretet az a szeretet, amelyik megfontolásból származik. A lélekből származó szeretet az érzelemből származó szeretet. A szívhez a tanács (*consilium*), a lélekhez pedig a vágyakozás tartozik. Akarjátok tudni, hogy milyen tanácsot kell a szívre [151] vonatkoztatni? „Efraim,” mondja, „elcsábított galamb, nincs neki szíve.” (Óz 7:11) Mi mást jelent az, hogy a népnek nincs szíve, mint hogy tanácstalan (*sine consilio*)? Mi mást jelent az, hogy a nép elcsábított galamb és nincs szíve, mint amit máshol mond: „tanácstalan nemzet és okosság nélkül való”? (MTv 32:28) Mert ‘szív nélkül lenni’ nem mást jelent, mint hogy tanács és okosság nélkül lenni. De amint már mondtuk, ahogyan a szívhez a tanács, úgy a lélekhez a vágyakozás tartozik. Aki elveszíti lelkét ebben a világban, az örök életben megőrzi azt. (Jn 12:25) Mi más a lelket

ebben a világban elveszteni, mint ebben a világban, amint más formában parancsolva van, „vágyai után nem indulni”? (Sir 18:30) Mert e világban minél inkább öli el valaki vágyait Isten miatt, azokat annál igazabb módon nyújtja ki az örök teljesség felé. Tehát szívből szeretni: tanácsból és megfontolásból szeretni. Lélekből szeretni: |1216A| vágyakozásból és érzelemből szeretni. Az törekvésből, ez vágyakozásból ered. Teljes szívből, teljes lélekből, teljes erőből szeretni: minden törekvést, minden vágyakozást, minden gyakorlatot erre az egy dologra irányítani.

[24] Gyakran visz minket az érzelem arra, hogy szeressünk valamit, és mégis ellenállunk az ész miatt. És gyakran elhatározásból szeretünk sok dolgot, amit a vágyakozásból egyáltalán nem kívánunk. A testi vágyak esetében gyakran előbb szeretünk lélekből, mint szívből. A szellemi vágyak esetében viszont mindig előbb szeretünk megfontolásból, mint érzelemből. Soha nem szeretjük ugyanis a szellemi dolgokat vágyakozásból, csak ha a lelket már nagy erőfeszítéssel felgyújtottuk az utánuk való vágyakozásra. Ha tehát Istent teljes szívből szeretnénk szeretni, előbb teljesítsük azt, hogy teljes szívből szeretjük: ezzel foglalkozzon minden gondolatunk, erre irányuljon minden |153| megfontolásunk, ekörül forogjon minden elmélkedésünk, ha teljes vágyakozásból akarunk szeretni. De ahogyan soha sem szeretünk teljes lélekből, ha korábban nem szeretünk teljes szívből, úgy soha sem szeretünk teljes erőből, ha korábban nem szeretünk teljes lélekből. Mert ha olyasmivel kapcsolatban érzünk valamilyen érzelmet, amit Isten miatt nem szeretünk, az bizony házasságtörő érzelem; annyiban megtöri a legfőbb szeretet szilárdságát, és meggyengíti annak erőit, amennyiben a lelket idegen vágyakra vonja vagy űzi. Az első fokozatban tehát, mint mondtuk, szívből szeretünk, a másodikban teljes szívből, a harmadikban pedig teljes lélekből, és a negyedikben minden erővel.

[25] Talán Dávid is még csak ezen az első fokon volt, de már a másodikra gondolt, amikor zsoltározva ezt mondta: „Hálát adok neked, Uram, teljes szívemből.” (Zsolt 111/110:1) Aki a második fokon van, magabiztosan zsoltározhatja: „teljes szívemből kerestelek téged.” (Zsolt 119/118:10) Aki elérte a harmadik fokot, már nyugodtan mondhat olyat, hogy „lelkem epedve óhajtotta, Uram, ítéleteidet minden időben.” (Zsolt 119/118:20) Aki a negyedik fokra emelkedett, és Istent teljes erejéből szereti, biztosan

elmondhatja: „nem fogok attól félni, amit ember művelhet velem” (Zsolt 118/117:6): azért, mert készen áll a szíve arra, hogy az Úrban bizzon; megerősödött a szíve, soha meg nem mozdul, amíg le nem nézheti ellenségeit. (Zsolt 112/111:7-8)

[26] Az első fokozaton eljegyzés történik, a másodikban menyegző, a harmadikon elhálás, a negyediken szülés. Az első fokozatban a menyasszonynak szól: „El foglak jegyezni magamnak örökre, és el foglak jegyezni magamnak igazságban és ítélettel, és irgalmasságban és irgalmas cselekedetekben, és el foglak jegyezni téged magamnak hitben.” (Óz 2:21-22) A második fokozaton a galileai Kánában zajlik a menyegző, és ez szól neki: „Íme, én vagyok a te férjed, és lépj be utánam” (Jer 3:19Vulg) A harmadik fokozatról mondják: „Aki Istenhez kapcsolódik, egy szellem vele.” (1Kor 6:17) A negyedikről mondják: „fogantunk, és mintegy vajúdtunk, és szellemet szültünk.” (Iz 26:18) Az első fokozatban a menyasszonyt gyakran látogatják, a másodikban vezetik, a harmadikban a vőlegénnyel összefonódik, a negyedikben megtermékenyül. |155|

[27] Az első fokozatban tehát, folyton a vőlegény visszatérését figyelve, ezt kiáltja és mondja: „Jöjj, kedvesem, légy hasonló a vadkecskéhez és szarvasok borjához Béthel hegyein!” (Én 2:17) A másodikban hívják, hogy jöjjön, és ez ezt mondják |1217A| neki: „Jöjj a Libanonhoz, húgom, kedvesem, jöjj a Libanonról!” (vö. Én 4:8) A harmadik fokozatban a vőlegénnyel ölelkezve hever, és ezt mondja: „Balja a fejem alatt, és jobbja ölel engem.” (Én 8:3) A negyedik fokozatban termékenységgel dicsekszik, és ezt mondja: „Fiacskáim, akiket újra megszülsz, amíg Krisztus ki nem alakul bennetek.” (Gal 4:19) Ezért is mondják neki: „Két melled, mint a vadkecskéké gidái, amelyek liliomok közt legelnek.” (Én 4:5)

[28] Hatoljunk még mélyebbre és beszéljünk nyíltabban. Az első fokozatban a lélek szomjazik, a másodikban Istenhez szomjazik, a harmadikban Istenre szomjazik, a negyedikben Istennek megfelelően szomjazik. Istent szomjazza az a lélek, amelyik ezt mondja: „lelkem téged kívánt éjjel, de szellememmel is az én belsőmben reggel hozzád virrasztok majd.” (Iz 26:9) Istenhez szomjazik az a lélek, amelyik ezt mondja: „Istenhez, az eleven forráshoz szomjazott lelkem: mikor jutok oda és jelenek meg az Úr színe előtt? (Zsolt 42/41:2) Istenre szomjazik az a lélek, amelyik ezt mondja: „Rád

szomjazott a lelkem, sokféleképpen az én testem.” (Zsolt 63/62:2) Istennek megfelelően szomjazik az a lélek, amelyik ezt mondja: „Lelkem vágyta ítéleteidet, Uram, minden időben.” (Zsolt 119/118:20) Istent szomjazza a lélek, amikor arra vágyik, hogy megtapasztalja: mi az a belső édesség, amelyik meg szokta részegíteni az emberi elmét, amikor az ízlelni és látni kezdi, milyen édes az Úr. (Zsolt 34/33:9) Istenhez szomjazik a lélek, amikor arra vágyik, hogy a szemlélődés kegyelme által önmaga fölé emelkedjen és lássa a Királyt az ő szépségében (Iz 33:17), hogy felbátorodjon és igaz módon mondja: „Mert láttam az Urat színről színre, és megmenekült az én lelkem.” (Ter 32:20) Istenre szomjazik a lélek akkor, amikor arra vágyik, hogy az elme önkívülete révén (*per mentis excessum*) teljes mivoltában Istenre menjen át úgy, hogy önmagáról teljességgel elfeledkezve igaz módon mondhassa: „testben vagy testen kívül, nem tudom, Isten tudja.” (2Kor 12:2) Istennek megfelelően szomjazik a lélek, amikor saját elhatározásából –nem is azt mondom, hogy valamiről lemondana, amit akar, a testi vagy esetleg a szellemi dolgok tekintetében-- teljes valóságát Istennek adja át, sosem a maga dolgával törődve, hanem ami Jézus Krisztusé (Filippi 2:21), hogy ő is elmondhassa: [157] „Nem azért jöttem, hogy az én akaratomat cselekedjem, hanem Atyám akaratát, aki a mennyben van.” (vö. Jn 6:38)

[29] Az első fokozatban tehát Isten belép az értelmes lélekhez és az visszatér önmagához. A második fokozatban önmaga fölé emelkedik és Istenhez emelkedik. A harmadik fokozatban az Istenhez emelkedett lélek teljesen átmegy belé. A negyedik fokozatban a lélek Isten miatt kilép és önmaga alá ereszkedik. Az elsőben a lélek belép önmagához, a másodikban túllép önmagán. Az elsőben átlép önmagába, a harmadikban átlép Istenébe. Az elsőben önmaga miatt lép be, a negyedikben a felebarát miatt lép ki. Az elsőben elmélkedés által lép be, a másodikban szemlélődés által emelkedik fel, a harmadikban ujjongás közepette vezetik be, a negyedikben együttérzésből megy ki.

[30] Az első fokozatban tehát az a méznél édesebb szellem (*spiritus*) lép be a lélekhez, és édességével megrészegíti, annyira, hogy méz és tej legyen nyelve alatt és ajkai színmézet csepegjenek. (Én 4:11) Akik ilyenek, a gyönyörűség bőségének emlékezetét fogják elbeszélni (Zsolt 145/144:7), mert a szív bőségéből szól a száj. (Mt 12:34) Ez az első vígasztalás, amellyel a világnak ellene mondók [1218A] elsőként találkoznak, és

ami helyes célkitűzésükben meg szokta őket erősíteni. Ez az a mennyei táplálék, ami az Egyiptomból kijövőket felüdíteni és az egyedülletben táplálni szokta. Ez az az elrejtett manna, amit csak az ismer, aki megkapta. (Jel 2:17) Ez az a szellemi természetű édesség és belső gyönyörűség, amely mindig szoptatja, táplálja és lassacskán az érett kor erejéhez vezeti el a mintegy most született kisdedeket. (vö. 1Pt 2:2)

[31] Ebben az állapotban az Úr a lelket a magányba vezeti, és az ott tejet szopik, hogy a belső édesség megrészegítse. Halld, mi szól erről ott, ahol az Úr a prófétán át beszél: „Ezért íme, szoptatni fogom és kivezetem őt a magányosságba és beszélni fogok szívével.” (Óz 2:14Vulg) Előbb azonban Egyiptomot kell elhagyni, előbb át kell kelni a Vörös-tengeren. Előbb vízbe kell pusztulniuk az egyiptomiaknak, előbb el kell fogynia [159] az egyiptomi kenyérnek, hogy utóbb ezt a szellemi természetű ennivalót és mennyei táplálékot megkaphassuk. Hagyja el Egyiptomot, ne csak testével, hanem szívével is, és teljesen hagyja el a világ iránti szeretetet az, aki a magányosság ilyen mennyei táplálékára vágyik. Keljen át a Vörös-tengeren, igyekezzen minden fájdalmat és keserűséget kiűzni a szívéből az, aki arra vágyik, hogy a belső gyönyörűség telítse el. Előbb merüljenek alá az egyiptomiak, és pusztuljanak a romlott erkölcsök, nehogy az alávaló vendéget méltatlannak találják a [mennyei] angyal-polgárok. Előbb el kell fogynia az egyiptomi kenyérnek, és a testi vágyakozásokat útálatossággá kell tennie, mielőtt meg szabadna tapasztalnia, hogy mik azok a belső és örök gyönyörűségek. Bizonyos, hogy minél teljesebben győzi le az Isten iránti szeretet az összes többi érzelmet, a lelket annál gyakrabban, annál bőségesebben üdíti fel a belső örömmel. Ebben az állapotban tehát az elme mézet szopogat a kőből és olajat a legkeményebb sziklából. (MTv 32:3) Ebben az állapotban a hegyek édességet fognak csepegtetni, és a dombok tejjel és mézzel fognak áradni. (Joel 3:18) Ebben az állapotban az Úr gyakran látogatja meg az éhező és szomjazó lelket; gyakran telíti el belső gyönyörűséggel és részegíti meg az ő Lelke édességével. Ebben az állapotban az Úr gyakran ereszkedik le a mennyekből, gyakran látogatja meg a sötétben és a halál árnyékában üldögélőt (Lk 1:79), Isten dicsősége gyakran tölti be a szövetség sátrát. (Kiv 40:34)

[32] Jelenlétét azonban olyan módon tárja elé, hogy arcát nem egyáltalán nem mutatja meg. Édességét beárasztja, de ékességét nem mutatja. Beárasztja kedvességét, de nem

mutatja világosságát. Édes mivolta tehát érezhető, de szépsége (*species*) nem látható. Felhő és homály veszi még körül. Trónja még felhőoszlopban. (Sir 24:7) És amit érezni lehet, az szelíd és kedves, de amit látni lehet, az teljesen homályos. Még nem fényben jelenik meg. És bár tűzben jelenik meg: mégis inkább gyújtó, mint megvilágító tűzben. Ugyanis felgyújtja az érzést (*affectus*), de még nem világosítja meg az értelmet (*intellectus*). Lángra lobbantja a vágyakozást, de az értelmet nem világosítja meg. Ebben az állapotban tehát a lélek képes érzékelni vőlegényét, de, mint mondtuk, látni nem képes. És ha mégis látja: mintegy éjszakai [sötétben] látja, mintegy felhő alatt látja (1Kor 10:1) -- egyszóval [161] tükör által rejtvényben látja, még nem színről színre. Ezért is mondja: „Világosítsd meg a te arcodat szolgád felett.” (Zsolt 119/118:135)

[33] Ettől, a szeretetnek az első fokától történik meg, hogy miközben az elmét gyakran meglátogatják, az gyakran felüdül, gyakran megrészegeedik, olykor pedig felbátorodik, hogy nagyobb dolgokat is merészeljen. Olykor tehát még többet kezd kívánni, és magasztosabb dolgokat kezd követelni. Eladdig, hogy felbátorodjon és ezt mondja: „Ha kegyelmet találtam szemedben, mutasd meg nekem magadat.” (Kiv 33:13) Mégsem kapja meg azonnal, vágya szerint azt, amit kért, jóllehet legbensőbb vágyakozásával kéri. Hevesen kell kérni, szorgalmasan kell keresni, hangosan kell zörgetni – és mindebben kitartónak kell bizonyulni, ha a vágyott dolgot meg akarjuk kapni. Nem tűnik-e úgy neked, hogy már sokat és régóta fáradozott, és már csaknem elsorvad, és mintegy hitét is elvesztette az, aki ezt mondja: „Meddig felejtesz el engem egészen, Uram? Meddig fordítod el arcodat tőlem?” (Zsolt 13/12:1) De tudván azt, hogy mindenki, aki kér, kap, és hogy aki keres, talál, és hogy a zörgetőnek kaput nyitnak, újra és újra önbizalmat merít, összegyűjti erejét, és így szól: „téged kerestem az én arcom, a te arcodat kerestem, Uram!” (Zsolt 27/26:8-9)

[34] Amikor tehát az elme nagy munkával és izzó vággyal eljut az isteni szemlélődés kegyelmére, már mintegy a szerelem második fokára jutott, amikor kiérdemli, hogy kinyilatkoztatás (*revelatio*) révén bepillantasson abba, amit szem nem látott, fül nem hallott, sem emberi szívbe fel nem emelkedett (1Kor 2:9) -- aképpen, hogy igaz módon mondhassa: „nekünk azonban Isten kinyilatkoztatta azt Lelke által.” (1Kor 2:9) Hát nem ezt a kegyelmi ajándékot kapják azok, akik kiérdemelték, hogy felemelkedő és

leereszkedő angyalokat lássanak, és az Urat, aki létrának támaszkodik? (ld. Ter 28:12-13 és Jn 1:51) Ezért is mondja: „láttam az Urat színről színre, és megmenekült az én lelkem.” (Ter 32:20) Ezt a kegyelmi ajándékot kapta meg, és mint aki hozzászólt, újra is kérte az, aki ezt mondta: „Küldd el világosságodat és igazságodat, ez vezessen és vigyen el engem szent hegyedre és hajlékodbá!” (Zsolt 43/42:3) Ezt a kegyelmi ajándékot kapták, és a szemlélődés szárnyán repültek azok, akiket a próféta csodálkozva szemlélt és szemlélve megcsodált: „Kik ezek --mondja--, akik repülnek, mint a felhők, [163] és mintegy galambokként az ő ablakaikra?” (Iz 60:8) Mások ebben a fokozatban azt kérik, hogy kapjanak szárnyakat, mint a sasok: „Ki fog nekem szárnyakat adni, mint a galambnak, és elrepülnök, és megpihenek?” (Zsolt 55/54:7) A próféta pedig másképpen mondja: „Akik az Úrban bíznak, majd új erőre kapnak, szárnyakat kapnak, mint a sasok, szállni fognak és el nem fáradnak.” (vö. Iz 40:31)

[35] A szemlélődésüknek ezen a fokán a lelkek szárnyaikkal felemelkednek a felhők magassága fölé. Ebben a fokozatban ilyenfajta szárnyakkal elrepülnek az égig: nem csak az elsőig, hanem még a másodikig is, hogy a maradékról elmondhassák: „a mi hazánk (*conversatio*) a mennyben van.” (Filippi 3:20) E kettős ég felett van még egy harmadik ég, amit ‘egek egének’ neveznek. Ehhez a harmadik éghez egyáltalán nem képesek felemelkedni még azok sem, akik eljutottak a szerelem második fokáig. Ami a föld az első éghez képest, az a második ég az egek egéhez képest. A második égbolt tehát, ha úgy akarjátok, föld, ha úgy akarjátok, ég; sőt, még egek ege is. De ‘egek ege’ az első éghez képest, föld pedig [1220A] az egek egéhez.

[36] Úgy vélem, a próféta erről a földről beszélt, amikor ezt mondta: „osztályrészem az élők földjén.” (Zsolt 142/141:6) Ennek a földnek tehát van az ege és a napja is. És azt nem másnak gondolom, mint amire az Úr a próféta által ígér: „nem fog lemenni napod és holdad [165] nem fog megfogyatkozni, mert az Úr lesz neked örök világosságod.” (Iz 60:20) Ha tehát ebben az égben vagy ezen a földön vagy, azt a napot kell látnod, amelyik alatt izzanak és lángolnak azok az angyali szellemek, akiket ‘szeráfoknak,’ vagyis ‘izzóknak’ neveznek -- és mivoltuk alapján méltán viselik ezt a nevet, mert közülük egyik sem rejtőzhet el melege elől. (ld. Zsolt 19/18:7) Láthatod tehát az Igazság Napját, ha ezen a földön vagy és eljutottál a szerelem második fokáig, és ezt mondják

neked: „Nem lesz többé a nap nappali világosságod, sem a hold fénye nem fog téged megvilágítani, hanem az Úr lesz neked örök világosságod, és Isten a te dicsőséged.” (Iz 60:19) Ebben az állapotban meg lehet tapasztalni az igazságát annak a kijelentésnek: „mily kedves a fény, és milyen kellemes a szemnek a napot látni!” (Préd 11:7) Ebben az állapotban a lélek a tapasztalattól tanítva zoltározhatja: „Mert jobb egy nap a te udvaraidban, mint ezer.” (Zsolt 84/83:11)

[37] De ki tudná méltón kifejezni, mily nagy öröm származik ebből a látványból? Ezt az örömet, miután egyszer megtapasztalta, egyszer megízlelte, ugyanúgy nem képes visszautasítani, ha jelen van, mint ahogyan nem képes elfelejteni, ha nincs jelen. Mert amikor a lélek leereszkedik abból a fényből és önmagához visszatér, bizonyos maradék gondolatokat hoz magával onnan, amelyekkel felüdíti magát -- sőt, ünnepnapot ül, amint a Szentírás mondja: „a gondolatok maradékai ünnepnapot ülnek.” (Zsolt 76/75:11) Gondold meg tehát: mekkora ünnep lehet a látvány bőségében, ha a gondolkodás maradékaiból ünnepet ülnek. Milyen öröm lesz magában a látványban, ha ennyi élvezet van a rá való visszaemlékezésben? Ebben az állapotban az isteni világosságnak ez a megmutatkozása (*revelatio*), és a megmutatkozás feletti csodálkozás, a gyakori visszaemlékezés és az állandó emlék révén úgy köti meg a lelket, eloldthatatlan módon, hogy ne legyen képes elfeledni a megtapasztalt örömet. És ahogyan az előző fokozatban a megízlelt édesség eltelíti a lelket, átdöfi az érzelmet: úgy ebben a fokozatban a megpillantott világosság megkötözi a gondolkodást, hogy ne lehessen elfeledni, vagy másra gondolni. A második fokozatban tehát, mint mondtuk, látható az egek ege és az a megközelíthetetlen világosság, de meg nem közelíthető (máskülönben nem volna megközelíthetetlen, ha meg lehetne közelíteni). „Boldog és egyedül hatalmas a Királyok Királya és az Urak Ura, aki egyedül birtokolja a halhatatlanságot és a megközelíthetetlen világosságban lakik” -- mondja az Apostol. (1Tim 6:15-16) Megközelíteni nem lehet, mert megközelíthetetlen. Az Apostol [167] mégis azzal dicsekszik, hogy elragadtatott az örök fénynek arra a vidékére. „Ismerek Krisztusban egy embert,” -- mondja -- „testben vagy testen kívül, nem tudom, Isten tudja, aki elragadtatott a harmadik évig.” (2Kor 12:2)

[38] A szerelem harmadik fokozata tehát az, amikor az emberi elme elragadtatik az

isteni világosság ama mélységébe (*abyssum*), úgy, hogy az emberi lélek (*animus*) ebben az állapotban minden külső dologról elfeledkezve |1221A| önmagáról egyáltalán ne tudjon, és teljes mivoltában átlépjen (*transeat*) Istenébe, és megtörténjen az, ami írva van: „még a nem hívőkben is lakozzon az Úr Isten.” (Zsolt 68/67:19 Vulg) Ebben az állapotban tehát teljesen megszelidül és mély álomba merül a testi vágyakozások zajos tömege, és csend lesz a mennyben mintegy félórára. (Jel 8:1) És bármi teher is van [a lélekben], azt elnyeli a dicsőség. Ebben az állapotban, miközben az elme elidegenedik önmagától, miközben az isteni titkok ama rejtekhelyére ragadtatik, miközben az isteni szeretet ama lángtengere (*incendium*) mindenfelől körbeveszi, belsejébe hatol és mindenütt fellobbantja, önmagából teljesen kivetkőzik, egy bizonyos isteni érzelmet ölt magára, és a megpillantott szépséghez hozzáalakulva teljes mivoltában egy másik dicsőségre megy át.

[39] Lásd a különbséget vas és vas közt: a hideg és a tüzes vas között -- vagyis lélek és lélek közt: a langyos lélek és az isteni tűztől fellángolt lélek között. Mert amikor a vasat a tűzbe vetik, először bizony minél hidegebb, annál feketébbnek látszik. De amikor egy kis időt eltölt a tűz forróságában, lassanként átmelegszik, lassanként leveti a feketeséget, és fokozatosan izzóvá válva, lassanként a tűz hasonlatosságát veszi át magába, egészen addig, míg teljesen megolvad és teljesen megszűnik önmaga lenni, és teljesen más minőségre megy át. Így tehát az isteni hőség forróság máglyájától és a szerelem belső forróságától elnyelt lélek, akit az örökkévaló utáni vágyak áradata vesz körül, előbb átmelegszik, aztán izzóvá válik, végül teljesen megolvad, és korábbi állapotát teljesen elhagyja. |169|

[40] Akarjátok hallani azokat, akik már átmelegednek az ilyenfajta tűztől és a belső vágyakozások hevétől már-már áthevültek? „Hát nem lángolt a szívünk, amikor beszélt hozzánk az úton, és feltárta előttünk az Írásokat?” (Lk 24:32) És azok is nem izzanak-e át az istenség körülölelő lángjától és mintegy a megpillantott dicsőségtől, és az isteni fényességhez hozzáalakulva mintegy nem mennek-e át más dicsőségre, akik fedetlen arccal szemlélve Isten dicsőségét ugyanarra a képmásra változnak át fényességről fényességre? (2Kor 3:18) Akarjátok hallani még az isteni olvasmány tüzetől meggyulladt és megolvadt lelket? „Megolvadt a lelkem, ahogyan a kedves beszélt.” (Én

5:6) Amint odajut ugyanis az isteni rejtek ama belső titkához, a csodálkozás nagyságától és az öröm bőségétől megolvad, sőt: teljes mivoltával beleolvad abba, aki beszél, amikor hallani kezdi azokat a titkos igéket, amelyeket nem szabad embernek elmondani (2Kor 12:14), és megérti, hogy az isteni bölcsesség bizonytalan és rejtett dolgai nyilvánulnak meg számára. (vö. Zsolt 51/50:8 Vulg) Ebben az állapotban tehát a Lélek mindeneket átvizsgál, Isten mélységeit is. (1Kor 2:10) Ebben az állapotban az, aki Istenhez kapcsolódik, egy szellem vele. (1Kor 6:17)

[41] Ebben az állapotban, amint mondtuk, a lélek teljesen beleolvad abba, akit szeret, és önmaga pedig teljes mivoltában elbágyad, ezért is mondja: „Támogassatok virágokkal, tápláljatok almákkal, mert elbágyadok a szerelemtől!” (Én 2:5) Ahogy tehát azt látjuk, hogy a folyadékokban és a folyékonyvá vált dolgokban nincsen semmi keménység, semmi szilárdság, hanem könnyedén engednek minden kemény és szilárd dolognak; és ahogyan az elbágyadt embereknél azt látjuk, hogy semmi elevenségük, semmi veleszületett erejük sincs, hanem a segítség teljesen egy külső akarattól függ [1222A], így akik [171] a szerelem harmadik fokára eljutottak, már semmit sem a saját akaratukból tesznek, semmit nem hagynak rá saját elhatározásukra, hanem mindent az isteni elrendezésre bíznak; minden, amit szeretnének, minden vágyuk az isteni jeladástól függ, az isteni akaratra irányul. És ahogyan az első fokozat az érzelmeket sebzi meg, és ahogyan a második a gondolkodást kötözi meg, így a harmadik a cselekvést szövö be, hogy semmi mással ne tudjon foglalkozni, csakis azzal, amihez őt az isteni jeladás vonzza vagy űzi.

[42] Amikor tehát a lelket az isteni tűz ilyen módon átfőzte, legbelsejéig átpuhította és teljesen megolvasztotta, mi más marad hátra, minthogy elé helyezték azt, ami Isten jó, kedves és tökéletes akarata (Rm 12:2), a tökéletessé vált erény egyfajta mintájaként (*formula*), amihez hozzáalakulhat? Mert ahogyan az ezüstművesek (*exclusor*) szándékuknak megfelelően bármiféle alakot kialakítanak a megolvadt fémek számára odakészített öntőmintákkal, valamint a megfelelő módszer és a tervezett minta (*forma*) szerint bármilyen edényt létrehoznak; eképpen a lélek is ebben az állapotban igen könnyedén igazodik az isteni akarat minden jeladásához, sőt önmagát --valamiféle saját vágyakozásából-- Isten akaratához igazítja, és az isteni tetszés módjának megfelelően

teljes akaratát ahhoz alakítja hozzá. És ahogyan a olvadt fém megfutása közben, amerre csak útja nyílik, könnyedén leszalad, így a lélek ebben az állapotában önmagától alázta meg önmagát a teljes engedelmességre, és az isteni terv (*dispositio*) rendjének megfelelően szívesen hajlik a teljes alázatosságra.

[43] Ebben az állapotban tehát az ilyen léleknek odakészítik Krisztus alázatosságának öntőformáját (*forma*), ezért is szól neki ez: „Éreztétek ugyanazt magatokban, ami Krisztus Jézusban is megvolt, aki midőn Isten formájában (*forma*) volt, Istennel való egyenlőségét nem zsákmánynak gondolta, hanem kiüresítette önmagát, szolgáló formát (*forma*) vett fel, hasonló lett az emberekhez, külsejét tekintve úgy jelent meg, mint egy ember. Megalázta önmagát, engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig.” (Filippi 2:5-8) Ez Krisztus alázatosságának öntőformája (*forma*), amihez minden olyan embernek hozzá kell alakulnia, aki el szeretné érni a beteljesedett szeretet legfelsőbb fokát. Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint ha valaki életét adja barátaiért. (Jn 15:13)

[44] A szeretet legfelsőbb csúcsára jutottak azok, és már a szeretet negyedik fokán találhatóak, akik [173] képesek már arra, hogy barátaikért letegyék lelküket és betöltsék azt az apostoli igét: „Legyetek Isten követői, kedvelt gyermekeként, és járjatok szeretetben, ahogyan Krisztus is szeretett titeket és odaadta magát értetek jó illatú felajánlásként és áldozatként Istennek.” (vö. Ef 5:1) A harmadik fokon tehát a lélek Istenbe dicsőül meg (*in Deum glorificatur*), a negyedikben a keresztényi alázatossághoz alakul. És miközben a harmadik fokon valamiféleképpen Isten formájában (*forma*) van, a negyedik fokon megkezdí kiüresíteni önmagát, felveszi a szolgáló formáját, és külsejét tekintve újra olyan lesz, mint az ember. A harmadik fokon tehát valamiképpen meghal Istenbe, a negyedikben mintegy feltámad Krisztusba. [1223A] Aki tehát a negyedik fokon van, valósággal mondhatja el: „élek, de már nem én, hanem Krisztus él bennem.” (Gal 2:20) Aki ilyen, az élet megújulásában kezd el járni; egyébként pedig számára az élet Krisztus és a halál nyereség. (Filippi 1:21) Bizony két dolog szorításában van: egyrészt arra vágyakozik, hogy elköltözzön és Krisztussal legyen, másrészt mégis sokkal jobban szükséges megmaradnia a testben, miattunk. (Filippi 1:23-24) Ugyanis Krisztus szeretete sürgeti őt. (2Kor 5:14)

[45] Új teremtéssé válik tehát az, aki ilyen ember; a régi elmúlt és íme, minden új lett (2Kor 5:17), mert a harmadik fokon meghalt ember a negyedik fokon, mintegy feltámadva a halottak közül, már nem hal meg, felette a halál már nem fog uralkodni: mert aki él, Istennek él. (Rm 6:10) A lélek tehát ezen a fokon valamilyen módon halhatatlanná és szenvedésnélkülivé válik. Mert miképpen halandó, ha nem képes meghalni? Vagy miképpen képes meghalni, ha nem képes elválni attól, aki az élet? Jól tudjuk, kié ez a mondat: „Én vagyok az út, az igazság és az élet.” (Jn 14:6) Miképpen képes tehát meghalni az, aki nem képes tőle elválni? „Biztos vagyok benne” --mondja--, „hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem arkangyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem erők, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem erősség, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem választhat Isten szeretétől, amely Jézus Krisztusban van.” (vö. Rm 8:38-39) Hát nem tűnhetne az is valamilyen módon szenvedésnélkülinek, aki a veszteséget nem érzi meg, aki mindig |175| minden igazságtalanságot derűvel fogad, és bármit kap büntetésül, mindazt dicsőségre fordítja, az Apostol azon mondásának megfelelően: „szívesen dicsekszem gyöngeségeimmel, hogy Krisztus ereje lakozzék bennem.”? (2Kor 12:9) Mintegy szenvedésnélküli marad az, aki Krisztusért kedvét leli a szenvedésekben és bántalmazásokban. „Ezért telik kedvem,” mondja, „a Krisztusért való erőtlenségben, bántalmazásban, szükségben, üldöztetésben, szorongatásban.” (2Kor 12:10)

[46] Aki ezen a fokon van, magabiztosan mondhatja: „Mindenre képes vagyok abban, aki nekem erőt ad” (Filippi 4:13), azáltal, hogy képes eltelni is és éhezni is, bővelkedni is és ínséget szenvedni. Ezen a fokon a szeretet mondent eltúr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel. (1Kor 13:7) Ezen a fokon a szeretet türelmes, jóságos, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét; nem képes rosszal viszonzni a rosszat, sem átokkal az átkot; éppen ellenkezőleg, áldást mond az, aki felemelkedett a szeretetnek erre a fokára. |1224A| Kétségtelenül a szerelemnek ezen a fokán van az, aki igaz módon mondhatja el: „mindenkinek minden lettem, hogy mindenkit megmentsek.” (vö. 1Kor 9:22) Sőt, Krisztussal együtt vágyik átkozottá válni testvéreiért az, aki ilyen. (Rm 9:3) Mit mondjunk tehát? Hát nem úgy tűnik, hogy a szerelemnek ez a foka az ember értelmes lelkét örüllté teszi, amikor nem engedi, hogy az módot vagy mértéket tartson

szerelmében (*aemulatio*)? Hát nem tűnik a legnagyobb örültségnek az igaz életet elvetni, a legfőbb bölcsességet cáfolni, a mindenhatóságnak ellenállni? Hát nem az életet veti el, aki testvéreiért szeretne elválni Krisztustól, ahogyan az is, aki így szól: „vagy bocsásd meg nekik ezt a bűnt, vagy törölj ki engem abból a könyvből, amit írtál”? (Kiv 32:31-32) Nem tűnik úgy, hogy a bölcsességet akarja megcáfolni vagy kioktatni az, aki így beszél az Úrhoz: „távol legyen tőled, hogy megcselekedd ezt a dolgot, és az istentelennel együtt megöld az igazat is, és az igaz ember úgy járjon mint az istentelen. Nem ez a te dolgod. Te, aki megítéled az egész földet, ne tennél igazságot?” (Ter 18:25) Hát nem próbált meg ellenállni az [isteni] mindenhatóságnak, nem merészelte sikerrel a Mindenható haragját enyhíteni az ember akkor, amikor már kijött az Úrtól az ítélet, amikor már tombolt a tűzvész: az ember a dühöngő tűzbe vetette magát, odaállt az élők és a holtak közé (Szám 17:13), és határt szabott a szükségszerűségnek? |177|

[47] Lám, a szeretet beteljesedése mily nagy, az istenfélő elbizakodottságból származó vakmerőséghez emeli gyakran az emberi elmét! Lám, miképpen okozza, hogy az ember az emberinél többet merészeljen! Eképpen majdhogynem mindaz több az emberinél, amit az Úrral szemben merészel, amit az Úrért tesz, amit az Úrban megél. Minden csodálatra méltó, minden döbbenetes. Amennyire merész az Úrral szemben, annyira megalázza magát az Úrért. Amennyire magasra emelkedik elbizakodottságában, annyira ereszkedik le alázatosságában. Amiképpen az ember felett van az, ahova magabiztosságával emelkedett, úgy túl van az emberen az, ahova a türelem révén alászállt. Az első fokon tehát, amint mondtuk, a lélek visszatér önmagához; a másodikon Istenhez emelkedik, a harmadikon átmegy Istenbe, a negyediken leereszkedik önmaga alá. Az elsőben és másodikban emelkedik, a harmadikban és negyedikben átalakul. Az elsőben önmagához emelkedik fel, a másodikban önmagát haladja meg, a harmadikban Isten fényességéhez alakul hozzá, a negyedikben Krisztus alázatosságához alakul hozzá. Vagy: az elsőben visszavezettetik, a másodikban átvitetik, a harmadikban átalakul, a negyedikben feltámad.